

108. Tiistaina 23 päivänä lokakuuta 1990

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Kolmas käsittely:

1) Ehdotukset laeiksi rajoitetusti verovelvollisen tulon ja varallisuuden verottamisesta annetun lain sekä verotuslain 63 §:n muuttamisesta 3546

Hallituksen esitys n:o 99
Toivomusaloite n:o 106
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 32
Suuren valiokunnan mietintö n:o 93

2) Ehdotukset laeiksi verotuslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta . 3547
Hallituksen esitys n:o 65
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 28
Suuren valiokunnan mietintö n:o 90

3) Ehdotus laiksi alkoholijuomaverosta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta „
Hallituksen esitys n:o 131
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 35
Suuren valiokunnan mietintö n:o 96

4) Ehdotus laiksi viljan vientikustannusmaksusta 3551
Hallituksen esitys n:o 113
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 36
Suuren valiokunnan mietintö n:o 97

5) Ehdotus laiksi Valtiontakuuksuksesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta 3553

Siv. Hallituksen esitys n:o 114
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 33
Suuren valiokunnan mietintö n:o 94

6) Ehdotus laiksi laivanrakennus- tai laivanvarustamotoimintaa harjoittaville yrityksille myönnettävistä valtiontakauksista annetun lain 5 §:n muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 115
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 34
Suuren valiokunnan mietintö n:o 95

7) Ehdotus laiksi erään Helsingin kaupungissa sijaitsevan asuinkiinteistön myymisestä Rakennustoimisto A. Puolimatka Oy:lle „

Hallituksen esitys n:o 75
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 30
Suuren valiokunnan mietintö n:o 92

8) Ehdotus laiksi oikeudesta harjoittaa valuutanvaihtoa annetun lain kumoamisesta „

Hallituksen esitys n:o 49
Pankkivaliokunnan mietintö n:o 5
Suuren valiokunnan mietintö n:o 98

9) Ehdotus laiksi kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain 1 ja 12 §:n muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 116
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 21
Suuren valiokunnan mietintö n:o 99

	Siv.
10) Ehdotus laiksi liike- ja yhteisö- tunnuksen luovuttamisesta	3554
Hallituksen esitys n:o 11	
Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 7	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 100	

Toinen käsittely:

11) Ehdotus laiksi aluevaihdosta Suomen valtion ja Helsingin kaupungin välillä	”
Hallituksen esitys n:o 74	
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 29	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 91	

Ainoa käsittely:

12) Hallituksen kehitysysteistyöker- tomus vuodelta 1988	3555
Mainittu kertomus (K n:o 12/1989 vp.)	
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 9	
13) Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus vuodelta 1989	3574
Mainittu kertomus (K n:o 9)	
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 6	

Ensimmäinen käsittely:

14) Ehdotukset laiksi fosforilannoit- teverosta	3579
Hallituksen esitys n:o 133	
Lakialoite n:o 74	
Toivomusaloitteet n:ot 118/1988 vp., 41/1989 vp. ja 124	
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 37	
15) Ehdotus laiksi sokeriverosta an- netun lain 4 §:n muuttamisesta	”
Hallituksen esitys n:o 159	
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 38	
16) Ehdotukset laiksi kunnallislain muuttamisesta	3580
Hallituksen esitys n:o 254/1989 vp.	

Siv.

Lakialoitteet n:ot 56, 76 ja 89/1987 vp., 111/1988 vp. sekä 19, 45 ja 49	
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 17	

17) Ehdotukset laeiksi työntekijäin eläkelain sekä lyhytaikaisissa työsuh- teissa olevien työntekijäin eläkelain 1 §:n muuttamisesta	3584
---	------

Hallituksen esitys n:o 138	
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 22	

18) Ehdotus laiksi valtion viran ja toimen haltijain neuvotteluoikeudesta annetun lain kumoamisesta	”
Hallituksen esitys n:o 25	
Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 8	

19) Ehdotus laiksi yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa an- netun lain muuttamisesta	”
Hallituksen esitys n:o 92	
Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 9	

Esitellään:

20) Hallituksen esitys n:o 179 tur- vaamistointa koskevan lainsäädännön uudistamisesta	”
--	---

21) Hallituksen esitys n:o 182 laiksi kuntien yleisestä valtionosuudesta ja yleisistä rahoitusavustuksista annetun lain 5 §:n muuttamisesta	”
--	---

22) Hallituksen esitys n:o 186 laiksi korkoa vastaavasta korotuksesta vero- tuksessa	3587
--	------

23) Hallituksen esitys n:o 188 laiksi asuntotulon verottamisesta eräissä ta- pauksissa annetun lain 1 §:n muuttami- sesta	”
--	---

24) Hallituksen esitys n:o 191 laiksi ravintorasvaverosta annetun lain muut- tamisesta	”
--	---

25) Hallituksen esitys n:o 193 laiksi luottolaitosten varoista myönnettävistä eräistä korkotukilainoista annetun lain muuttamisesta	3588
--	------

	Siv.		Siv.
26) Hallituksen esitys n:o 195 koulutussopimustoimintaa koskevaksi lainsäädännöksi ja laiksi oppisopimuslain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain 28 §:n ja voimaantulosäännöksen muuttamisesta	3588	si Haapasuon ja Syysniemen sekä Ruunaan luonnonsuojelualueista (HE n:o 79)	3590
27) Hallituksen esitys n:o 198 laiksi metsästyslain muuttamisesta	„	39) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 20 hallituksen esityksestä laiksi Valtavaaran ja Pyhävaaran luonnonsuojelualueesta (HE n:o 80)	„
28) Hallituksen esitys n:o 200 laiksi peltoalan perusteella suoritettavasta vientikustannusmaksusta	„	40) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 21 hallituksen esityksestä laiksi Jonkerinsalon, Siikavaaran, Jaaskamonvaaran, Mustanrinnantunturin ja Pitsloman luonnonsuojelualueista (HE n:o 81)	„
29) Hallituksen esitys n:o 208 laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta	3590	41) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 24 hallituksen esityksestä laiksi sotilasmalain 6 §:n muuttamisesta (HE n:o 170)	3591
30) Hallituksen esitys n:o 210 laiksi maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 11 ja 12 §:n muuttamisesta	„	42) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 25 hallituksen esityksestä laiksi maatalousyrittäjän lomituspalveluista annetun lain muuttamisesta (HE n:o 172) .	„
31) Ed. Helteen ym. lakialoite n:o 91 laiksi rakennuslain muuttamisesta	„	43) Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 10 hallituksen esityksestä laiksi markkinatuomioistuimesta annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta (HE n:o 155)	„
32) Ed. Stenius-Kaukosen ym. lakialoite n:o 92 laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta	„	44) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 40 hallituksen esityksestä valtion liikelaitoksista annetun lain mukaisten liikelaitosten lainanottovaltuuksien lisäämisestä vuonna 1990 (HE n:o 184) .	„
33) Ed. Rengon ym. lakialoite n:o 90 laiksi liikevaihtoverolain 3 §:n muuttamisesta	„	45) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 41 hallituksen esityksen johdosta laiksi vuodelta 1989 toimitettavan verotuksen viivästymisestä johtuvista poikkeusjärjestelyistä (HE n:o 187) ...	„
34) Hallituksen kehitysyhteistyöker-tomus vuodelta 1989 (K n:o 11)	„	46) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 8 hallituksen esityksen johdosta laiksi Lappeenrannan teknillisestä korkeakoulusta annetun lain 1 §:n muuttamisesta (HE n:o 135)	„
Pöydällepanoa varten esitellään:		Puhetta johtaa puhemies Sorsa.	
35) Pankkivaliokunnan mietintö n:o 7 hallituksen esityksestä laiksi valuutalain muuttamisesta (HE n:o 48)	„		
36) Talousvaliokunnan mietintö n:o 6 hallituksen esityksestä mielenterveyslaiksi (HE n:o 201/1989 vp.)	„		
37) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 18 hallituksen esityksestä laiksi Punkaharjun luonnonsuojelualueesta (HE n:o 78)	„		
38) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 19 hallituksen esityksestä laik-			

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Antvuori, Haavisto, Heikkinen, Hämäläinen, Jouppila, Joutsensaari, Jurva, Järvenpää, Kemppainen, Melin, Myller, Paakkinen, Paavilainen, Pelttari, Pokka, Pu-

hakka, Puisto, Rehn, Salolainen, Savolainen, Sillanpää, Stenius-Kaukonen, Tiuri, Törnqvist, Urpilainen, Valli, Varpasuo, Virolainen ja Väänänen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden takia edustajat Jurva, Pokka ja Savolainen, virkatehtävien vuoksi edustajat Hämäläinen, Järvenpää, Melin, Puhakka ja Salolainen sekä yksityisasioiden takia edustajat Haavisto, Kemppainen, Myller, Paakkinen, Paavilainen, Rehn, Stenius-Kaukonen ja Törnqvist sekä kuluva lokakuun 26 päivään sairauden vuoksi ed. Heikkinen, virkatehtävien takia edustajat Tiuri, Urpilainen, Valli, Varpasuo ja Väänänen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Joupila ja Pelttari.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. Riihijärvi: Herra puhemies! Suuri valiokunta kokoontuu huomenna keskiviikkona kello 13.

Ed. Juhantalon ym. välikysymys hallituksen harjoittamasta asuntopolitiikasta ja asuntolainojen koroista

Puhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen esitellään ed. Juhantalon ym. allekirjoittama välikysymys n:o 6 hallituksen harjoittamasta asuntopolitiikasta ja asuntolainojen koroista, jonka sihteeri lukee.

Sihteeri lukee:

”Eduskunnalle

Valtioneuvoston hyväksymässä asunto-olojen kehittämisohjelmassa vuosille 1987—1991 asetettiin tavoitteeksi:

—järjestää jokaiselle asunnottomalle asunon vähimmäistasoa vastaava asunto vuoden 1991 loppuun mennessä,

—helpottaa erityisesti nuorten, perheenperustajien ja yleensä kiireellisessä asunnon tarpeessa olevien mahdollisuuksia asunnon hankintaan,

—asumismenojen rajoittaminen keskituloisella perheellä noin 20 prosenttiin bruttotuloista,

—pääkaupunkiseudun asuntotilanteen helpottaminen parantamalla mahdollisuuksia kohtuuhintaisten vuokra- ja omistusasuntojen tarjonnan lisäämiseen sekä hillitsemällä mm. vuokra-asuntojen poistumaa ja työvoiman kysynnän kasvua seudulla ja

—perusparannuslainoituksen lisääminen ja koko asuntokannan saaminen säännöllisen korjaustoiminnan piiriin.

Mikään näistä tavoitteista ei ole toteutunut.

Asunnottomuus ei ole poistunut, vaan asunnottomia on tällä hetkellä edelleenkin lähes yhtä paljon kuin vuonna 1987. Asunnottomien olojen parantamiseen käytettävissä olevat määrärahat ovat reaalisesti alentuneet käyttötarkoituksen laajentuessa.

Asuntojen hinnat ovat kohonneet maailmanennätysvauhtia. Neljässä vuodessa vanhojen kerrostaloasuntojen neliöhinnat ovat nousseet koko maassa keskimäärin yli 76 prosenttia. Pääkaupunkiseudulla hintaharppaus on vieläkin suurempi.

Hallitusohjelman tavoite korkotason alentamisesta on täysin epäonnistunut. Yleinen korkotaso on nyt noin 5 prosenttiyksikköä korkeampi kuin hallituksen aloittaessa toimintansa. Pääsyyllinen korkojen nousuun on hallituksen epäonnistunut talouspolitiikka. Vaihtotaseen vajeen räjähdysmäinen kasvu, inflaation kiihtyminen, kilpailukyvyn murentuminen ja epäonnistunut finanssipolitiikka ovat jättäneet talouspolitiikan virheiden korjaamisen pelkästään kohoavien korkojen tehtäväksi. Paineita peruskoron nostamiseksi on luotu pankkipiireissä ja myös suurimman hallituspuolueen taholta.

Pankkien yksipuoliset päätökset nostavat vanhojen peruskorkosidonnaisten asuntolainojen korkoja. Uusien markkinasidonnaisten asuntolainojen korkoihin on ensi vuonna korkotason jatkuvasti noustessa tulossa jopa yli 4 prosenttiyksikön korotus. Holkerin hallituksen talouspolitiikan syösykierteestä koitua lasku lykätään kylmästi asuntovelallisten maksettavaksi. Asuntovelallisten korkomenot ovat kolmessa vuodessa kasvaneet

lähes 3 miljardia markkaa. Samanaikaisesti hallitus on vuosittain leikannut asuntolainojen korkojen verovähennysoikeutta.

Kaksilapsisen perheen normaalin perheasunnon hankkimiseen menee pääkaupunkiseudulla peräti kuuden vuoden ja neljän kuukauden kaikki käytettävissä olevat tulot. Muissa teollisuusmaissa vastaavan asunnon saa kolmen vuoden tuloilla ja kehitysmaissaakin runsaan viiden vuoden tuloilla. Suomi on asuntopolitiikan todellinen kehitysmaa.

Asuntojen hintojen ja asuntolainojen korkojen raju nousu on lisännyt tuntuvasti asumismenoja. Ensiasunnon hankinta ja perheen kasvun johdosta välttämätön asunnon vaihto on tullut monille taloudellisesti lähes mahdottomaksi. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla 35 asuntoneliömetrin hankinta maksaa 15 vuoden asuntolainalla nyt kuukaudesta keskimäärin 6 234 markkaa, kun se kolme vuotta sitten maksoi 2 796 markkaa kuukaudessa.

Asuntojen hintojen kaksinkertaistumista seurannut hintatason lasku ja korkojen jyrkkä nousu johti asuntomarkkinoiden pysähtymiseen. Monia kahden asunnon loukkuun jääneitä uhkaa suoranaisesti henkilökohtainen konkurssi. Asuntovelat ovat erityisesti kasvaneet yksin asuvilla nuorilla, lapsiperheillä ja yksinhuoltajilla. Suurimmat asuntolainat ovat pääkaupunkiseudulla 25—34-vuotiaiden perheillä, joilla on alle 7-vuotiaita lapsia. Tempoilevan asuntopolitiikan seurauksena on vuoden lopussa tyhjinä 15 000 myymätöntä uutta asuntoa tässä asuntopulan maassa.

Keskeinen syy pääkaupunkiseudun asunto-ongelmiin on muuttoliikkeen jatkuminen. Viimeisten kolmen vuoden aikana pääkaupunkiseudun muuttovoitto on ollut 7 300 henkeä ja ns. kehyskuntiin tämän lisäksi 6 500 henkeä. Asuntorakentamisen osuus pääkaupunkiseudun rakentamisessa on nopeasti alkanut laskea. Asuntojen hintojen ja korkojen nousun lisäksi tähän on syynä rakennusveron vuotaminen. Rakennusveron poistuessa ensi vuoden alussa uhkaa asuntorakentaminen entisestään vähetä. Jo tänä vuonna laskee aloitettavien uusien asuntojen rakentaminen yli 20 000 asunnolla viime vuoden verrattuna.

Asuntojen perusparannus ja -korjaus on Suomessa täysin riittämätöntä. Ruotsissa perusparannuksen ja -korjauksen osuus asun-

torakentamisesta on lähes 70 prosenttia ja Tanskassa yli 50 prosenttia, mutta Suomessa sen osuus oli vuonna 1988 vain 24 prosenttia. Seuraavien kymmenen vuoden aikana olisi peruskorjattava 65 000 asuntoa vuosittain. Hallitus on kuitenkin leikannut tuntuvasti tähän tarkoitettuja määrärahoja. Valtion tuella perusparannuslainoitettavien asuntojen määrä on laskenut noin 10 000:sta 6 500 asuntoon, ja korjausavustuksia saavien asuntojen määrä on vähentynyt viidenneksellä. Asuntokanta rapistuu nopeasti. Vuokra-asuntojen välttämättömät korjaukset maksetaan asukkailla tuntuvina vuokrankorotuksina.

Kohtuuhintaisen vuokra-asunnon saaminen on pääkaupunkiseudulla varsinainen lottovoitto. Vuokra-asuntojen määrä on laskenut. Vuonna 1988 vuokra-asuntojen määrä väheni runsaalla 18 000 asunnolla. Pääkaupunkiseudulla on kuusinkertainen jono tarjolla oleviin kaupungin vuokra-asuntoihin nähden. Vuokra-asuntoja tarvitsevat erityisesti nuoret, sillä alle 25-vuotiaista vanhempiensa luota muuttaneista kaksi kolmesta asuu vuokralla.

Asuntokriisi vaikeuttaa nuorten itsenäistymistä, luo epävarmuutta tulevaisuudesta ja murentaa uskoa yhteiskunnan toimivuuteen ja oikeudenmukaisuuteen. Asunnon puutteen vuoksi vähintään 150 000 nuorta joutuu asumaan vanhempiensa luona. Puolet 20—24-vuotiaista asuu vanhempiensa luona. Vuositain tulee asuntomarkkinoille 40 000 nuorta, joista vain osa onnistuu saamaan asunnon. Suuret asumiskustannukset rasittavat erityisesti nuoria lapsiperheitä, joiden tuloista jopa yli puolet menee asumiseen, ja tämän päälle kaatuvat maksettaviksi vielä monella opintolainojen korot ja lyhennykset.

Asumisoikeusasuntoihin on asetettu suuria toiveita. Ne eivät kuitenkaan ole tuomassa pikaista ratkaisua nuorten asuntovaikkeuksiin. Järjestelmästä on tulossa byrokratian kukkanen, jossa nuori joutuu vuosikausia jonottamaan asuntoarpajaisten tuloksia.

Asumisen kalleuden syitä ei ole riittävästi selvitetty. Asuntorakentamisesta puuttuu todellinen kilpailu, rakennusaineteollisuus on keskittynyt ja kaupunkien päättäjien sidokset rakentajiin ovat kiinteät. Hallitus ei ole ryhtynyt toimiin todellisen kilpailun luomiseksi asuntotuotantoon.

Ensi vuoden budjettiesitys ei helpota asun-

tokriisiin ratkaisua. Tempoileva asuntopoliitiikka ja ainaiset järjestelmien muutokset aiheuttavat epävarmuutta sekä asunnontarvitsijoiden että asuntoviranomaisten keskuudessa. Aravaomistuslainoitusta ja perusparrannusta uhkaa voimakas supistuminen. Aravaomistusasuntojen käyttö- ja luovutusrajoitusten kiristystä kaavaillaan. Asuntolainojen korkojen verovähennysoikeutta heikennetään entisestään. Pienituloisilta aravaomistusasuntojen omistajilta aiotaan poistaa asuntolainojen korkojen verovähennysoikeus kokonaan. Vuokra-asuntojen hankintaan, rakentamiseen ja peruskorjaukseen tarkoitettua korkotukilainoituksen ehtoja huononnetaan olennaisesti. Suunniteltu kiinteistövero lisäisi asumiskustannuksia entisestään.

Edellä olevan perusteella ja valtiopäiväjär-

jestyksen 37 §:n 2 momenttiin viitaten esitämme kunnioittavasti valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavan välikysymyksen:

Mitä hallitus aikoo välittömästi tehdä

— jyrkästi kohonneiden asumiskustannusten kuten asuntovelkaisten korkorasituksen alentamiseksi,

— nuorten ensiasunnon saannin helpottamiseksi,

— asunnottomuuden poistamiseksi,

— kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen tarjonnan lisäämiseksi ja

— asuntojen peruskorjauksen edistämiseksi?

Helsingissä 19 päivänä lokakuuta 1990

Kauko Juhantalo
Juhani Alaranta
Tytti Isohookana-Asunmaa
Riitta Kauppinen
Heikki Kokko
Matti Maijala
Mikko Pesälä
Tellervo Renko
Pauli Saapunki
Juho Sillanpää
Jukka Vihriälä
Marjatta Väänänen
Esko Seppänen
Pertti Lahtinen
Pekka Leppänen
Jarmo Wahlström
Esko Almgren
Jorma Fred
Esko Helle

Juhani Vähäkangas

Eeva Kuuskoski-Vikatmaa
Sirkka-Liisa Anttila
Esko Jokiniemi
Timo Kietäväinen
Seppo Kääriäinen
Einari Nieminen
Hannele Pokka
Mirja Ryyänen
Aapo Saari
Hannu Tenhiälä
Matti Väistö
Raila Aho
Marja-Liisa Löyttyjärvi
Claes Andersson
Ensio Laine
Pauli Uitto
Toimi Kankaanniemi
Lauha Männistö
Erkki Pulliainen

Vappu Säilynoja”

Mauri Pekkarinen
Jorma Huuhtanen
Anneli Jäätteenmäki
Annikki Koistinen
Markku Lehtosaari
Seppo Pelttari
Pekka Puska
Kalle Röntynen
Kimmoo Sarapää
Taisto Tähkämaa
Paavo Väyrynen
Anna-Liisa Jokinen
Heli Astala
Asko Apukka
Timo Laaksonen
Eeva-Liisa Moilanen
Sauli Hautala
Eero Paloheimo
Osmo Soininvaara

Puhemies: Valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 2 momentin mukaan asia on pantava pöydälle johonkin seuraavaan istuntoon. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia pantaisiin pöydälle seuraavaan täysistuntoon.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle seuraavaan täysistuntoon.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotukset laeiksi rajoitetusti verovelvollisen tulon ja varallisuuden verottamisesta annetun lain sekä verotuslain 63 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely, ainoa käsittely

Hallituksen esitys n:o 99

Toivomusaloite n:o 106

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 32

Suuren valiokunnan mietintö n:o 93

Puhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksista. Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä. Lopuksi päätetään ainoassa käsittelyssä toivomusaloitteesta.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. Sasi: Herra puhemies! Tämän asian aikaisemmassa käsittelyssä ed. Moilanen totesi, että tämä lähdeverojärjestelmä on kohtuuton niitä eläkeläisiä kohtaan, jotka asuvat ulkomailla ja saavat lähdeverotettua tuloa Suomesta. Tältä osin olisin halunnut todeta, että asiaan on tullut muutos jo tämän vuoden alusta, nimittäin keväällä 1989 käsiteltiin hallituksen esitys, jonka mukaisesti eläkeläinen, joka saa Suomesta eläketuloa, ei 1 500 markan määrästä kuukausittain maksa lähdeveroa lainkaan. Eli kaiken kaikkiaan 18 000 markkaa Suomesta saatua eläketuloa on vuodessa vapaata lähdeverotuksesta, ja tällä tavalla ulkomailla asuva eläkeläinen on saatettu varsin pitkälle samaan asemaan Suomessa asuvien eläkeläisten kanssa. Tiettyissä tapauksissa verotus saattaa eläkeläisille, jotka asuvat ulkomailla, muodostua jopa selvästi edullisemmaksi kuin Suomessa asuvalle eläkeläiselle.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta yhtyy valtiovarainvaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteen hylkäämisestä.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Ehdotukset laeiksi verotuslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 65

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 28

Suuren valiokunnan mietintö n:o 90

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Sasi: Herra puhemies! Tämä hallituksen esitys on sisällöltään varsin tekninen. Siihen kuitenkin sisältyy verouudistuksesta johtuva tietty yksityiskohta. Nimittäin sellaisessa yhtymässä, jonka tulo jaetaan sekä yhtymälle että osakkaalle verotettavaksi, osakkaalle määrätystä verosta on myöskin yhtymä vastuussa. Tämä periaate on näin pitkälti oikea. Mutta kun vielä tämän jälkeen toinen osakas, kuin se osakas jolle vero on määrätty, saattaa joutua esimerkiksi konkurssitapauksessa vastuuseen tämän yhtymän kautta toiselle osakkaalle määrätystä verosta, niin tämä saattaa olla joissakin yksittäistapauksissa mielestäni kohtuutonta. Toivonkin, että näissä yksittäistapauksissa verosta vapauttamista voitaisiin valtiovarainministeriön tai verohallituksen päätöksellä soveltaa. Toivon, että tätä asiaa myöskin myöhemmin pohdittaisiin silloin, kun etuokesjärjestystä uudistetaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Ehdotus laiksi alkoholijuomaverosta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 131

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 35

Suuren valiokunnan mietintö n:o 96

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Almgren: Herra puhemies! Alkoholien kokonaiskulutus on aina vain kasvanut.

Suomi on niitä harvoja länsimaita, joissa kulutuksen kasvua ei ole saatu kuriin. Vapaamman alkoholikulttuurin puolestapuhujat sanovat, että kielloilla ja käskyillä ei ole saatu mitään aikaan. Raittiusliike on joutunut syytettyjen penkille. Raittiuden kannattajien on otettava kyllä syytökset vakavasti. Jos virheitä on tehty, on oltava voimaa tunnustaa virheet ja korjattava työtapoja nykyaikaa vastaaviksi. Mutta on myöskin nähtävä, mitä todellisuudessa on tapahtunut esimerkiksi kahden vuosikymmenen aikana.

1960-luvun lopulta alkoi alkoholipolitiikan voimakas liberalisoituminen keskiolutilain ja uuden alkoholilain myötä. Myyntipisteitä lisättiin, anniskeluoikeuksia laajennettiin, ja kokonaiskulutus alkoi räjähdysmäisesti kasvaa. Kulutuksen lisääntymisestä johtuvat vauriot, lääketieteelliset ja sosiaaliset, lisääntyivät ja pahenevat kaiken aikaa. Kaikki, myös liberaalisen alkoholipolitiikan kannattajat, sanovat olevansa huolissaan. Aivan viime aikoinakin on esitetty, että viinahanoja tiukennettaisiin. Viimeksi raittius- ja alkoholiasian neuvottelukunta esitti omat reseptinsä. Kun ohjelma oli saatu julkisuuteen, ns. liberaalisiiven tuomio oli armoton. Yksikään neuvottelukunnan esityksistä ja sen esittämistä lääkkeistä ei kelvannut. Mutta vielä pahempaa oli se, että pyynnöistä huolimatta tyrmäystuomion antaneet eivät esittäneet mitään vaihtoehtoa.

Nyt on käsiteltyssä alkoholijuomien verotuskohtelun muuttaminen. Mitä väkevämpi juoma, sitä kovempi vero. Väkevimpiin alkoholijuomiin sovelletaan myös tulevaisuudessa nykyistä 60 prosentin veroa. Siitä sitten alennetaan, kun alkoholipitoisuus alenee. Yleisenä perusteluna tälle asialle esitetään, vaikka ei nyt nimenomaan tämän hallituksen esityksen puitteissa, mutta yleisesti, että näin pyritään ohjaamaan kulutusta miedompiin juomiin. Tällainen perustelu saattaa kyllä tuntua ihan hyvältä äkkipäätä ajatellen. Miten lienee todellisuuden kanssa?

Valtioneuvos Karl August Fagerholm, pitkäaikainen Alkon pääjohtaja, jota voidaan hyvinkin pitää "alan miehenä", julkaisi vuonna 1977 muistelmateoksen nimeltä Puhemiehen ääni. Tässä vuonna 1977 ilmestyneessä muistelmateoksessa K. A. Fagerholm ottaa kantaa myöskin vastasyntyneeseen uuteen alkoholilakiin.

Luen pienen sitaatin hänen kirjastaan.

Lainaus alkaa näin: "Alkoholien kulutus oli Suomessa vanhan lain aikaan hyvin pieni asukasta kohden. Olutta myytiin ainoastaan muutamista Alkon myymälöistä, ja myymälöitä sai olla vain kaupungeissa ja kauppaoloissa. Maaseutu oli täysin kuivilla, ainakin periaatteessa. Uudella lailla, joka tuli voimaan 1. tammikuuta 1969, samana päivänä, jolloin minulla oli Alkosta ensimmäinen vapaapäiväni eläkeläisenä, vapautettiin keskiolut ja sallittiin Alkon avaavan myymälöitä myös maaseudulle. Myös anniskelumahdollisuuksia väljennettiin. Tämä kaikki johti kulutuksen voimakkaaseen kasvuun. Sallittakoon minun tunnustaa meidän Alkossa luulle, että vapaa keskioluen myynti johtaisi väkevien juomien kulutuksen pienenemiseen, mutta valitettavasti osoittautui, että olimme olleet liian optimistisia. Vuonna 1968 oli viinan kulutus laskettuna 100-prosenttisena alkoholina 2,12 litraa, vuonna 1975 4,07 litraa henkilöä kohden. Koko alkoholien kulutus keskiolut mukaan lukien nousi 2,88 litrasta 6,19 litraan jatkuvasti laskettuna 100-prosenttina alkoholina."

Fagerholm jatkaa näin: "Alko on uhrannut valtavasti työtä miedompien juomien propagandaan. Ilmeistä on kuitenkin, vaikka viinin kulutus on noussut prosentuaalisesti varsin paljon, että Pohjoismaista ei kuitenkaan milloinkaan tule etelän maitten tapaan viinimaita. Viinin hintojen alhaisina pitäminen ei näy auttavan. Alkohan myy erinomaisia viinejä kohtuuhintaan, kun mielipiteet ovat sellaiset, että ensiksi halutaan kaikkein mieluiten ryyppy, ennen kuin juhlallisesti siirtyään viiniin, koska viinin juominen on niin sivistynyttä. Mutta tarkkaan ottaen on viinin nauttiminen viinan jälkeen hivenen hukkaan mennyttä. Saattaa kuulostaa kummalliselta totuus, että alkoholien myynti on hyvin vastuunalaista työtä", jatkaa Karl August Fagerholm.

Ja edelleen: "Tavara on kylläkin hyvää, mutta aivan liian monet käyttävät sitä väärin, ja tästä eivät kärsi ainoastaan käyttäjät, vaan ennen kaikkea perheet ja lopulta koko yhteiskunta. Alkon velvollisuus on sen takia rajoittaa myyntiä." Tämä oli K. A. Fagerholmin tekstiä. Hän on kirjoittanut erittäin hyvin.

Herra puhemies! Viinejä käyttävät ruoka-juomanaan ns. sivistyneet käyttäjät. Useimmat heistä osaavat kohtuukäytämisen tavat.

Harmeja ei näytä syntyvän yhteiskunnalle eikä käyttäjälle. Totuus on myöskin se, että viinien kohtuukäyttäjät ovat veronmaksukyvyttään parhaita tässä maassa. Kun viinien verotus alenee, veroodun saavat maksukykyisimmät kansalaiset.

Suomalaisen viinapään tuntevat kaikki. Kun väkevimpien juomien verotus pysyy entisellään, ostavat humalahakuiseen alkoholinkäyttöön tottuneet ja humalaa kaipaavat juomansa aivan samalla tavalla kuin tähänkin asti. Kuka vakavissaan voisi ajatella, että viinien lievempi verotus suuntaisi humalahakuisen suomalaisen pois viinasta? Sehän on täyttä höpötystä! Kun alkoholia on nautittu nimenomaan humalatilaa aikaansaamiseksi, miksi käyttäytyminen suuntautuisi ruokajuomana käytettyyn viiniin? Tällainen perustelu, jos sen vakavissaan esittää, on täysin kestävä huuhaa.

Varmuutta ei kukaan voi ennustukselleen vaatia. Uskaltaudun kuitenkin kohtaamaan ankarankin kritiikin, kun sanon, että varmuutta lähenevällä todennäköisyydellä uusi verotuskäytäntö tuo viinit viinon lisäksi eikä niiden tilalle. Ei viinejäkään terveysjuomana voi pitää.

Seurauksena on kulutuksen entistä rajumpi kasvu. Sosiaaliset ja terveydelliset haitat nelinkertaistuvat, kun kulutus kaksinkertaistuu.

Herra puhemies! Ehdotan, että lakiehdotus hylätään.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ei ed. Almgrenin olisi tarvinnut noin kovaäänisesti huutaa apua hautaholveista, kyllä niitä "alan miehiä" löytyy varmasti tästäkin salissa. Tässä on yksi sellainen, eikä tarvitse sitaatteihinkaan laittaa.

Mutta se minua hämmästyttää, että kristillinen liitto on alkanut vaalikampanjansa näin raa'alla tavalla eli loppujen lopuksi aiheuttamalla perheiden keskuudessa mitä suurimpia kärsimyksiä, jos alkoholin hintaa lähdetään merkittävästi nykyisestään nostamaan. Sillä on vaikutusta vain yhden kahden kuukauden ajan, ja sen jälkeen alkoholin käyttö lisääntyy samalle tasolle kuin aikaisemminkin. Tämän lisäksi tulevat myös korvaavat aineet. On tietysti kulttuurin kannalta on hyvä, jos aletaan kuusipuun alla tiputella, niin kuin minun nuoruudessani — siinä on

tietysti kulttuurin kanssa tekemistä — mutta ei tarvitse enää sinne mennä, käytetään kaikenlaisia aineita, jotka saattavat olla jopa ihmiselle vaarallisia. Sen jälkeen niillä, jotka käyttävät alkoholia niin kuin aikaisemminkin, tuo raha on pois perheiden elintasosta, se on pois ruokalaskusta, koska viinaan otetaan raha aina varmasti ja sen jälkeen vasta katsotaan, riittääkö sitä tarpeeksi ruokaan.

Minun käsitykseni mukaan ed. Almgrenin pitäisi lopettaa kieltolain ajan tapahtumien ihannoiminen ja lukea tarinat noilta Algot Niskan ajoilta perusteellisesti ja luoda sitten vasta mielipiteensä asiassa.

Ed. Almgren (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Jos ed. Aittoniemen perustelu olisi oikea — tarkoitan hänen sosiaalipoliittista perusteluaan, joka kohdistuu perheisiin — niin ainoa oikea ratkaisu ed. Aittoniemen mukaan olisi se, että viinaa jaettaisiin ilmaiseksi. Silloin perheelle jäisi enemmän rahaa muuhun. Tässä se virhe juuri on, ed. Aittoniemi. Ei pidä esittää sellaista, mikä ei pidä paikkaansa.

Ed. Kettunen: Herra puhemies! On tunnustettu epäkohdaksi se, että yritykset saavat vähentää alkoholitarjoilun kustannukset verotettavasta tulosta. Tämä käsitykseni mukaan on väärin ja edesauttaa alkoholijuomien kulutuksen kasvua.

Tähän perustuen, herra puhemies, ehdotan perusteluissa lausuttavaksi seuraavaa: "Eduskunta edellyttää hallituksen antavan eduskunnalle pikaisesti esityksen, jolla yritysten oikeus vähentää alkoholitarjoilun kustannukset verotettavasta tulosta poistetaan."

Ed. Soininvaara: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys, jota nyt ollaan hyväksymässä, on myönteinen askel oikeaan suuntaan ei suinkaan alkoholiverotuksen tasossa vaan sen jakautumisessa. Haluan kuitenkin huomauttaa, että se on aika vaatimaton ja jättää sen perusongelman, että verotus edelleenkin ei koske alkoholia, vaan se koskee alkoholijuoman arvoa. Sen seurauksena meillä on täysin ylihinnoiteltu, suorastaan ulosannettu tavallisten kansalaisten kulutuksesta niin vuosikertaviinit kuin paremmat konjakit tai aidot samppanjat, mikä tarkoittaa

taa sitä, että suomalainen alkoholipolitiikka suosii ennen kaikkea huonoa laatua.

Arvoisa puhemies! En tee asiasta mitään ponsia, kun tiedän, kuinka ponsien eduskunnassa käy, mutta esittäisin harkittavaksi, että alkoholiveroa kehitettäisiin siihen suuntaan, että se perustuisi pelkästään juoman alkoholimäärään, olisi siis noin 300 markkaa litralta puhdasta alkoholia. Se tarkoittaa, että viinipulloa, on se hyvä tai huono, verotetaan 20 markalla ja kolmen vartin väkevää pulloa 90 markalla siitä riippumatta, mikä ostohinta on. Se myös saisi aikaan sen, että suomalaiset eivät niin suurin joukoin enää toisi arvokkaimpia juomia ulkomailta. Nekin rahat jäisivät ainakin osittain kotimaahan.

Ed. Kankaanniemi: Herra puhemies! Kannatan ed. Almgrenin tekemää ehdotusta.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Kannatan ed. Kettusen tekemää lausumachdotusta.

Ed. Laine: Herra puhemies! Ed. Kettusen ehdotus on kyllä hyvä. Minä myös kannatan sitä. Tästä asiasta on eduskunnassa äänestelty lukuisia kertoja, muistamani mukaan viimeksi ed. Seppäsen ehdottamana erään verolakikäsittelyn yhteydessä. Valitettavasti eduskunnassa on aina ollut sellainen enemmistö, joka on halunnut antaa firmoille oikeuden vähentää verotuksessa alkoholitarjoilusta aiheutuvat kulut. Kun tässä asiassa ei kannata luopua hyvästä yrityksestä, niin äänestetään taas kerran. Minäkin kannatan äänestyksessä ed. Kettusta.

Olen myös sitä mieltä, että ed. Almgrenin ehdotus ansaitsee tulla hyväksytyksi.

Ed. Riihijärvi: Herra puhemies! Ed. Kettusen tekemä ehdotus on todella järkevä. Nyt kun taas alkaa pikkujoulujen aika, jolloinka firmat tarjoavat alkoholijuomia ja monet sellaisetkin sortuvat, jotka eivät muuten sorru alkoholin käyttöön, niin tämä olisi todella erittäin konkreettinen tapa tehdä raittiustyötä. Emme me voi palata kieltolaikiin ja ylhäältäpäin tulevaan ohjailuun, mutta verotuskäytännöllä voitaisiin ohjata ainakin tarjoajia oikeaan suuntaan.

Ed. Anttila: Herra puhemies! Tässä pyritään verotusteitse muuttamaan yritysten

käyttäytymistapoja. On pakko todeta se, että jos vertaa kehitystä sanotaan viimeisen 5—7 vuoden aikana, niin nähdäkseni nimenomaan yritysten edustamisessa on huomattavasti vähennetty alkoholin käyttöä, ainakin itselläni on sellainen kokemus, ja siirrytty hyvin paljon nimenomaan mietojen juomien käyttöön. Kyllä tässä on myönteistä kehitystä tapahtunut siitä huolimatta, että tarjoilu on ollut verovähennyskelpoista. Epäilenpä vain, että vaikka siitä tehtäisiin verovähennyskeltvotonta, se ei sen jälkeen kokonaan loppuisi. Siinä on kyse tietynlaisesta kulttuurista ja tavoista, joita minusta yritykset ovat huomattavasti viime vuosina siistineet.

Ed. U. Leppänen: Herra puhemies! Edustajien Kettunen ja Riihijärvi puheenvuorot ovat pelkkää propagandaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Almgren ed. Kankaanniemen kannattamana ehdottanut, että lakiehdotus hylättäisiin.

Ed. Kettunen on ed. Aittoniemen kannattamana ehdottanut perusteluissa lausuttavaksi: "Eduskunta edellyttää hallituksen antavan eduskunnalle pikaisesti esityksen, jolla yritysten oikeus vähentää alkoholitarjoilun kustannukset verotettavasta tulosta poistetaan."

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestykset ja päätökset:

Puhemies: Ensin äänestetään lakiehdotuksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä.

Joka hyväksyy lakiehdotuksen, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on lakiehdotus hylätty.

Puhemies: Ilmoitan, että pöytäkirjaan merkitään, miten kukin edustaja on äänestänyt.

"Jaa" äänestävät seuraavat edustajat:

Ahonen, Aittoniemi, Ala-Harja, Andersson, Anttila, Backman, von Bell, Björkstrand, Bärlund, Dromberg, Elo, Gustafsson,

Hacklin, Helle, Hietala, Hilpelä, Hokkanen, Holvitie, Hurskainen, Huuhtanen, Häkämies, Ikkala, Ikonen, Isohookana-Asunmaa, Jaakonsaari, Joenpalo, Jokiniemi, Juhantalo, Junnila, Jääskeläinen, Jäätteenmäki, Kalima, Kalliomäki, Karkinen, Kautto, Kekkonen, Kettunen, Kietäväinen, Korkia-Aho, Kääriäinen, Laaksonen, Lahti-Nuuttila, M. Lahtinen, Laitinen, Lamminen, Lapiolahti, Laurila, U. Leppänen, Lindroos, Linnainmaa, Louekoski, Louvo, Luttinen, Maijala, Muttilainen, Mäkelä, Mäki-Hakola, Mäkipää, Männistö, Mönkäre, Mörttinen, Niinistö, Nyby, Ollila, Paasio, Paloheimo, Pekkarinen, Perho, Pesola, Pietikäinen, Pohjanoksa, Pohjola, Pulliainen, Puolanne, Pystynen, Rajamäki, Riihijärvi, Rinne, J. Roos, T. Roos, Rusanen, Saapunki, Saari, Saastamoinen, Sarapää, Sasi, Sillanpää, Skinnari, Soininvaara, Säilynoja, Särkijärvi, Taina, Turunen, Tykkyläinen, Tähkämaa, Uosukainen, Wahlström, Valo, Vastamäki, Viinanen, Viljanen, Vistbacka, Vuoristo ja Zyskowicz.

”Ei” äänestävät seuraavat edustajat:

R. Aho, Alaranta, Almgren, Apukka, Asatala, Fred, Hautala, Jokinen, Kankaanniemi, Kauppinen, Kohijoki, Koistinen, Kokko, P. Lahtinen, Laine, P. Leppänen, Löyttyjärvi, Moilanen, Nieminen, Puska, Renko, Ryyänen, Saarinen, Savela, Siuruainen, Tennilä ja Väistö.

Poissa äänestyksestä ovat seuraavat edustajat:

Aaltonen, E. Aho, Ajo, Alho, Antvuori, Björklund, Donner, Haavisto, Halonen, Heikkinen, Hetemäki-Olander, Hämäläinen, Jansson, Jouppila, Joutsensaari, Jurva, Järvenpää, Järvisalo, Kanerva, Kasurinen, Kemppainen, Knuuttila, Kuuskoski-Vikammaa, Kärhä, Lax, Lehtosaari, Malm, Mattila, Melin, Metsämäki, Miettinen, Myller, Nordman, Nyman, Paakkinen, Paavilainen, Pelttari, Pesälä, Pokka, Puhakka, Puisto, Ranta, Rantanen, Rauramo, Rehn, Renlund, Röntynen, Salolainen, Savolainen, Seppänen, Stenius-Kaukonen, Suominen, Taxell, Tenhiälä, Tiuri, Törnqvist, Uitto, Urpilainen, Valli, Varpasuo, Wasz-Höckert, Westerlund, Vihriälä, Virolainen, Vähäkangas, Vähänäki, Väyrynen ja Väänänen.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 104 jaa- ja 27 ei-ääntä; poissa 68. (Koneään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt lakiehdotuksen.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Lopuksi päätetään perusteluja koskevasta ehdotuksesta.

Mietintö ”jaa”, ed. Kettusen ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 85 jaa- ja 42 ei-ääntä; poissa 72. (Koneään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Ehdotus laiksi viljan vientikustannusmaksusta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 113

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 36

Suuren valiokunnan mietintö n:o 97

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Sasi: Herra puhemies! Silloin kun hallitus antoi tämän esityksen eduskunnalle, keskustapuolue arvosteli voimakkaasti esitystä ja eräät keskustapuolueen kansanedustajat jopa kirjoittivat oikeuskanslerille kirjelmän, jossa epäilivät tämän hallituksen esityksen perustuslain mukaisuutta. Sen jälkeenhan esitys lähetettiin tarkastettavaksi perustuslakivaliokuntaan, joka totesi, että perustuslain säätämisyjärjestystä tässä asiassa ei tarvita, vaan se voidaan säätää normaalissa järjestyksessä.

On myös syytä korostaa, että mitä tulee viljan vientikustannusmaksuun, kaikki asian-

tuntijat ovat todenneet, että se on oikeudenmukaisin tapa kerätä maatalouden vientivastuuta nimenomaan maataloudelta itseltään. Jos joihinkin muihin vaihtoehtoihin järjestylihin olisi jouduttu menemään, se olisi aiheuttanut vääristymää maatalouden kanto-suhteissa siten, että nimenomaan karjatilat olisivat joutuneet maksamaan kohtuuttoman suuren osuuden näistä vientikustannuksista.

Herra puhemies! Haluan todeta, että kun ed. Tähkämäan nimellä on ehdotettu lausumaa, olisi mielenkiintoista tietää se, miten käytännössä laskettaisiin korkoedun määrä, joka viljaliikkeille on tullut, ja miten käytännössä muutenkin pitäisi menetellä. Tavoite sinänsä on hyväntahtoinen, mutta tätä asiaa myös valiokunnassa ja jaostossa mietittiin eikä löydetty mitään käytännöllistä ratkaisua.

Ed. Tähkämä: Herra puhemies! Vaikka nyt eduskunta hyväksyykin tämän lain taannehtivasti, pidän kuitenkin vääränä sitä, että lakia on ryhdytty soveltamaan käytäntöön ennen kuin se on astunut voimaan. Katson, että korkoetu, jonka liikkeet ovat saaneet, kuuluu viljelijälle, jolta maksu on peritty. Kyllä minä uskon, että firmat ovat vaikeampiakin asioita pystyneet ratkomaan kuin sen, paljonko ne ovat korkoetua laittomasti saaneet, ja ne kyllä pystyvät sen asian selvittämään.

Ehdotankin lausuttavaksi perusteluissa seuraavaa: "Hyväksyessään lakiehdotuksen eduskunta edellyttää hallituksen ryhtyvän sellaisiin toimenpiteisiin, että ennen tämän lain voimaantuloa perityistä viljan vientikustannusmaksuista viljaliikkeiden saama ansioton korkoetu maksetaan viljelijöille, joilta maksu on peritty."

Ed. Anttila: Arvoisa puhemies! Aivan aluksi kannatan ed. Tähkämäan ehdotusta.

Ed. Sasille haluan todella todeta, että olen ed. Sasin kanssa samaa mieltä siitä, että kyseessä on oikeudenmukaisin tapa kerätä, koska se kohdentuu silloin nimenomaan viljan ylivientiin, viljan vientiin ja siitä tuleviin kustannuksiin. Mutta sen sijaan se tapa, että asiasta päätetään 2—3 kuukautta sen jälkeen, kun on jo osa viljasta viety viljaliikeseen — tämä tulee viljelijöille täytenä yllätyksenä — on tapa, jota ei toki voi pitää hyvään lainsäädäntöön kuuluvana. Nimenomaan se, että laki tavallaan säädetään

voimaan tulevaksi takautuvasti, on se problematiikka, jota mm. perustuslakivaliokunta pohti, mutta päätyi todella siihen, että kun on kyse maataloustulolain mukaisen vientivastuun keräämisestä, tämä on silloin mahdollista. Mutta tulevaisuutta ajatellen tällaisten ratkaisujen pitää olla tehtyinä niin, että viljelijä kylvösuunnitelmia tehdessään tietää, mikä on markkinointivastuu.

Ed. Sasi: Herra puhemies! Ed. Anttilalle haluan todeta, että toki viljelijä on tiennyt, mikä hallituksen esitys on silloin, kun maksua on alettu periä. Tietysti, jos eduskunta ei lakia hyväksyisi, siinä tapauksessa toki peritty maksu palautettaisiin viljelijälle.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Tähkämä ed. Anttilan kannattamana ehdottanut perusteluissa lausuttavaksi: "Hyväksyessään lakiehdotuksen eduskunta edellyttää hallituksen ryhtyvän sellaisiin toimenpiteisiin, että ennen tämän lain voimaantuloa perityistä viljan vientikustannusmaksuista viljaliikkeiden saama ansioton korkoetu maksetaan viljelijöille, joilta maksu on peritty."

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Lopuksi on äänestettävä perusteluja koskevasta ehdotuksesta.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Tähkämäan ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 90 jaa- ja 55 ei-ääntä; poissa 54. (Koneään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Ehdotus laiksi Valtiontakuukeskuksesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 114
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 33
Suuren valiokunnan mietintö n:o 94

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Ehdotus laiksi laivanrakennus- tai laivanvarustamotoimintaa harjoittaville yrityksille myönnettävistä valtiontakauksista annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 115
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 34
Suuren valiokunnan mietintö n:o 95

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

7) Ehdotus laiksi erään Helsingin kaupungissa sijaitsevan asuinkiinteistön myymisestä Rakennustoimisto A. Puolimatka Oy:lle

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 75
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 30
Suuren valiokunnan mietintö n:o 92

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

8) Ehdotus laiksi oikeudesta harjoittaa valuutanvaihtoa annetun lain kumoamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 49
Pankkivaliokunnan mietintö n:o 5
Suuren valiokunnan mietintö n:o 98

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

9) Ehdotus laiksi kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain 1 ja 12 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 116
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 21
Suuren valiokunnan mietintö n:o 99

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

10) Ehdotus laiksi liike- ja yhteisötunnuksen luovuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 11

Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 7

Suuren valiokunnan mietintö n:o 100

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

11) Ehdotus laiksi aluevaihdesta Suomen valtion ja Helsingin kaupungin välillä

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 74

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 29

Suuren valiokunnan mietintö n:o 91

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 91. Ensinnä sellainen asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu jatkuu:

Ed. Nyman: Herra puhemies! Kun asia pantiin viime perjantaina pöydälle, puolustusministeri Rehn oli pitänyt puolustuspuheen hallituksen esityksen puolesta, ja olin pyytänyt puheenvuoron, jotta minä olisin kannattanut hänen näkemyksiään tässä asiassa. Nyt haluan sikäli toistaa hänen näkemyksiään, että hän vakuutti, että puolustusministeriö mitä laajimmin pyrkii ympäristökysymyksiä hoitamaan Sipoon tilanteen yhteydessä, kun vaihtokauppaa nyt tehdään ja puolustusministeriö saa alueita Sipooasta.

Kuitenkin haluan vielä alleviivata, koska myös muita näkemyksiä on, että yleensä

pyritään siihen, että päätösvalta viedään mahdollisimman alas tai ulos tai kentälle. Näin ollen haluan tuoda sipoolaisten sanat siitä, että tämä on heistä hyvä ratkaisu, jota meidän pitää kannattaa. Näin ollen haluan kannattaa periaatteessa puolustusministerin perjantaista puheenvuoroa ja esittää, että hallituksen esitys tässä muodossa hyväksytään.

Ed. Andersson: Arvoisa puhemies, herras talman! Minä en oikein tiedä, keiden sipoolaisten kanssa ed. Nyman on nyt keskustellut asiasta. Kuitenkin tänne on tullut runsaasti vetoamuksia luonnonsuojelujärjestöiltä ja partiojärjestöltä, joissa vaaditaan sitä, että tämä Hindsbyn metsäalue suojeltaisiin ja se tapahtuisi parhaiten niin, että se ensin siirtyisi ympäristöministeriön haltuun eikä puolustusministeriön.

En oikein pysty ymmärtämään sitä näkökantaa, että puolustuslaitos olisi se ministeriö tai se instanssi, joka parhaiten pystyisi luontoa suojelemaan. Kyseessä on kuitenkin iso yhtenäinen metsäalue, jota on yritetty suojella jo usean vuoden ajan. On lääninhallituksen suojeluehdotus alueesta, ympäristöministeriön kannanotto, joka on saman suuntainen.

Puolustusministeriö aikoo alueelle perustaa räjähteiden ammusvaraston ja käyttää aluetta sissiharjoituksiin. On vaikea ymmärtää, että tämä olisi paras tapa suojella luontoa. Tämä on kuitenkin hyvin herkkä ja luonnonsuojelullisesti tärkeä alue. Helsingin itäpuolella on hyvin vähän virkistysalueita, ja tässä on erittäin runsas kasvisto, tässä on Sipoonjoki, jossa on ainutlaatuinen alkupeäinen taimenkanta jnp. Tämä on hyvin käytetty virkistysalue. En ymmärrä näitä puheita, että puolustuslaitos käyttämällä aluetta sotaharjoituksiin ja ammusvarastoksi olisi mitenkään ihanteellinen suojelemaan luontoa. Ehkä voi ajatella niin, että luonto suojeltuu sillä tavalla, että kukaan ihminen ei oikein pääse sinne, koska ammusvarastojen täytyy tietysti olla hyvin tarkkaan vartioituja ja aidattuja.

Minä siis tulen ehdottamaan yksityiskohtaisessa käsittelyssä, että 1 § muutettaisiin sillä tavalla, että alue siirtyisi nyt ainakin toistaiseksi ympäristöministeriön haltuun. Sitten voitaisiin rauhassa miettiä, miten aluetta parhaiten saataisiin käyttää sillä ta-

valla, että luonto ei kärsi ja että ihmisille on alueesta iloa.

Ed. Paloheimo: Herra puhemies! Ed. Anderssonin esitykset asiasta tuntuvat erittäin perustelluilta, ja vihreät kannattavat myös sitä, että alue siirtyisi ympäristöministeriön eikä puolustusministeriön haltuun.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1 §.

Keskustelu:

Ed. Andersson: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 1 § hyväksyttäisiin näin kuuluvana: "Puolustusministeriö oikeutetaan luovutamaan Helsingin kaupungille Helsingin kaupungin Malmin kylän tilasta Rata-Ströms RN:o 4:2 noin 6 551 m²:n suuruinen määräala ja saman kylän tilasta Rata-Brusas RN:o 6:92 noin 78 653 m²:n suuruinen määräala edellyttäen, että Helsingin kaupunki luovuttaa valtiolle ympäristöministeriön hallintaan Sipoon kunnan Hindsbyn kylästä tilat Storfors RN:o 11:20, Hofvet RN:o 18:37 ja Göstas RN:o 36:28."

Tämä tarkoittaa sitä, että alue ei siirtyisi puolustusministeriön vaan ympäristöministeriön hallintaan.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Anderssonin ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Andersson ed. Pulliaisen kannattamana ehdotanut, että pykälä saisi hänen edellä esittämänsä sanamuodon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Anderssonin ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 111 jaa- ja 22 ei-ääntä; poissa 66. (Konaan. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

2 §, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

12) Hallituksen kehitysyhteistyökertomus vuodelta 1988

Ainoa käsittely

Mainittu kertomus (K n:o 12/1989 vp.)

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 9

Puhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 9.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 34) asiasta.

Keskustelu:

Ed. Aaltonen: Herra puhemies! Suomen kehitysyhteistyötä arvioitiin viime vuonna useilla tahoilla. Ulkoasiainministeriön asettama riippumaton asiantuntijaryhmä luovutti raporttinsa, ja entisen suurlähettilään Malisen selvitys kehitysyhteistyön tulokellisuudesta julkaistiin. Suomen kehitysyhteistyöpolitiikka oli vuonna 1989 myös Oecd:n kehitysapukomitean tarkasteltavana.

Ulkoasiainvaliokunta on valinnut käytävissä olevan runsaan aineiston pohjalta vuoden 1988 kehitysyhteistyökertomuksen käsittelyä varten seuraavat painopistealueet: kehitysyhteistyötä koskevat ulkoasiainvaliokunnan aikaisemmat suositukset, kehitysyhteistyö ja ihmisoikeudet, kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyö sekä kestävä kehityksen periaate.

Valiokunta toteaa mietinnössään, että kehitysyhteistyökertomusten sisältöä ja luettavuutta on jatkuvasti parannettu. Sen sijaan lähivuosien konkreettisia suunnitelmia niihin ei ole juuri sisällytetty. Valiokunta pitää tärkeänä, että merkittävimmät suunnitelmat tulevat sen tietoon kertomuksen yhteydessä. Samalla valiokunta korostaa tarvetta saada

selvitys kehitysyhteistyötä koskevasta päätöksenteosta Suomessa.

Ulkoasiainvaliokunta ei näe mahdolliseksi, että julkisessa kehitysyhteistyössä luovutaan kehitysmaiden köyhien auttamisesta ja annetaan se yksistään kansalaisjärjestöjen tehtäväksi, jonkalaisia ajatuksia on julkisuudessa esitetty.

Kehitysyhteistyöhankkeista neuvoteltaessa tulisi kuulla sitä paikallista väestöä, jota hankkeet koskevat. Tällöin neuvotteluissa pitäisi olla mukana myös sekä paikallisten että kansainvälisten kansalaisjärjestöjen.

Käsiteltävässä kehitysyhteistyökertomuksessa korostetaan, että järjestöjen omaehtoisuus saattaa vaarantua, jos järjestöjen saama tuki on liian korkea. Valiokunta yhtyy periaatteessa tähän näkemykseen. Se katsoo kuitenkin aikaisemman kantansa mukaisesti, että järjestöjen omavastuusuutta tulisi vielä alentaa lisäämällä budjettivaroista järjestöille annettavaa tukea. Valiokunta pitää myös tarkoituksenmukaisena suunnitelmia siirtyä eräiden keskeisten järjestöjen kanssa ns. kehyssojpmusmenettelyyn, joka vähentää tarkkaa etukäteisvalvontaa.

Ulkoasiainvaliokunta kiinnittää samalla huomiota siihen, että kehitysyhteistyöhön tarkoitettujen avustusten verovähennyksen poistaminen on vaikuttanut kielteisesti ja epätasaisesti eri järjestöjen toimintaedellytyksiin. Kysymys avustusten verovähennyksestä tulisi sen takia ottaa vielä uudelleen harkittavaksi.

Kehitysyhteistyössä ilmaisu "kestävä" painottaa tarvetta keskittyä politiikan ja toimien pitkän aikavälin vaikutuksiin ja kehityksen rakenteellisiin vaatimuksiin. Se sisältää ajatuksen kehitysstrategioiden taloudellisesta, sosiaalisesta ja institutionaalisesta elinvoimaisuudesta. Nytemmin huomiota on kiinnitetty myös voimavarapohjaan ja ympäristön kestävyden ainesosina. Teollisuusmaidenkin on valiokunnan mielestä määriteltävä talous- ja yhteiskuntakehityksensä päämäärät kestäväen kehityksen mukaisiksi.

Asianomaisen maan omat voimavarat ja ihmiset muodostavat pohjan kestäväälle kehitykselle. Valtioiden kyky huolehtia taloudestaan ilman jatkuvaa ulkopuolista rahoitusta ja teknistä apua on kehitysyhteistyön tärkeimpiä päämääriä. Kestävä kehitys tapahtuu kussakin maassa monella eri tasolla, joiden on tuettava toisiaan. Virallinen val-

tioiden välinen kehitysyhteistyö luo perusedellytyksiä voimavarojen yhdistämiselle paikallistasolla. Kestävän kehityksen varsinaisen perusta on kuitenkin lähiyhteisössä ja perheessä tapahtuvissa kehitystoimissa ja niiden tärkeysjärjestyksessä.

Kestävä kehitys on ympäristönsuojelun osalta usein määritelty niin laajasti, että määritelmästä on vaikea johtaa käytännön toimintaa. Konkreettisiin tuloksiin päästään, jos kestävä kehitys määritellään suhteessa nykyisiin luonnonvaroihin ja niiden riittävyyteen. Jokainen hanke on arvioita ensin paikallisesti. Ylemmällä tasolla on sitten tarkasteltava kysymystä siitä, minkälaisia ohjelmia voidaan toteuttaa luonnonvarojen tuhoamatta.

Markkinatalous ja jatkuva talouden kasvu eivät automaattisesti johda kestäväen kehitykseen. Kehitysmaiden köyhempien väestöryhmien vaihtoehtottomuus lisää kuitenkin ympäristötuhoa. Vaihtoehtoja tulee luoda kaupunkien lisäksi myös maaseudulle, jonka taloudellista toimintaa on lisättävä. Kylätasolla ei voida edistää ekologisia menetelmiä ja ajattelua, ellei tiettyjä perustarpeita ole turvattu luonnonmukaisella tavalla. Elintarvikkeiden ja puhtaan veden lisäksi tarvitaan myös terveystkasvatusta.

Käytännössä on kokeiltu ekologiaohjelmia, joihin kuuluu koulutusta, teknologiaa, metsänistutusta ja viljan suojaamista puunitutuksiin. Ohjelmat ovat toimineet hyvin käytännössä, ja niiden kustannukset ovat olleet suhteellisen alhaiset.

Naisten vähäinen osuus kehitysyhteistyöhankkeista neuvoteltaessa on demokratian ja tasa-arvon kannalta epätydyttävän alhainen. Naisten aseman parantaminen edistää kestäväen kehityksen mahdollisuuksia hillitsemällä väestönkasvua ja vahvistamalla elämänlaadun kannalta keskeisiä arvoja. Naisilla on myös keskeinen asema asuinympäristön hyödyntämisessä ja hoidossa, erityisesti maaseudulla.

Ulkoasiainvaliokunta korostaa kestäväen kehityksen tapahtuvan monella eri tasolla ja koostuvan monesta eri tekijästä. Kestävä kehitys on otettava huomioon kehitysyhteistyöhankkeita suunniteltaessa ja niistä neuvoteltaessa. Valiokunta pitää ihmisoikeusnäkökohtia tärkeinä, myös kestäväen kehityksen kannalta ja edellyttää, että paikallista väestöä on kuultava heitä koskevista hankkeista

neuvoteltaessa. Erityisen tärkeänä valiokunta pitää naisten osallistumista hankkeista päättämiseen. Valiokunta katsoo myös, että kehitysyhteistyössä tulee tuntuvasti lisätä erillisiä naisille tarkoitettuja hankkeita.

Herra puhemies! Ulkopoliittisessa toiminnassaan Suomi on ollut ihmisoikeuskysymyksissä suhteellisen pidättyväinen. Ihmisoikeuskysymykset ovat usein korostetusti esillä kehitysmaissa, ja ne ovat tulleet esille myös kehitysyhteistyössä. Hallituksen näkemyksen mukaan puhuminen samanaikaisesti ihmisoikeuksista ja kehitysavusta on loukkaavaa kehitysmaita kohtaan eikä kehitysapua tule käyttää painostuskeinona. Kehitysavun ei tule olla demokratisoimisessa ja ihmisoikeuskysymyksissä palkitsemisen tai rankaisemisen väline. Hallitus on valiokunnalle antamassaan ihmisoikeusselonteossa katsonut, että Suomen kannalta toisen maan ihmisoikeustilanne on poliittinen, ei kehityspoliittinen kysymys.

Jos ihmisoikeuksia loukataan jossakin maassa niin räikeästi, että siihen katsotaan olevan aihetta ottaa poliittisesti kantaa, on kehitysapuakin arvioitava kokonaistilanteessa. Jos kehitysapua ei tällöin voida ohjata niin, että se ei tue vastaanottajamaan hallitusta ja kohdistaa sitä selvästi ihmisoikeustilanteen parantamiseen maassa, on kehitysavun lopettaminen vakavasti harkittava vaihtoehto. Hallituksen mukaan kehitysyhteistyöllä on yleisesti ottaen ihmisoikeuksia ja erityisesti taloudellisia ja sosiaalisia oikeuksia edistävä vaikutus.

Ulkoasiainvaliokunta katsoo, että ihmisoikeuksien kunnioittaminen lisää kansojen välistä luottamusta ja turvallisuutta ja ihmisoikeudet ovat saaneet kansainvälisesti yhä näkyvämmän merkityksen. Itä-länsi-suhteissa ihmisoikeuskysymysten käsittelyssä on asteittain lievennetty ideologista ja poliittista näkökulmaa. Myönteistä kehitystä ei sen sijaan vielä ole ollut näissä kysymyksissä pohjois-etelä-akselilla.

Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että Suomi arvioi uudelleen ihmisoikeuspolitiikkansa perusteet kansainvälisen kehityksen ja uusien ihmisoikeussopimusten kuten lasten oikeuksia koskevan yleissopimuksen valossa. Ihmisoikeusnäkökohdat tulee ottaa huomioon kehitysyhteistyössä entistä järjestelmällisemmin. Suomen kehitysavulla on pyritävä edistämään tasa-arvoa, demokratiaa ja

kansalaisvapauksien toteutumista. Tässä tarkoituksessa on valittava selvästi kohdistetut hankkeet, jotka ovat ohjattavissa ja seurattavissa.

Kehitysavun yhteydessä on voitava myös keskustella epäkohdista vastaanottajamaan ihmisoikeustilanteesta ja demokratian toteuttamisesta sekä kansalaisten kehitysprosessiin osallistumisen lisäämisestä. Ulkoasiainvaliokunta edellyttää mietinnössään, että hallitus esittää seuraavan kehitysyhteistyökertomuksensa yhteydessä konkreettisen toimintasuunnitelman ihmisoikeusnäkökohtien huomioon ottamisesta kehitysyhteistyössä.

Herra puhemies! Pohjoismaiden kehitysyhteistyöministerit pitivät Norjassa syyskuussa kokouksen. Siinä annetussa yhteisessä julki-lausumassa otettiin ilahduttavasti joitakin varovaisia askeleita kohti aktiivisempaa ihmisoikeusnäkökohtien huomioimista kehitysyhteistyössä. Julki-lausumassa oli esillä lähinnä ihmisoikeusongelmista keskustelu kehitysmaiden hallitusten kanssa.

Saattaisi olla perusteltua kiinnittää ihmisoikeusnormistojen pohjalta huomiota myös kunkin hallituksen asemaan. Onko hallituksen muodostanut ryhmittymä todella sellainen, että se ihmisoikeussäännösten minimivaatimukset täyttäen Suomen mielestä edustaa laillisesti asianomaista kansaa ja maata? Jos vastaus on kielteinen ja kehitysvarat eivät mene kansan elinolosuhteiden hyväksi, tulisi vakavasti harkita avun vähentämistä tai ääritapauksessa sen katkaisemista.

Ydinkysymys ihmisoikeuksien ja kehitysyhteistyön suhteessa on kuitenkin se, että kestävä kehityksen luomisessa demokratialla ja ihmisoikeuksilla on ratkaiseva merkitys. Kestävä kehitys ei voida aikaansaada kehitysmaissa ilman jonkinlaista demokratiaa ja ihmisoikeuksia. Kehitysmaiden ei tietenkään tarvitse kopioida pohjoismaista yhteiskuntajärjestelmää. Niiden omaksumien järjestelmien on kuitenkin täytettävä joitakin vähimmäisnormeja. Muussa tapauksessa kehitysyhteistyövarat menevät pitkällä aikavälillä hukkaan.

Jotta Suomen ihmisoikeuspolitiikka voisi kehitysmaihin nähden olla johdonmukaista, sen tulisi perustua objektiiviseen, vertailevaan tietoon ihmisoikeustilanteesta eri maissa. Tietoa ei päätöksentekijöiden ulottuvilla ole nykyisin riittävästi. Monien maiden tilanteesta ei ole saatavissa edes kohtuullisen

luotettavia pohjatietoja. Ongelmat ovat suurimmat niiden maiden suhteen, joissa ihmisoikeuksia arvellaan loukattavan pahiten. Tärkeimmät kansainväliset ihmisoikeustiedot perustuvat taas länsimaisiin arviointiperusteisiin, ja ne ovat globaalisesti katsoen vinoutuneita.

Herra puhemies! Rohkenen lopuksi virittelä keskustelua perinteisen kehitysavun ja Itä-Euroopan avustamisen suhteesta. Esitän joitakin henkilökohtaisia näkemyksiä.

Kestävän kehityksen yhtenä ainesosana on nykyisin ympäristö, jonka suojeleminen on globaalinen tehtävä. Viime vuosien kehitys itäisessä Euroopassa on myös tuonut koko laajuudessaan esille ne valtavat ympäristöongelmat, jotka vaativat ratkaisua. Suomen kannalta on erityisen tärkeää kehitys lähialueillamme: Leningradin alueella, Karjalassa ja Baltiassa sekä Itämeren piirissä. Itäisen Euroopan ympäristönsuojelu ja yleensä talouden kehittäminen vaativat nopeasti huomattavia varoja ja tehokasta organisaatiota. Katseet ovat kohdistuneet Suomen kiristyneessä taloustilanteessa myös kehitysyhteistyövarojen käyttöön tässä tarkoituksessa.

Esitetyt mallit ovat poikenneet toisistaan. Toisaalta on ehdotettu kehitysyhteistyövarojen lainaamista ja toisaalta niiden lisäämistä erityisesti ympäristönsuojelua varten. Nopeasti muuttuva tilanne itäisessä Euroopassa ja Suomen elintärkeät intressit edellyttävät nopeita ja ehkä epätavallisia ratkaisuja. Suomi saavuttaa lähiaikoina 20 vuotta sitten asetetun kansainvälisen tavoitteen käyttäen 0,7 prosenttia bruttokansantuotteesta kehitysapuun. Kun kehitysyhteistyövarat ovat lisääntyneet miljardiluokkaan ja niiden määrä kasvaa edelleen, on tarpeellista tarkastella toisaalta aikoinaan asetettuja kehitysyhteistyötavoitteita ja toisaalta avun tehokkuutta.

Suomen kehitysyhteistyön neljännesvuosisataisia saavutuksia ja kokemuksia ei voida turmella siirtämällä jo myönnettyjä kehitysyhteistyövaroja muihin tarkoituksiin. Erityisen lisäosan ottaminen ympäristönsuojeluun 0,7 prosentin yli ei taas takaa varojen sijoittamista Suomen kannalta elintärkeisiin kohteisiin. Eräänä vartenotettavana ratkaisuna on osoittaa varat, jotka on tarkoitettu käyttämään kehitysyhteistyön lisäämiseen lähivuosina, lähialueittemme ympäristönsuojeluun. Väestönsä hyvän koulutustason ja suhteellisen kehittyneiden perusrakenteidensa ansiosta lä-

hialueillamme on korkea avun vastaanotto-kyky. Käytetyt varat hyödyntäisivät välillisesti myös kehitysmaita. Konkreettisesti varoja voitaisiin irrottaa kehitysyhteistyöstä esimerkiksi seuraavasti:

1) Vuoden 1991 tulo- ja menoarvio lähtee 0,7 prosentin bruttokansantuoteosuuden saavuttamisesta. Kun bruttokansantuote kasvaa ennakkoarvioita heikommin, budjetoituja varoja on käytettävissä siinäkin tapauksessa, että 0,7 prosentin tavoitteesta pidetään kiinni.

2) Voittaisiin vähentää kehitysapua eräiltä mailta ja leikata määrärahoja tasolle, jolla tehokas toiminta voi toteutua.

3) YK:n kehitysohjelmille ja rahastoille myönnettäviä varoja, ns. multiapua, leikataan ainakin tilapäisesti.

4) Voittaisiin ohjelmittain jakamattomasta määrärahasta osa suunnata Itä-Euroopan hankkeisiin; ja

5) Elintarvikeapumomentilta voitaisiin tarvittaessa maksattaa myös Itä-Euroopan avustuksia.

Herra puhemies! Määrärahoista keskustelua tärkeämpää on tässä vaiheessa kuitenkin kypsyä hyväksymään se, että Suomen lähialueilla ja Itä-Euroopassa uhkaavan kaaoksen torjuminen kaikin käytettävissä olevin keinoin on kansallisten etujemme kannalta elintärkeää. Ei pidä toimia aivan kuin mitään ei olisi tapahtunut Euroopassa vuonna 1989.

Ulkoasiainministeri P a a s i o : Herra puhemies! Aivan aluksi on ilmaistava hallituksen puolesta arvostus sitä aktiivisuutta kohtaan, jota eduskunnan ulkoasiainvaliokunta on jo pitemmän aikaa harrastanut kehitysyhteistyökysymyksiä kohtaan. Sillä on ollut merkittävä vaikutus niihin linjanvetoihin, joita taas hallituksen piirissä käytännön työtä hoidettaessa on suoritettu. Puheenvuorot, jotka ovat tulleet eduskunnan taholta, ovat olleet merkittävä osa sitä yleistä keskustelua, joka liittyy Suomen kehitysyhteistyön yleiseen kritiikkiin. On havaittavissa, että kehitysyhteistyöstä ja erityisesti Suomen panoksesta siinä on keskustelu viime aikoina laajentunut ja virkistynyt. Se on saanut lisää luovuutta ja dynamiikkaa, mikä varmasti tulevana aikoina heijastuu kehitysyhteistyön linjanvedoissa ja toteutuksissakin edelleen.

Valtion kehitysyhteistyöstä vastuullisille on hyvin vaarallista bunkkeroitua ulkoisia

vaikutuksia vastaan ja pyrkiä kanonisoimaan noudattamansa politiikka. Kenellepä ei olisi? Tällainen olisi vierasta kansainväliselle järjestelmälle ja vahingollista itse pääasiallekin eli Suomen panokselle kansainvälisessä yhteistyössä kehityksen aikaansaamiseksi ja nopeuttamiseksi. Keskustelua on siis käytävä ja edistettävä.

Ei voida kuitenkaan myös edellä mainituista syistä odottaa, että kehitysyhteistyötämme vastaavat ilman muuta myöntäisivät kaiken kritiikin oikeaksi. Tämä ei keskustelua edistäisi. Se olisi sikälikin epäjohtonmukaista ja myös mahdotonta, että harjoitettua kehitysyhteistyöpolitiikkaa on vahvasti tässäkin salissa arvosteltu täsmälleen vastakkaisista näkökulmista. Onhan kehitysyhteistyötämme pidetty sekä täysin turhana että täysin riittämättömänä.

Kehitysyhteistyöpolitiikkamme lähtökohdana on mielestäni pidettävä sitä, että Suomella maailman vauraimpiin kuuluvana teollisuusmaana on velvollisuus osallistua yhteistyössä muiden teollisuusmaiden ja kohdemaiden kanssa ponnisteluihin köyhyyden ja nälän poistamiseksi maailmasta. Se, että Suomi on pieni ja vauraanakin kansantaloutena maailman mitassa vähäinen, ei tuota lähtökohtaa luonnollisesti miksiäkään muuta. Tuota lähtökohtaa tulee voida tarkastella sekä yleisestä valtioiden ja kansojen välisen yhteistyön näkökulmasta että yksilöidymmästä ihmisoikeuden näkökulmasta. Ei siis voida puhua ainoastaan velvollisuksistamme kehitysmaita kohtaan, vaan myös ja ehkä ennen muuta kehitysmaiden kansalaisia kohtaan.

Suomi on niitä perin harvoja maita, jotka ovat saavuttaneet YK:n suosituksen osoittaa kehitysyhteistyöhön vähintään 0,7 prosenttia bruttokansantuotteesta. Tosin tavoitteessa pysyminen on tuottanut jonkin verran vaikeuksia mm. arvioitua nopeamman talouskasvun vuoksi, mutta kuitenkin tavoitteen saavuttaminen antaa Suomelle mahdollisuuden yhdessä muiden siihen yltäneiden kanssa yrittää ryhmänä vaikuttaa maailman talousjärjteläisten asenteisiin ja politiikkaan. Erityisen tilaisuuden tähän tarjoaa varustelumenojen aleneva suunta. Jos onnistutaan kääntämään varusteluun suunnattuja voimavaroja kehitykseen, voidaan puhua ratkaisevasta käänteestä kestäväen kehityksen tiellä. Suomen kannalta tavoitteen saavuttaminen ja

siinä pysyminen eivät siis ole turhaa itsekorostusta, kuten joskus huomaa väitettävän. Me varaamme itsellemme puheoikeuden.

Kehitysaputavoitteen saavuttaneet maat ovat kaikki varsin pieniä, mutta samalla vauraita teollisuusmaita. Suomen apu tuossa ryhmässä on suhteellisesti pienin. Todetakaan, että muut Pohjoismaat Islantia lukuunottamatta ovat jo ylittäneet 1 prosentin bruttokansantuoteosuuden. Tällä hetkellä meillä ei ole välitöntä tarvetta nostaa kehitysapumme bkt-osuutta nyt saavutetusta. On aika kääntää päähuomio laadullisiin näkökohtiin ja periaatteellisten linjojen arviointiin. Myöskään vaihtotaseemme suuri alijäämäisyys ei anna juurikaan liikkumatilaa ylöspäin.

Herra puhemies! Väestönkasvu, velkaantuminen ja ympäristöongelmat ovat kenties tärkeimmät esteet kehityksen tiellä. Ne eivät tietenkään ole erillisiä, vaan tiukasti toisiinsa kytkeytyneitä kysymyksiä. Ellei suurten teollisuusmaiden kehitysstrategiassa saada aikaan olennaista laadullista ja määrällistä muutosta, on vaikea nähdä ratkaisumahdollisuuksia noihin valtaviin ongelmiin.

Viime aikoina on kasvava huomio kiintynyt kehitysmaiden ihmisoikeuskysymyksiin ja kehitysyhteistyön suhteeseen näihin. Havaitsimme, että ulkoasiainvaliokunnan herra puheenjohtaja kiinnitti hyvin monipuolisella tavalla tähän problematiikkaan huomiota.

Pohjoismaiden kehitysyhteistyöministerit ottivat syyskuussa Norjassa pitämässään kokouksessa periaatteellisen kannan, jonka mukaan kehitysapu- ja kehitysyhteistyöpäätöksiin tulee kytkeä arviointeja kohdemaiden ihmisoikeustilanteesta mukaan lukien demokraattiset perusoikeudet. Linjaus on lajissaan uusi ja kannatettava, mutta reaalisuudella monellakin tapaa ongelmallinen. Meidän tulee voida välttää houkutus määritellä ja tulkita ihmisoikeuksia ja demokratiaa yksipuolisesti vain oman yhteiskuntamme ja kulttuuritaustamme mukaan. Kohdemaiden omia kulttuureja ja niihin pohjautuvia toimintamuotoja tulee kunnioittaa.

Toisaalta on tietenkin olemassa myös yleismaailmallisia ihmisoikeuksia, joita kaikissa kulttuureissa on kunnioitettava. Tällaisia ovat mm. oikeus elämään ja oikeus vapauteen. Ihmisoikeuksiin kuuluvat myös oikeus vapaasti ilmaista mielipiteensä, kokoontumisen vapaus, poliittisen ja ammatil-

lisen järjestäytymisen vapaus ym. demokratian peruselementit.

Ihmisoikeus- ja kansanvaltaisuusnäkökohdista tai meidän käsityksiämme niistä ei kuitenkaan pidä lähteä käyttämään rankaisemisen tai palkitsemisen kriteereinä kehitysavusta päätettäessä. Asiaa tulee pikemminkin lähestyä niin, että me kehitysavullamme tuemme demokraattista kehitystä ja vältämme vastakkaisten ilmiöiden tukemista.

Eurooppaa mullistaneella demokratiakehityksellä on varmaan ollut oma osuutensa monissa kehitysmaissa virinneeseen keskusteluun kansanvallan toteutumisesta, poliittisesta moniarvoisuudesta ja sananvapaudesta. Monessa maassa on jo edetty poliittisten päätösten ja käytännön uudistusten tiellä.

Suomi voi suhtautua kriittisesti yhteistyön jatkamiseen sellaisen kehitysmaan kanssa, jonka hallitus syyllistyy ihmisoikeuksien loukkauksiin tai vaarantaa tuen perillemenon. Joissakin kohdemaissamme sisäinen tilanne ja olosuhteet ovat niin vaikeat, ettei edellytyksiä jatkaa kahdenvälistä kehitysyhteistyötä enää ole. Tästä syystä lopetetaan hankemuotoinen yhteistyö Myanmarin, entisen Burman, ja Somalian kanssa. Kahden muun maan: Etiopian ja Sudanin, kanssa harjoitettavan kehitysyhteistyön määrärahoja vähennetään.

On muistettava, että kehitysmaat itsenäisinä valtioina ovat itse vastuussa omasta kehityksestään. Samalla on selvää, että tuen antaja ottaa vastuun siitä, millaista kehitystä tukee ja mihin varoja käytetään. Perimmäisenä tavoitteena on tilanne, jossa maat itse pystyvät suunnittelemaan, rakentamaan, kehittämään ja ylläpitämään kehitysohjelmiaan, toisin sanoen toimimaan ilman ulkopuolista apua. Tämä aika on vielä edessäpäin, toisten maiden kohdalla kauempana ja toisten lähempänä.

Suuret ongelmat ja muuttuva maailma asettavat kehitysyhteistyöstä päättävät ja kehitysyhteistyöhallintomme jatkuvan uudelleenarvioinnin ja uusien keinojen etsimisen eteen.

Mainittu pohjoismainen kehitysyhteistyöministerikokous kiinnitti huomiota myös monien kehitysmaiden mittavaan aseelliseen varustautumiseen, jossa nähtiin ristiriitaa kehitysyhteistyön tavoitteiden kanssa. Kehitysmaiden sotilasmenot olivat vuonna 1989 145 miljardia dollaria. Rahasumma riittäisi lopet-

tamaan koko maailman absoluuttisen köyhyyden kymmeneksi vuodeksi. Asehankinnat ovat merkittävänä syynä kehitysmaiden velkakierteeseen, joka, kuten todettu, taas on kehityksen merkittävimpiä esteitä niin taloudellisesti kuin sosiaalisestikin. Kansainvälinen asekauppa näkyy tämänkin kriisin taustalla. On selvää, että kehitysavun antajamaiden tulee jatkossa kiinnittää vakavaa huomiota kehitysmaiden sotilasmenoihin, jotka on suhteutettava järkeviin mittoihin.

Herra puhemies! Vuoden 1959 Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien julistus, yleiskokouksen vuonna 1989 hyväksymä lapsen oikeuksien yleissopimus ja viime kuussa YK:ssa järjestetty lapsen oikeuksia käsitellyt huippukokous ovat kansainvälisen yhteisön ja sen jäsenvaltioiden merkittäviä tahdonilmaisuja. Nyt on viimeistään aika ponnistaa toimintaa niiden pohjalta. Lasten aliravitseminen ja lapsityövoiman käyttö on kasvanut velkaantuneissa kehitysmaissa. Talouden tervehdyttämiseksi rakennetut säästöohjelmat vähentävät palveluja ja kohdistuvat ankarimmin lapsiin. Lähes puolessa kehitysmaista 6—11-vuotiaiden koulunkäynti on vähenevässä. Ihmisoikeuksia ja kehitystä ajatellen merkit ovat hälyttäviä.

Lasten oikeuksien huomioon ottaminen käytännön kehitysyhteistyössä merkitsee mm. rokotusohjelmia, neuvontaa, koulutuksen sekä elintarvikeomavaraisuuden tukemista. Havaitaan, että talouden tervehdyttämiseen tähtäävillä ohjelmilla ja kehitysyhteistyön painottamisella koulutukseen ja sosiaalisiin ongelmiin on selvä syy-yhteytensä. Edellisten aiheuttamat vaikeudet edellyttävät jälkimmäisiä.

Herra puhemies! Ympäristöstä on tullut ja yhä enemmän tulossa kehitysyhteistyön keskeinen elementti. Puhutaan maailman laajuisista ongelmista kuten otsonikadosta ja puhutaan laajoista alueellisista uhkatekijöistä kuten aavikoitumisesta. Kaikilla näillä on näkökulmansa myös paikalliselta sekä yksilöiden ja perheiden kannalta. Esimerkiksi polttopuulle ei ole riittävässä määrin osattu kehittää käyttökelpoista vaihtoehtoa, jolloin kansalaisten jokapäiväinen elämä verottaa metsiä tuhoisalla tavalla eroosiota ja aavikoitumista edistäen.

Suomen kehitysyhteistyössä erityisosaamisellamme mm. metsitysohjelmissa on kasvava merkitys, mutta voisi olla vieläkin suurempi.

Meillä on erityisiä edellytyksiä näin olla torjumassa ympäristökatastrofeja. On selvää, että kehitysmaiden energiaongelmien, niin suurten kuin pientenkin, ratkaiseminen yleisemminkin on tulevaisuudessa kehityksen kannalta kaikkein tärkeimpiä peruskysymyksiä. Ongelmaa ei voida lähestyä irrallaan teollisuusmaiden energiapolitiikasta. Tämä tosiasia luo osaltaan puitteita myös meillä käynnissä olevalle energiakeskustelulle.

Herra puhemies! Panostaminen tasa-arvoon, demokratiaan ja kansalaisvapauksiin tuo parhaat tulokset kehitysyhteistyössä. On etsittävä käytännön tasolla keinoja, miten poliittisesti tai taloudellisesti rohkaistaan tätä kehitystä. Kun kehitysyhteistyön tavoitteena on kansalaisten elinehtojen parantaminen ja kehityksen aikaansaaminen, on löydettävä sellaisia yhteistyömuotoja, joilla pääsemme mahdollisimman lähelle tavallisten kansalaisten todellisuutta. Omaehtoisen kehityksen tukemisessa näyttäisi avainrooli olevan kansalaisten vapaaseen yhteistoimintaan perustuvilla kehitysmaiden ammattiyhdistys- ja osuustoimintaliikkeillä sekä ympäristö-, nais- ja ihmisoikeuskysymyksissä työskentelevillä järjestöillä. Mikäli näiden liikkeiden työtä tukemalla onnistutaan vahvistamaan poliittista demokratiaa ja kansalaisyhteiskunnan roolia, voimme todennäköisesti sanoa saavuttaneemme jotain, mikä täyttää kestävä kehityksen tunnusmerkit.

Suomalaisten kansalaisjärjestöjen olisi hyödyllistä solmia yhteistyösuhteita vastaanottajamaiden järjestöihin yhä laajemmin. Tällaisessa yhteistyössä molemmat osapuolet voivat oppia toisiltaan. Näin kehitysyhteistyö voisi paremmin saada kansalaiset mukaan käytännön työhön, jolloin myös kehitysvaikutukset olisivat pysyvämpiä. Olen aikaisemminkin todennut tarpeen lisätä tukeamme kansalaisjärjestöjen harjoittamalle kehitysyhteistyölle.

Ulkoministeriö onkin tänä vuonna nostonat kansalaisjärjestöjen hankkeisiin annettavan valtion tuen enimmäisosuutta 60 prosentista 75 prosenttiin hankkeen kustannuksista. Yhteistyötä kansalaisjärjestöjen kanssa tulee lisätä edelleen ja käyttää hyväksi sitä asiantuntemusta, jota monet järjestöt ovat hankineet mm. erilaisten sosiaaliseen kehitykseen tähtäävien projektien toteuttamisessa. Nämä hankkeet tavoittavat usein juuri heikoimmassa asemassa olevien kehitysmaiden kansalaisia.

Kansalaisjärjestöjä tulisikin voida käyttää kanavana myös valtion kehitysyhteistyöhankkeiden toteuttamisessa. Tässä tarkoituksessa tullaan ulkoministeriössä selvittämään kansalaisjärjestöjen edellytykset toteuttaa nykyistä laajempia kehityshankkeita, joissa valtio huolehtisi tarvittavasta rahoituksesta. Kysymyksen tulisivat lähinnä suurimmat, asemansa kehitysyhteistyössä vakiinnuttaneet järjestöt. Järjestöt saattaisivat olla käytökelpoinen kanava mm. terveydenhuoltoon, koulutukseen, asumiseen ja vammaistyöhön liittyvien hankkeiden toteutuksessa. Mikäli valmiuksia löytyy, voitaisiin kokeiluluonteinen toiminta aloittaa joidenkin kansalaisjärjestöjen kanssa jo ensi vuonna. Kohdemaiksi voitaisiin ajatella sellaisia maita, joissa jo saavutetun sosiaalisen kehityksen tulokset ovat vaarassa sosiaalisen kehityksen voimavarojen vuoksi.

Herra puhemies! Näillä ajatuksilla hallitus jättää kehitysyhteistyökertomuksensa eduskunnan arvovaltaiseen käsittelyyn.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Eräs avain kehitysmaiden valoisampaan tulevaisuuteen ja kansalaisten elämän inhimillistämiseen on koulutus ja lukutaito. Tänä YK:n lukutaitovuonna lukutaidottomia on runsaasti yli tuhat miljoonaa. Aikooko ulkoministeriö kiinnittää erityistä huomiota juuri koulutuksen ja kasvatuksen tukemiseen ja lukutaitokampanjoihin kehitysmaissa? Ja onko ulkoministeriö harkinnut mm. Namibian lukutaitokampanjan tukemista?

Puhemies: Vastauspuheenvuorossa ei esitetä kysymyksiä.

Ed. Björkstrand (vastauspuheenvuoro): Herr talman! En av de viktigaste frågorna när det gäller möjligheterna att utveckla förhållandena i u-länderna består ju i att minska deras skuldbörda på olika sätt och jag skulle gärna ha sett att utrikesministern skulle ha behandlat den här frågan litet mera ingående. Jag tycker att det inte känns meningsfullt att man upptar nya lån hela tiden och använder dem för att avkorta gamla.

Toinen asia, joka myös on erittäin tärkeä, on kaupan liberalisointi niin, että kehitys-

maiden tuotteita voitaisiin täällä Suomessa huomattavasti enemmän saada mukaan kauppaan. Siksi pitäisin tärkeänä, että Suomen kauppaa kehitysmaiden kanssa lisättäisiin voimakkaasti siitä tasosta, missä se tällä hetkellä on eli 6—7 prosentista. Mielestäni sieltä olisi löydettävissä huomattavasti enemmän tavaraa tuontia varten Suomeen.

Ed. Helle (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ulkoministeri totesi puheenvuorossaan, että Pohjoismaiden kehitysapuministerit ovat päätyneet sellaiselle kannalle, että ihmisoikeudet avunsaajamaissa otetaan entistä selvemmin huomioon.

Viime päivinä olemme kuulleet, että Kenia on katkaissut suhteensa Norjaan, ja Norjahan on ollut Kenian eräs suuria avunantajia niin kuin Suomikin. Taustalla ovat eräät ihmisoikeusloukkaukset, joista niin Norja kuin muutkin Pohjoismaat ovat esittäneet omia näkökohtiaan. Saattaa olla, että lähitulevaisuudessa tämäntapaiset asiat nousevat huomattavasti enemmän esiin ja voi olla, että nämä aiheuttavat myös muutoksia mm. Suomen kehitysyhteistyöpolitiikkaan. Olisi tietysti hyvin mielenkiintoista kuulla, onko tämäntapaisia kannanottoja ja näkymiä lähiaikoina odotettavissa.

Ed. Laine: Herra puhemies! Ulkoasiainvaliokunnan mietintöä lukiessa tulee mieleen kysymys, onko pallo hukassa Suomen kehitysyhteistyössä. Tämä kysymys tuntuu oikeutetulta sen johdosta, että ulkoasiainvaliokunta joutuu jo toistamiseen lyhyen ajan sisällä penäämään hallitukselta selvitystä siitä, ”millaisin muodoin ja millä tasolla kansainvälistä kehitysyhteistyötä koskevat päätökset Suomessa tehdään”.

Joskus on todella tuntunut siltä, että kehitysyhteistyön kompassineulat eivät ole näyttäneet oikeaa suuntaa. Liian paljon mielestäni kehitysyhteistyöpäätöksiin ovat aina aika ajoin vaikuttaneet suomalaisen vientiteollisuuden edut, ns. palautteen määrä ja eräät muut vastaavat perusteet. On tapahtunut niinkin, että kehitysyhteistyömäärärahoiksi on laskettu suomalaisille firmoille maksetut vientitakuut. Näin aiemmin parin vuoden ajan budjettikirjaa kirjoiteltiin.

Kun hallitus toivottavasti pian vastaa ulkoasiainvaliokunnan selvityspyyntöön, toivon myös edellä mainitsemieni näkökohtien

antavan hallitukselle aiheen siinä yhteydessä kommentointiin.

Ulkoasiainvaliokunta on mietinnössään korostanut aikaisempaa voimakkaammin ihmisoikeustilanteen huomioon ottamista kehitysyhteistyöpäätöksiä tehtäessä, ja tätä näkökantaa valiokunnan puheenjohtaja äsken perusteli. Vaikka tämän näkökohdan korostamiseen on todella syytä, on mielestäni kuitenkin myönnettävä hallituksen osuneen tämän näkökohdan huomioon ottamisessa ainakin suunnilleen oikeaan. Viittaaan tältä osin valiokunnan mietinnössä kirjoitettuun hallituksen mielipiteeseen sekä eräisiin ulkoministeri Paasion muissa yhteyksissä, lähinnä lehdistölle antamissaan haastatteluissa, lausumiin näkökantoihin.

Ulkoasiainvaliokunta on varmasti oikealla asialla vaatiessaan hallitusta esittämään konkreettisen toimintasuunnitelman ihmisoikeusnäkökohtien huomioon ottamisesta kehitysyhteistyössä. Kun on kuitenkin ilmeistä, että me emme voi nojautua pelkästään omiin arvo- ja moraalikäsitteisiimme, tulisi mielestäni tässä yhteydessä pyrkiä esimerkiksi Yhdistyneiden kansakuntien, YK:n, avulla löytämään kestävät kaikkialla hyväksyttävät perusteet.

En tiedä, onko tämä viimeksi tekemäni ehdotus nyt paras mahdollinen, mutta lukiesani YK:n peruskirjan 55. artiklaa, joka sivuaa tätä kysymystä, tällainen ajatus tuli. Nimittäin tässä artiklassa sanotaan näin: ”Luodakseen kansakuntien välisille rauhallisille ja ystävällisille suhteille välttämättömät vakiintuneiden olojen ja hyvinvoinnin edellytykset Yhdistyneiden kansakuntien tulee edistää

a) elintason kohoamista, täystyöllisyyttä sekä taloudellista ja sosiaalista edistymistä ja kehittymistä,

b) kansainvälisten taloudellisten, sosiaalisten, terveydellisten ja muiden tämän laatuisten kysymysten ratkaisemista sekä kansainvälistä yhteistyötä sivistyksen ja kasvatuksen alalla,

c) kaikille rotuun, sukupuoleen, kieleen tai uskontoon katsomatta kuuluvien ihmisoikeuksien ja perusvapauksien arvossapitämistä ja kunnioittamista koko maailmassa.”

Suomella on nykyisin 16 nimettyä kohdemaata, ja lahja-apua annetaan 57 maalle. Täällä ulkoministeri kertoi, miten ensi vuoden budjettiesityksessä tullaan pari kohde-

maata pudottamaan pois ja apua vähenneeseen eräiltä. Mikäli olen oikein ymmärtänyt, Etiopian ja Sudanin lisäksi myös Peru ja Sri Lanka ovat sillä listalla, jossa apua on tarkoitus vähentää. Näitä poistoja ja vähenyspäättöksiä on perusteltu sillä, että mainittujen maiden epävakaa poliittiset olot eivät luo tässä vaiheessa edellytyksiä kehitysyhteistyölle. Tämä on varmasti oikea perustelu, ehkä täysin hyväksyttäväkin.

Välittömästi herää kuitenkin kysymys, ketkä kärsivät tästä kehitysavun pois jäämisestä. Siitä kärsivät viime kädessä täysin syyttömät tavalliset ihmiset. Voidaan siis kysyä, onko rangaistava näitä syyttömiä ihmisiä sen johdosta, että heidän taakseen on asetettu kelvoton ministeristö.

Tämä on jonkin verran vaikea kysymys. Siksi luulen, että näitä erilaisia näkökohtia, jotka ovat tulleet hieman eri tavoin esiin toisaalta hallituksen, toisaalta esimerkiksi ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtajan käytännössä puheenvuorossa, on pohdittava ja löydettävä vastaus. Viittaan nyt uudelleen siihen käsitykseeni, että YK:sta saattaisi olla joihinkin apua, vaikka Suomen luonnollisesti täytyy itse omat kehitysyhteistyöperiaatteen ratkaista, ja se on tietenkin tämän eduskunnan asia.

Ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä on mielestäni erittäin arvokasta se osa, jossa lausutaan ulkoasiainvaliokunnan kanta kestävä kehityksen periaatteen huomioon ottamisesta. Tässä edellytetään mm. sitä, että teollisuusmaiden on määriteltävä talous- ja yhteiskuntakehityksensä päämäärät kestävä kehityksen mukaisiksi. Tämä on tärkeä näkökohta.

Valiokunnan puheenjohtaja Aaltonen kiinnitti huomiota Suomen lähialueiden ympäristöongelmiin, ja vaikka tältä osin voi yhtyä kaikkeen siihen huoleen, jonka valiokunnan puheenjohtaja esitti, niin ehkä samanaikaisesti on kuitenkin syytä muistuttaa, että kehityksessa, joissa on erittäin vakavat ympäristöongelmat, asuu 80 prosenttia maailman väestöstä. Siis tämä on myös näkökohta, joka on pidettävä mielessä.

Kun valiokunnan puheenjohtaja etsi mahdollisuuksia rahoittaa lähialueiden ympäristöhankkeita, niin siihen luuteltiin, jonka hän mainitsi, minä mielelläni liittäisin vielä erään: asemäärärahojen vähentämisen myös meidän maassamme esimerkiksi laajasti esillä

olleella ehdotuksella 10 prosentin leikkaamisesta. Tämä raha kenties olisi käytettävissä ympäristöongelmien poistamiseen tai esimerkiksi kehitysyhteistyötarpeisiin.

Lopuksi haluaisin todeta, että ulkoministerin puoleen ovat kääntyneet Kehitysyhteistyön Palvelukeskuksen edustajat, ehkä montakin kertaa ja monissa asioissa, mutta mm. viime kesäkuussa tämä yhteisö ehdotti kulttuuriyhteistyön ottamista kehitysyhteistyön eräksi kohteeksi. Tässä ehdotuksessa lähdettiin siitä, että valtion budjettiin irrotettaisiin määräraha pitkäjänteisen yhteistyön alulle saattamiseksi kulttuuriyhteistyön osalta. Lisäksi ehdotettiin määrärahan varaamista Sadcc-maiden kanssa tapahtuvaan kulttuuriyhteistyöhön, kulttuuriyhteistyön valmistelijan ja esittelijän palkkaamista asian tuntijoiksi ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöstölle ja vielä työryhmän perustamista näitä tarkoituksia varten. Kun nämä eivät ole laajemmin olleet esimerkiksi ulkoasiainvaliokunnan keskustelussa, niin halusin nyt tässä ainakin henkilökohtaisena mielipiteenä ilmaista kannatukseni näille ehdotuksille, jotka äsken luin.

Lopuksi lausuisin käsitykseni kehitysyhteistyön kokonaismäärää ja laatua koskevasta kysymyksestä. Minusta on erittäin tärkeää kiinnittää huomiota kehitysyhteistyön laatuun ja sisältöön ja parantaa näitä. Mutta en oikein näe, että tälle tavoitteelle, tälle asialle, olisi vastakkaista puhumista siitä, että kenties myös koko määrärahaa tulisi kuitenkin edelleen nostaa. Kun täällä mm. ulkoministeri viittasi siihen, että muut Pohjoismaat Islantia lukuunottamatta ovat päässeet 1 prosentin bruttokansantuoteosuuden tasolle, niin ehkä Suomi nyt asteittain voisi myös ottaa tämän tavoitteen omakseen.

Ed. Elo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Aivan lyhyt huomautus koskien ed. Laineen puheenvuoroa. Minä ihmettelen ed. Lainetta siinä suhteessa, kun hän toteaa, että ihmisoikeuskysymys on niin vaikea ja että meillä kaikilla on omia käsityksiämme ihmisoikeuksista. Voi olla tietysti, ja luultavasti se on, että jokaisella on omiakin käsityksiä ihmisoikeuksista, mutta kyllä ihmisoikeudet on myöskin saatu sopimuksen muotoon, mm. Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus, johon Suomi on liittynyt, aika pitkälle muotoilee niitä käsityksiä, mitä esi-

merkiksi Euroopassa on ihmisoikeuksista. Kyllä minä näkisin, että normit ihmisoikeuksille ovat olemassa.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Laineen puheenvuoron erään kommentin johdosta lyhyesti, kun hän sanoi, että laatu ja määrä eivät ole vastakkaisia. Eivät olekaan. Niillä on samanlainen suhde kuin veneessä moottorilla ja peräsimellä. Niillä ei ole sillä tavoin juuri mitään tekemistä toistensa kanssa. Riippuen siitä, mihin suuntaan ajetaan, kannattaa päättää, ajetaanko kovaa vai hiljaa. Tästä on kysymys, ed. Laine.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Missähän mahtoivat ed. Elon ajatukset äsken harhailla, kun hän minun puheenvuoroani toisti tavalla, jota en tunne omakseni. Minä nimenomaan ulkoministerin aikaisempien haastattelulausuntojen tapaan viittasin siihen, miten vaikea on asettaa ihmisoikeusaspektia kehitysavun myöntämisessä rankaisun taikka palkitsemisen välineeksi. Koetin sanoa, miten ongelmallinen tämä on sen vuoksi, että eri kansoilla on erilaisia moraalikäsitteitä. Ei kai nyt tässä salissa kukaan voi olla epä tietoinen siitä, mitä ovat ihmisoikeudet, mitä YK edellyttää, mihin Suomi on yhtynyt mm. Euroopan neuvoston ratkaisujen yhteydessä ja jälkeen. Ei tästä, ed. Elo, voi olla minkäänlaista erimielisyyttä.

Ed. Astala: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin valitan sitä, että minun ei ollut mahdollista saada keskustella tänään ulkoministerin kanssa opetuksen ja koulutuksen merkityksestä kehitysyhteistyössä. Olisin ollut hyvin kiinnostunut tästä asiasta.

Arvoisa puhemies! Kehitysyhteistyökertomuksia vuodelta 1988 ja 1989 käsiteltäessä on mielestäni syytä pysähtyä tämänkin arkipäivän eräisiin totuuksiin. 40 000 lasta kuolee aliravitsemukseen ja tauteihin tänään niin kuin jokaisena muunakin vuoden päivänä. Maailmassa on yli 1 000 miljoonaa lukutaidotonta ja niistä 98 prosenttia asuu kehitysmaissa. Ekokatastrofit ovat myöskin todellisuutta jo kehitysmaissa.

Nämä lapset voitaisiin pelastaa elämälle poliittisella tahdolla ja määrärahojen lievällä uusjaolla. Unicef on laskenut, että maailman

lasten terveyden pelastaminen maksaisi vuodessa vain 10 miljardia markkaa. Riittävä ravinto, puhdas juomavesi, kunnolliset terveyspalvelut ja vankka peruskoulutus saatisiin kaikille summalla, joka olisi puoli prosenttia maailman yhteisestä bruttokansantuotteesta tai viitisen prosenttia nykyisistä sotilasmenoista. Tarvittaisiin siis vain poliittista tahtoa päättäjiltä.

Kehitysmaan ihmistä siis uhkaavat tänäänkin kuolema ja ekokatastrofit. Eikä oppiminen todellakaan ole heille perusoikeus, kuten se on meille. Kaikkein heikoimmin kehittyneissä maissa lukutaidottomuus on peräti lähes 67 prosenttia. Me olemme siis paljon sekä elämänvelkaa kehitysmaiden lapsille että koulutusvelkaa kehitysmaiden ihmisille.

Erityisen vaikea on naisten tilanne. Kolme neljästä lukutaidottomasta on naisia. Naisten lukutaidottomuusaste koko maailmassa on 35 prosenttia, mutta kehitysmaissa se on noin 50 prosenttia, mikä merkitsee, että joka toinen nainen kehitysmaissa on lukutaidoton. Koska naisten merkitys lasten kasvattajina ja kulttuurin välittäjinä on suuri, naisten ja tyttöjen kouluttaminen vaatii erityistä huomiota ja ponnistelua.

Luin mielenkiinnolla ulkoasiainvaliokunnan mietintöä kehitysyhteistyökertomukseen vuodelta 1988. Koulutusnäkökulma siinä oli varsin vähäinen, mutta sen sijaan minua ilahdutti se, että valiokunta oli avautunut ymmärtämään naisten merkityksen kehitysyhteistyössä. Mietinnössähän todetaan, että ympäristönsuojeluun liittyvät hankkeet eivät voi saavuttaa pysyviä tuloksia ilman naisten keskeistä osallistumista. Mikä onkaan tärkeämpää kuin ympäristönsuojeluun liittyvät hankkeet?

Erityisen tärkeänä valiokunta pitää naisten osallistumista hankkeesta päättämiseen. Valiokunta katsoo myös, että kehitysyhteistyössä tulee tuntuvasti lisätä erillisiä naisille tarkoitettuja hankkeita. Mielestäni valiokunta ansaitsee tunnustuksen näistä arvioista ja mielipiteistä. Toivon mukaan ne myöskin otetaan huomioon päätöksiä tehtäessä.

Naisten osuus koulutuksessa ja kasvatuksessa on tuloksia ajatellen ratkaisevan suuri. Tunnetussa sanonnassa ”kun koulutat pojan, koulutat yhden ihmisen; kun koulutat tytön, koulutat koko kansan” on syvälinen totuus. Raju väestönkasvu, velkakierre, horjuva ta-

lous ja edelleenkin voimakas asevarustelu vaarantavat opetuksen järjestämisen ja ylläpidon monissa kehitysmaissa. Ne uhkaavat vesittää koko väestön kattavan peruskoulujärjestelmän kehittämisen.

Suomi tukee kehitysmaiden opetusta kahdenvälisinä hankkeina, kurssein ja stipendiaatein, kansainvälisten järjestöjen sekä kansalaisjärjestöjen kautta ja osin humanitäärisenä apuna. Suomi on viime vuonna ollut mukana kehittämässä mm. käytännön aineiden opetusta ja oppiaineiston tuotantoa sekä metsäalan koulutusta Sambiassa, maa-, karja- ja kotitalouden opetusta Tansaniassa, lukutaidon opetusta Etiopiassa ja oppiaineiston tuotantoa Mosambikissa.

Mehän vietämme parhaillaan YK:n lukutaitovuotta, ja lukutaidottomiahan on runsaasti yli 1 000 miljoonaa maailmassa. Lukutaito on avain tulevaisuuteen, kuten yleisesti todetaan. Oppiminen on jokaisen perusoikeus tai sen pitäisi olla. Siksi meidänkin on syytä auttaa kehitysmaiden lukutaitokampanjoita. Onhan koulutus Suomessa korkeatasoista ja saatavuus ainutkertaisen laajaa. Olemme siis koulutusvelkaa kanssaihmisillemme kehitysmaissa.

Mielestäni olisi syytä ottaa Namibia erääksi koulutuksen, kasvatuksen ja lukutaitokampanjan tukemisen kohteeksi. Afrikan viimeinen siirtomaa Namibia itsenäistyi 21.3. tänä vuonna. Itsenäistynyt Namibia tarvitsee kipeästi tukea koulutuksen kehittämiseen, erityisesti kasvatuksen uudelleenjärjestelyyn ja opettajankoulutuksen tehostamiseen. Apartheidin vahinkojen korjaamiseksi Namibia tarvitsee apua muilta kansoilta, meiltäkin. Mustan väestön koulutuksellinen taso on matala. Aikuisista 60—65 prosenttia on luku- ja kirjoitustaidottomia. Kouluikäisistä mustista lapsista 30—40 prosenttia ei pääse kouluun vanhempien köyhyyden vuoksi. Ns. bantu-kouluissa epäpätevien opettajien määrä on lähes 70 prosenttia. Taloudellinen apu on tarpeen koulujen rakentamiseen. Asian tuntijoita tarvitaan opettajien pedagogiseen koulutukseen ja opetussuunnitelmien kehittämiseen. Koulujen opetusvälineistä on huutava puute, ja vammaiset lapset tarvitsevat erityisesti opetusta.

Namibian opetusministeri Nahas Angula on lähettänyt erityisterveisensä mm. Suomelle, Suomen kouluille, yliopistojen kasvatus-tieteellisille tiedekunnille ja ammatillisille op-

pilaitoksille: ”Tukekaa Namibiaa hankkimalla sisarkouluja tai sisaroppilaitoksia, joiden kanssa voitaisiin toimia suorissa kontakteissa. Opettajien ja oppilaiden keskinäiset yhteydet ovat toivottuja ja erikoisen toivottua olisi myös rauhankasvatuskokemusten tunnetuksi tekeminen.” Namibia-yhteistyöprojektit voisi yhdistää koulujen kansainvälisyyskasvatukseen. Helsingissä toimiva Rauhankasvatusinstituutti antaa tietoa Namibia-projektista.

Meillä Suomessa on todella syytä voimistaa myöskin rauhan- ja kansainvälisyyskasvatusta. Väkivaltakäyttäytyminen ja rasismi ovat todella kasvussa meillä.

Tänä vuonna vietämme myöskin YK:n julistamaa maailman kulttuurikehityksen vuosikymmentä. Vuosikymmen on vuonna 1988—1997. Tällöin on tavoitteena kiinnittää huomiota kulttuuriin yhteiskunnan kehityksen kannalta. Kulttuurihan on elämän ja kehityksen voima. Siksi Suomenkin mielestäni tulee omalta osaltaan olla aktiivinen myös kehitysmaiden suuntaan tänä YK:n maailman kulttuurikehityksen vuosikymmenenä.

Opetusministeriö on muuten rahoittanut vuosittain 0,3 miljoonalla markalla kulttuuriyhteistyötä kehitysmaiden kanssa. Tämä työ liittyy pääasiassa kulttuurisopimuksiin, joita on solmittu Egyptin, Intian, Kiinan, Kuuban, Meksikon ja Tansanian kanssa. Esitän tässä, että kulttuuri- ja koulutusyhteistyösopimus solmittaisiin myös Namibian kanssa.

Lopuksi tuon julki erään iloni, joka ilmeni lukiessani ulkoasiainvaliokunnan mietintöä. Ulkoasiainvaliokunta on kiinnittänyt huomiota kehitysyhteistyöhön tarkoitettujen avustusten verovähennysten poistamiseen ja todennut, että poistaminen on vaikuttanut kielteisesti ja epätasaisesti eri järjestöjen toimintaedellytyksiin. Valiokunta katsoo sen takia, että kysymys avustusten verovähennyksestä tulisi ottaa vielä uudelleen harkittavaksi.

Totean tässä yhteydessä, että olen tehnyt asiaa koskevan lakialoitteen kesäkuun 19 päivänä tänä vuonna, jossa ehdotan yhteisvastuuvähennyksen säätämistä valtionverotuksessa vähennyskelpoiseksi. Ehdotan siis lakia tulo- ja varallisuusverolain 103 §:n muuttamisesta. Me vasemmistoliiitossa katsoimme, että kansalaisten ja yhteisöjen yhteisen vastuun ottamista tulee tukea säätämällä

kehitysyhteistyöhön ja humanitaariseen avustamiseen annettu lahjoitus uudelleen vähennyskelpoiseksi kokonaistulosta valtionverotuksessa. Ehdotamme, että vähennystä kutsutaan laissa yhteisvastuuvähennykseksi. Ehdotamme lahjoituksen hyväksyttäväksi tarkoitukseksi kehitysyhteistyön ja humanitaarisen avustamisen ulkomailla, jolloin jälkimmäiseen tarkoitukseen sisältyy niin sodan kuin erilaisten teollisuusonnettomuuksien tai luonnontuhojen tai nälänhädän uhrienkin avustaminen.

Valitan, että ulkoministeri ei ole keskustelemassa kanssamme.

Ed. Elo: Arvoisa rouva puhemies! Kiinnitän ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä kahteen asiaan huomiota: siihen, mitä on kestävä kehitys, ja ihmisoikeuskysymyksen. Kuten valiokunta mietinnössään toteaa, tällä hetkellä on tarvetta keskittyä keskustelussa siihen, mitkä ovat kehityksen pitkän aikavälin vaikutukset ja rakenteelliset vaatimukset.

Lienee paikallaan muutamalla lauseella kuitenkin nykyistä kehitysyhteistyöpolitiikan keskustelun taustaa vielä muistella.

Suomalaisen kehitysmaapolitiikan juuret ovat 1960-luvun kehitysmaaherätyksessä. Lähinnä kiinnostuneita kehitysyhteistyöpolitiikasta 1960-luvulla olivat vain radikaalit opiskelijapolitiikot. Kehitysyhteistyöstä ei muodostunut yleistä kansalaisliikettä eikä kovin voimakasta kansalaismielipidettä kehitysyhteistyön edistämiseksi. Tätä osoittaa mielestäni aivan selvästi se, että kun Ruotsi jo vuonna 1975 pääsi kehitysavussaan YK:n asettamaan 0,7 prosentin bruttokansantuoteosuuteen, niin Suomi vuonna 1975 oli saavuttanut vasta 0,18 prosentin bruttokansantuoteosuuden. Suomi kuitenkin jo 17 päivänä lokakuuta 1970 ilmoitti YK:ssa pyrkivänsä saavuttamaan virallisen kehitysavun tason eli 0,7 prosenttia bruttokansantuotteesta. Kuten olemme voineet havaita, tuo ilmoitus ei ole Suomea sitonut, vaan vasta tänä vuonna olemme saavuttamassa 0,7 prosentin osuuden.

Rouva puhemies! Keskusteltaessa siitä, mitä on kestävä kehitys, varmasti asiantuntijoilla ja tässäkin salissa on hyvin erilaisia käsityksiä siitä, miten kestävä kehitys tulisi mitata. Mitataanko sitä bruttokansantuotteella, ihmisten keski-ikällä, lapsikuolleisuudella, ihmisoikeuksilla, luku- ja kirjoitus-

taidolla vai joillakin muilla mittareilla? Uskoakseni kuitenkin kaikki edelläkin mainitut kysymykset ovat oleellisia, koska apu suunnataan pitkälti sen mukaan, minkä arvioidaan olevan kestävä kehitys.

Selvityksessään suurlähettiläs Pekka Malinen toteaa mm., että ensimmäisessä kansainvälisessä väestökonferenssissa Genevessä 1927 amerikkalainen tiedemies totesi, että meillä olisi 5 miljardia ihmistä maapallolla sadan vuoden kuluttua eli vuonna 2027. Kun nyt katsotaan kehitystä, joka on tapahtunut vuoden 1927 jälkeen, voidaan sanoa, että maapallolla oli vuonna 1960, kun kehityksen ensimmäinen vuosikymmen alkoi, 3 miljardia ihmistä, vuonna 1975 meitä oli jo 4 miljardia ja vuonna 2000 arvioidaan ihmisiä maapallolla olevan 6,1 miljardia. Tällä hetkellä se näyttää varsin todennäköiseltä.

Tämä tietysti herättää meissä kaikissa kysymyksen siitä, mitkä ovat väestönkasvun rajat. Väestönkasvu on ehkä suurin ongelma tänä päivänä maapallolla. Luvut jonkin verran vaihtelevat, mutta varsin yleinen arvio on, että noin miljardi ihmistä kärsii kroonisesta nälkää päivittäin. Nälkä on tietysti este kehitykselle. Se on este kaikelle kehitykselle, mutta se on mm. este oppimiselle, josta ed. Astala niin lämpimästi puhui ja minun mielestäni aivan oikeutetusti.

Yhä useammat asiantuntijat ovat tulleet siihen tulokseen, ettei mikään määrä taloudellista apua tai teknologian siirtoa johda pysyvään kehitykseen alikehittyneissä maissa. Sen takia myös Suomessa on syytä harkita painotukset uudelleen varsinkin kahdenvälisessä avussa.

Oma käsitykseni on, että tulevaisuudessa on entistä enemmän panostettava taloudellisen kasvun sijasta inhimilliseen kasvuun, joka käsitykseni mukaan johtaa myös taloudelliseen kasvuun vuosien mittaan. Inhimillisessä kasvussa katsoisin pääpainon olevan koulutuksessa ja kasvatuksessa.

Tärkeimmät voimavarat tällä hetkellä kehitysmaissa, joihin kehittyneiden maiden tulisi panostaa, ovat lapset ja naiset. Naisten koulutuksen lisääminen ja aseman parantaminen johtaa tehokkaimmin mm. väestönkasvun hillitsemiseen. Nyt, kuten me tiedämme, pääasiassa pojat käyvät koulua ja tytöille koulunkäynti on varsin harvinaista. Erään asiantuntijan mukaan 50 oppilaan luokassa saattaa olla korkeintaan 10 tyttöä, ja tätä

pidetään tyttöjen kannalta hyvänä saavutuksena.

Rouva puhemies! Muutama ajatus ihmisoikeuskysymyksistä. Valiokunta toteaa mietinnössään, että Suomi on ollut ihmisoikeuskysymyksissä suhteellisen pidättyväinen. Kuten me tiedämme, tämä on eräissä yhteyksissä käynyt ilmi jopa varsin selvästi. Tuoreessa muistissa meillä suomalaisilla kansanedustajilla on mm. Kenian presidentin Daniel arap Moin vierailu maassamme. Kenian presidentin vierailun peruuntuminen Norjassa käynnisti myös Suomessa vilkkaan keskustelun siitä, pitäisikö meidän ottaa presidentti Moi vastaan vai ei.

Kuten valiokunnan mietinnössä todetaan, Suomen hallitus on omassa kannanotossaan päätenyt siihen, että kehitysyhteistyötä ja ihmisoikeuspolitiikkaa ei tulisi sovittaa yhteen. Eli kuten mietinnössä todetaan, puhuminen samaan hengenvetoon ihmisoikeuksista ja kehitysavusta on loukkaavaa kehitysmaita kohtaan. Jo asian ollessa ajankohdainen pari vuotta sitten Suomessa presidentti Moin käynnin yhteydessä täällä me havaitsimme, että myös muunlaisia kuin hallituksen näkemyksiä Suomessa oli runsaasti.

Tänä päivänä ihmisoikeuskysymykset Suomen ulkopoliitikassa yleensä ja kehitysapolitiikassa erityisesti ovat saamassa uuden ja näkyvämmän aseman. Syytkin ovat varsin ilmeiset. Suomi halusi pidättyä ottamasta kantaa ihmisoikeuskysymyksissä, koska ne vielä joitakin vuosia sitten koettiin ideologisiksi idän ja lännen kysymyksiksi.

Tänä päivänä voidaan sanoa, että ihmisoikeudet ovat entisissä Itä- ja Keski-Euroopan sosialistisissa maissa selvästi parantuneet, ja voidaan sanoa, että uskonnonvapaus on varsin pitkälle toteutettu, mielipiteenvapaus ja lehdistönvapaus ovat lisääntyneet, muuttamisen vapautta ollaan toteuttamassa jne. Mutta toisaalta, mikä koskee kehitysmaita, kehityksimaissa tilanne ei kaiken todennäköisyyden mukaan ole oleellisesti parantunut. Esimerkiksi aivan viime päivien tiedot kertovat, että Kenian presidentti Moi on äskettäin syyttänyt Norjaa siitä, että Norja on tukenut oppositiojohtaja Wamwereä. Wamwere on oleskellut poliittisena pakolaisena Norjassa vuodesta 1986 lähtien. Wamwere on vain yksi niistä kymmenistä äskettäin pidätetyistä kenialaisista, jotka ovat arvostelleet presi-

dentti Moin yksipuoluejärjestelmää ja hänen otteitaan muutenkin.

Suomi on käsittääkseni hoitanut kehitysapupolitiikkansa 1980-luvulla hyvin. Kuten olemme todenneet, 0,7 prosentin bruttokansantuoteosuus on nyt saavutettu, ja tällöin me olemme hyvässä luokassa, kun voimme todeta, että Suomen lisäksi tämän ovat saavuttaneet vain Norja, Ruotsi, Tanska sekä Hollanti. Nyt onkin syytä panostaa, kuten on usein vaadittu, laadulliseen kehitykseen, ja katsoisin, että ihmisoikeuspolitiikalla on siinä varsin keskeinen osuus.

Esimerkkinä siitä, miten ihmisoikeuspolitiikkaa ja kehitysyhteistyötä on hyvin sovittu yhteen, mainitsisin mm. Norjan, jolla on pitkät perinteet ihmisoikeuksien korostamisessa. Sama koskee lähes yhtä pitkälti Tanskaa, Ruotsia, Hollantia ja Kanadaa.

Tietysti me voimme kysyä Suomessa, miksi me emme ole aikaisemmin keskustelleet ihmisoikeuspolitiikasta ja kehitysyhteistyöstä. Se, että virallinen ulkopoliittikka on ollut pidättyväinen, on ollut varsin ymmärrettävää, mutta toisaalta voidaan sanoa, että myöskään kansalaismielipide ei ole kovin voimakkaasti tähän mennessä vaatinut ihmisoikeuksien korostamista. Esimerkiksi Norjassa sellaiset järjestöt kuin Amnesty International ja Punainen Risti ovat hyvin voimakkaasti korostaneet ihmisoikeuksien merkitystä kehitysyhteistyöpolitiikassa. Kuitenkin kansalaismielipide ihmisoikeuskysymysten korostamisessa on selvästi vahvistunut myös Suomessa. Siihenhän viittaavat mm. viime keväänä julkaistut mielipidetiedustelut, joiden mukaan suomalaiset vaativat entistä voimakkaampaa otetta hallitukselta yleensä ihmisoikeuspolitiikassa.

Rouva puhemies! Tämä on todennäköisesti nykyisen eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan viimeinen mietintö hallituksen kehitysyhteistyökertomuksesta. Vaikka hallitus antaa meille tänä päivänä vuoden 1989 kertomuksen, en usko, että me kuitenkaan enää pystymme eduskunnassa sitä ajan puutteen vuoksi käsittelemään.

Tässä yhteydessä haluaisin mainita, että meillä on aikaisemmin kertomusten yhteydessä ollut esillä mm. kehitysyhteistyöministerin toimen perustaminen. Me tiedämme, että tämä asia on tältä vaalikaudelta loppuun käsitelty, koska sitä ei enää ehditä käsitellä. Mutta on aivan selvää, että kehitysyhteistyö-

ministerin paikan perustaminen tulee vaalien jälkeen esille, ja minun mielestäni hallitukseen tulee saada kehitys yhteistyöministeri, niin suurista asioista kehitys yhteistyössä on kysymys eikä ole enää kysymys pelkästään rahasta niin kuin ei tietysti aikaisemminkaan vaan monista tärkeistä laadullisista kysymyksistä, jotka ovat tänäänkin olleet esillä.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Markus Aaltonen kiinnitti myös mielestäni aivan oikeutettua laajaa huomiota kehitys yhteistyökertomuksen yhteydessä siihen, miten Suomen pitäisi menetellä Itä-Euroopan maiden suhteen. Minusta Aaltosen esittämät ehdotukset olivat konkreettisia ja muodostivat hyvän pohjan sille keskustelulle, jota meidän tulisi käydä. Kuitenkin minulla on tällä hetkellä se kuva, että kun vielä keväthalvella kovasti vaadittiin kehitys yhteistyömäärärahojen lisäämistä 1 prosenttiin ja 0,3 prosentin bruttokansantuotteen osuuden antamista Itä-Euroopan maille, me olemme onneksi pääsemässä tällaisesta keskustelusta, joka sinänsä tietysti oli perusteltua mutta varsin yksinkertaistettua.

Kuitenkin tässä yhteydessä, samalla kun olen tosiaan kannattamassa Markus Aaltosen hyviä keskustelunavauksia, esitän myös keskusteltavaksi sen, pitäisikö tulevan kehitys yhteistyöministerin — pidän aika varmana, että sellainen tulee seuraavaan hallitukseen — ottaa myös Itä-Euroopan apuun liittyvät kysymykset hoidettavikseen. Sen on kuitenkin kysymys, joka auttamatta nousee meidän eteemme. Eilen olin Efta-kansanedustajien kokouksessa Genevessä, ja mm. siellä tunnettiin varsin syvää huolta siitä tilanteesta, joka Itä-Euroopan maissa tänä päivänä vallitsee niin ympäristön kuin muiden muittenkin kysymysten osalta.

Aivan lopuksi vielä eräs huomio. Viime syksynä suurlähettiläs Pekka Malisen kirja Kehitysapu täysremonttiin ilmestyi. Sitä moitittiin varsin pinnalliseksi, ja aika yleinen käsitys myös oli se, että se oli ehkä turhankin pinnallinen. Eräs ehdotus on minun mielestäni kuitenkin kannattamisen arvoinen Malisen kirjassa, ja olen havainnut, että se on jäänyt suhteellisen pienelle huomiolle. Malinen ehdottaa nimittäin, että perustettaisiin Suomeen kehityspoliittinen instituutti, jota tarvittaisiin kehitys yhteistyön arviointiin. Tällä hetkellähän oikeastaan voidaan sanoa, että ulkoasiainministeriön kehitys yhteistyö-

sasto sekä suunnittelee että valmistelee kehitys yhteistyöpolitiikkamme toimenpiteet, suosittelee arvioinnit ja niistä tehtävät johtopäätökset, ja minusta se on vähän liikaa yhdelle laitokselle. Ainakin puolueettomuus saattaa tulla varsin kyseenalaiseksi. Ehdotan vakavasti harkittavaksi sitä, että maahan perustettaisiin korkeatasoinen kehityspoliittinen instituutti, joka pystyisi arvioimaan kehitys yhteistyön merkitystä ja myös luomaan tie-teellisesti kestäviä suuntaviivoja kehitys yhteistyölle.

Ed. Wahlström: Arvoisa puhemies! Nyt käsittelyssä oleva mietintö perustuu vuoden 1988 kehitys yhteistyökertomukseen ja sen arviointiin. Kertomuksen aiheet toki ovat yhä mitä ajankohtaisimpia. Valiokunta on arvioinut eräitä painopistealueita tämän hetken näkökulmasta. Vuoden 1988 tapahtumia ei voi enää muuttaa, mutta niistä voi ottaa oppia, viisastua tai vihastua. Monet ovat vihastuneet, olen havainnut.

Nimittäin keskustelu kehitys varojen käytöstä ja yhteistyön laadun parantamisesta on saanut eräät ajattelemaan, että määrärahojen supistaminen johtaisi sinänsä laadun parane-miseen. Tässä ei mielestäni ole mitään järkeä. Laatua on parannettava, tuloksia on arvioit-tava tarkoin, mutta ei ole syytä heretä pyrkimästä asetettuun tavoitteeseen, 0,7 prosenttia bruttokansantuotteesta. Nimittäin vastoin sitä, mitä täällä on aiemmin sanottu, tuo tavoite ei kokonaan ole toteutunut. Esimerkiksi viime vuonna Suomen kehitys-varat olivat vain 0,63 prosenttia bkt:stä. Tämä luku johtuu osittain odotettua no-peammasta kansantuotteen kasvusta. Kuinka käynee tänä vuonna ja ensi vuonna? Tiedän toki vain harvan valtion maailmassa yltäneen 0,7 prosenttiin, mutta ei tämä seikka riitä perusteeksi tavoitteen tarkistamis-vaatimuksille Suomessa. Niitähän jo mieles-täni puheenjohtaja Aaltonenkin esitti, tarkis-tusvaatimuksia. Palaan niihin myöhemmin. Meillä pitäisi olla ja on varaa kantaa maail-man laajuinen vastuu.

Jos siis ensi vuonna halutaan saavuttaa 0,7 prosenttia, tulisi määrärahoja pikemminkin lisätä siitä, mitä nyt budjetissa on, siitäkin huolimatta, että kansantuotteen kasvu ensi vuonna olisi pienempi kuin tänä vuonna. Lisävaroja tarvittaisiin varmasti erityisesti humanitaariseen apuun, jonka tarve Suomen

yhteistyömaissa on jatkuvasti lisääntynyt. Tämän ohella on tietysti kiinnitettävä yhä enemmän huomiota kehitysyhteistyön laatuun. Kuten totesin, määrärahojen karsiminen ei kuitenkaan ole mikään laadun tae.

Puheena olevassa kertomuksessa todetaan, että kehitysmaiden taloudellinen eriytyminen on yhä syventynyt, vaikka maailmantaloudessa on vallinnut noususuhdanne. Eräät Aasian maat ovat hyötynneet, mutta toisaalta useissa Afrikan ja Latinalaisen Amerikan maissa voimakas velkaantuminen on vienyt pohjan taloudelliselta kasvulta. Kun meille nyt on annettu uusi, vuoden 1989 kertomus käsittelyyn, tilanne on aivan yhtä lohduton edelleen. Kehitysmaiden valtava velkataakka, yhteensä noin 1 300 miljardia dollaria, näyttää murskaavan kaikki kehitystavoitteet. Kehitysmaiden velanhoitokulut olivat vuonna 1988 kolme kertaa suuremmat kuin niiden saama julkinen kehitysapu. Pääomien nettovirrat kulkevat kehitysmaista rikkaisiin maihin. Mietitäänpä näitä tosiasioita hieman, ennen kuin aletaan vaatia kehitysvarojen supistamista.

Oecd:n kehitysapukomitea on painottanut vauraiden maiden julkisten kehitysvarojen lisäämisen olevan yhä tärkeämpää, muuten jäävät kehitysmaiden köyhät ilman tarvitsemaansa tukea. Kukaan ei kai vaadi kuitenkaan rahoja suin päin siroteltaviksi. Laatu on tärkeätä, ja avun tulee johtaa kestävään kehitykseen.

Valiokunta on mietinnössään pohdiskellut kestävä kehityksen olemusta. Se on sinänsä hyvää pohdintaa. Kehitysyhteistyön laadun parantaminen ja varojen järkevä käyttö edellyttävät vakavaa pohdiskelua, siis sen kysymyksen, mitä tavoitellaan kehitysapua antamalla ja yhteistyötä tekemällä. Mitä on meidän avunantajien mielestä kehitys? Vai lieneekö oikeampi kysymys, mikä on kohdemaan kansan käsitys kehityksestä, jos tuon käsityksen saamme selville? Jälkimmäinen kysymys on oikeampi. Suuriakin virheitä on kehitysyhteistyössä tehty paitsi paljaan taloudellisen voitontavoittelun takia myös avunantajan ehdoilla luodun kehitysnäkemyksen vuoksi.

Erään kestävä kehityksen määritelmän esittää Brundtlandin komission raportti. Sehän oikeastaan tuota määritelmää ehkä ensimmäisenä käytti, jossa mm. todetaan, että kestävä on kehitys, joka tyydyttää nykyhet-

ken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa. Edelleen se painottaa, että käsitteen "tarpeet" — etenkin maailman köyhien perustarpeet, jotka olisi asetettava ehdottomalle etusijalle — on kuuluttava avainkäsitteisiin. Vielä lisäksi toinen avainkäsite on ajatus rajoituksista, joita nykYTEknologia ja nykyiset yhteiskuntajärjestelmät asettavat luonnon kyvyille tyydyttää nykypäivän ja tulevaisuuden tarpeet. Tätä määritelmää on kritisoitu siitä, että se perustuu liiaksi kasvun ajattelulle, ja tuo kritiikki onkin aivan oikea. En tarkemmin käy tuota määritelmää analysoimaan. Korostan etusijalle asetettavia maailman köyhien perustarpeita, niin kuin komissiokin korostaa.

Ulkoasiainvaliokunta viittaa mietinnössään suurlähettiläs Malisen raporttiin, jossa ehdotetaan köyhien hoitaminen annettavaksi kansalaisjärjestöille. Valiokunta ei näe mahdolliseksi, että julkisessa kehitysyhteistyössä luovutaan kehitysmaiden köyhien auttamisesta ja annetaan se yksistään kansalaisjärjestöjen tehtäväksi. Valiokunnan käsitys on mielestäni oikea ja on jatkossa pidettävä mielessä samalla, kun kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyötä muuten lisääntyvästi tuetaan. Siihen ulkoasiainministeri Paasio jo viittasi todetessaan, että omavastuuosuutta on jo alennettu. Mielestäni myös on oikein päätellä, että kansalaisjärjestöjä voidaan käyttää kanavana kehitysyhteistyöhön, mikäli valtio huolehtii rahoituksesta.

Usein on puhuttu siitä, että kehitysyhteistyötä pitäisi keskittää niille alueille, joilla meillä on erityisosaamista. Tämä on varmaan oikein. On keskityttävä siihen, mitä osaamme, mutta se ei yksin riitä. Erityisesti lähtökohtana tulee olla vastaanottajamaan edun. Se merkitsee sitä, ettei Suomen osaminen ja sen käytännön kokeilu voi olla perustana, koska se saattaa johtaa, kuten usein on kritisoitu, kehitysmaan eliitin ja kasvukeskusten tukeen köyhän maaseudun kustannuksella. Ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä on mielestäni arvokasta juuri tämän asian huomioiminen. Köyhyyden rakenteellinen poistaminen ei onnistu, ellei pureuduta erityisesti maaseudun elämän perusedellytysten turvaamiseen.

Peruskysymys on myös se, kenen ehdoilla apua annetaan. Sitä on annettava vastaanottajamaan ehdoilla eikä avunantajan. Samal-

la, kun me siis omalta kohdaltamme tätä toteutamme, pitää toimia aktiivisesti kansainvälisten kaupan rakenteiden muuttamiseksi. Yhteistyö jää meidän omantuntonne puhdistamiseksi, ellei rakenteita saada muutettua oikeudenmukaisemmiksi.

On tietenkin hyvin arka kysymys, miten vastaanottajamaassa yhteistyötä tehdään. Siihen mm. ed. Laine jo viittasi, mutta päätaavoitteen tulee olla kansalaisten auttaminen, yhteistyö kansalaisten kanssa. Siis mielestäni Suomen tulee edelleen kehitysyhteistyössään nostaa esille ja tukea niitä uuden kansainvälisen taloudellisen järjestyksen ajatuksia, jotka voisivat realistisina olla toteutamiskelpoisia. Kehitysyhteistyö ei saa tukea epätasa-arvoa lisääviä yhteiskunnallisia ja taloudellisia tai poliittisia suuntauksia. On suunnattava yhteistyö paremmin harkittuihin kohteisiin. Projektit on vietävä loppuun. On tehtävä enemmän yhteistyötä kuin annettava apua, jotta vastaanottaja on motivoitunut projektien jatkamiseen avun loppumisenkin jälkeen sijoittamalla kohteeseen omia voimavarojaan.

Muutama sana vielä ihmisoikeuksista: Puhuin täällä viime vuonna budjettikäsittelyn yhteydessä mm. täällä jo mainitusta Myanmarin, entisen Burman, kehitysyhteistyöstä, joka vielä tänä vuonna on saanut kahdenvälisiä lahjamuotoista kehitysapua, vaikka siellä ihmisoikeuksia on loukattu julmasti, teurastettu opiskelijoita. Voi olla, että Suomessa julkinen keskustelu kehitysyhteistyön vastaanottajamaiden tilanteesta on todellakin vilkastunut. Se on aikaisemmin ollut aika satunnaista. Esimerkiksi Kiinan Tienanmenin aukion tapahtumat saivat ihmiset julkisuudessa kyselemään Suomen myöntämien lainojen oikeutusta, mutta aiemmin ei ole kovin tarkkaan näistä keskusteltu.

On hyvä, että tiedon lisääntyessä kansalaiset alkavat kiinnittää entistä enemmän huomiota myös näihin kysymyksiin, ja siinä mielessä on paikallaan, että ulkoasiainvaliokunta on erityisesti pohtinut kysymyksiä ihmisoikeuksista ja todennut, että mikäli ei voida taata avun kulkeutumista kansalaisille, on harkittava myös kehitysavun lopettamista. Täällä on jo viitattu Kenian vaikeaan ihmisoikeustilanteeseen, mutta mielestäni pitäisi voida harkita myös päinvastoin kehitysyhteistyön lisäämistä silloin, kun nähdään, että sillä voisi olla myönteisiä vaikutuksia,

niin kuin mielestäni pitäisi ajatella Vietnamin ja Kamputsean osalta.

Arvoisa puhemies! Täällä herätettiin keskustelua, lähinnä puheenjohtaja Aaltonen, siitä, miten meidän tulisi toisaalta kehitysyhteistyötä ja toisaalta lähialueiden ja muun ympäristöyhteistyön suhteita painottaa. Siinä suhteessa näen, että ulkoasiainministeri ja valiokunnan puheenjohtaja ovat eri linjoilla, ellei ulkoasiainministeri Paasion näkemys ole todella muuttunut.

Nimittäin kun viime keväänä meillä oli eduskunnassa symposium kehitysyhteistyöstä, ministeri puhuessaan pitemmän ajan tavoitteista totesi, että jatkossakin tulee 0,7 prosentin bruttokansantuoteosuus osoittaa kehitysmaille, ja hän totesi seuraavasti: "Nyt on aika nostaa rimaa korkeammalle ja asettaa tavoitteeksi kansainväliseen yhteistyöhön käytettävien varojen nostaminen 1 prosenttiin bkt:sta." Edelleen hän totesi: "Tämä nousu tulee toteuttaa siten, että Suomi tulevaisuudessa käyttää 0,3 prosenttia bruttokansantuotteestaan kansainvälisten ympäristöohjelmien rahoittamiseen."

Mikäli tämä pitkän tähtäyksen tavoitteena nyt on ulkoasiainministeriössä ja hallituksessa muuttunut, niin se on toinen asia. Vielä puoli vuotta sitten se näytti olevan pitkän aikavälin tavoite. Minä kyllä pidän hieman arveluttavana sitä, että esitettäisiin ensi vuoden kehitysyhteistyömäärärahojen vähentämistä viitaten bkt:n heikompaan kasvuun ja niitä leikattaisiin tilapäisesti ja sillä tavoin autettaisiin näistä varoista Itä-Euroopan maita, koska, kuten äsken totesin, emme me tosiasiaa ole saavuttaneet täydellisesti 0,7 prosentin osuutta. Se pelko siis, mikä kehitysmaissa on nyt Euroopan tilanteen takia, että heidät unohdetaan, näyttää olevan ainakin osittain aiheellinen.

Arvoisa puhemies! Ulkoasiainvaliokunnan mietintö antaa paljon ajattelemisen aihetta. Siinä on hyvät painopisteet: kehitysyhteistyö ja ihmisoikeudet, kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyö sekä kestävä kehityksen periaate. Ei riitä, että niistä puhutaan, ne on otettava huomioon jatkossa, kun kehitysyhteistyöohjelmia ja kehitysyhteistyörahoja eduskunnassa käsitellään.

Ed. Karkinen: Rouva puhemies! Kehitysyhteistyössä pyritään kehitysapua vastaanottavien maiden kanssa pitkäaikaiseen yh-

teistyöhön, johon kohdemaan sisäpoliittiset muutokset eivät saisi välittömästi vaikuttaa. Suomen kehitysyhteistyötä on kuitenkin kansainvälisissä yhteyksissä arvosteltu toiminnaksi laput silmillä. Jos olemme päätöksen tehneet, niin apu jatkuu, vaikka vastaanotavan maan tilanteessa tapahtuisi suuriakin muutoksia. Tämän vuoksi meidän täytyy myöntää se, että milloin maan sisäiset levottomuudet tai maan harjoittama sisä- tai talouspolitiikka vaarantavat tuloksellista kehitysyhteistyötä, on Suomen voitava varautua muutoksiin kehitysyhteistyöohjelmien laajuudessa tai sisällössä.

Milloin sisäpoliittinen tilanne ja toiminta-alueen turvallisuuden huononeminen ehkäisevät projektien järkevää toteutumista, on ohjelmia tarkistettava. Vaikka toisin Suomessa käsitetään, niin kehitysyhteistyötä ei koskaan suunnitella sillä tavalla, että maan paikallisiin viranomaisiin ja vastaaviin tahoihin ei oltaisi yhteydessä. Yritämme tehdä kehitysyhteistyötä sen periaatteen nojalla, että suomalaiset projektit auttavat kehitysyhteistyömaita tulemaan omillaan toimeen. Jos sisäiset tilanteet maiden kohdalla muuttuvat niin, että maiden kyky vastata projektien paikallisrahoitusosuudesta tai niiden toivuudesta on heikentynyt, on meidän pystyttävä uudelleen suuntaamaan kehitysyhteistyömme asianomaisessa maassa.

On kuulunut jonkin verran arvostelua siitä, että Suomi on rajoittamassa kehitysavun antamista eräisiin maihin, joista täälläkin on jo mainittu entinen Burma eli nykyinen Myanma, Somalia, Sudan ja Etiopia. Haluaisin kuitenkin korostaa sitä, että vaikka kehitysyhteistyövaroja vähennetäänkin, kysymys ei suinkaan ole siitä, että rahojen maksaminen lopetettaisiin yhtäkkiä, vaan totta kai projektit, jotka niissä maissa on suunniteltu ja pantu alulle, viedään loppuun.

Ei ole myöskään pelkoa siitä, että apu kokonaisuudessaan loppuisi, koska jäljelle jäävät humanitäärinen ja pakolaisapu. Molempien määrää voidaan jopa lisätä tällaisissa maissa ja on lisättykin, vaikka ne kulkevat erillisten ohjelmien mukaisesti.

Tällaisessa tilanteessa, jolloin maan kehitysapu uhkaa vähentyä sisäisen tilanteen vuoksi, täytyy kiinnittää erityistä huomiota siihen, että toisena vaihtoehtona ei ole avun ehdoton lopettaminen, vaan voidaan ryhtyä

myös projektien uudelleenarviointiin. Saattaa olla tarpeen, että pitkäaikaisten, monien, ehkäpä toiselle vuosikymmenellekin ulottuvien projektin sijasta voidaan apua tässä tilanteessa antaa ehkä lyhytaikaisemmillä projekteilla.

Haluaisin tässä yhteydessä myös korostaa sitä, että vaikka ns. tavara- ja projektiapu tuollaisiin maihin näyttää mahdottomalta, kansalaisjärjestöt pystyvät hyvin usein näissäkin tilanteissa antamaan apua, jolloin se yleensä menee juuri siihen kohteeseen, jossa se on kaikkein eniten tarpeen, eli lähinnä maan köyhimmän väestönsosan auttamiseen.

Esimerkiksi Sudanissa maan poliittinen tilanne on hankala, ja olen huomannut, että esimerkiksi kirkollinen apu tavoittaa sellaisetkin kohteet, joita mikään muu järjestelmä ei tavoita. Me voimme tällä tavalla suuntaamalla apuamme toisella tavalla saavuttaa monesti juuri ne kohteet, jotka ovat kaikkein eniten avun tarpeessa.

On siis korostettava sitä, että kehitysapua suunniteltaessa on painotettava muutoksia eikä vähentämistä, koska sen sijaan, että kokonaan lopetettaisiin jonkin maan avustaminen, voidaan ehkä toisin keinoin antaa heille sitä apua, mitä silloin tarvitaan. Kun maassa on poliittisia levottomuuksia, usein turvattomaksi jäävät yhteiskunnan kaikkein vähäosaisimmat, joiden kohdalla apu olisi kaikkein eniten tarpeen.

Pohjoismaiden ulkoministerien yhteisen lausuman periaatteita ihmisoikeuksien huomioon ottamisesta tulee ehdottomasti tukea ja kannattaa. Tällöin kiinnitän jälleen huomiota siihen, että kysymys on enemmän muutoksista kuin kehitysavun lopettamisesta. Muutoksien on tapahduttava sillä tavoin, että ohjelmilla, ehkäpä uudelleen valittavilla ohjelmilla, tuetaan kansojen itsenäistymistä ja demokraattisten oikeuksien lisääntymistä. Ohjelmat on valittava huolella kansallista kulttuuriperintöä arvostaen ja omaleimaisuutta korostaen.

Äskettäin päättynyt kansainvälisen parlamentaarisen liiton kokous Uruguayssa korosti erikoisesti sitä, että jokainen itsenäinen valtio on täysin vastuunalainen omasta kehityksestään ja että pitkän tähtäimen onnistunut politiikka on ehdottomassa yhteydessä demokratian kehittymiseen ja ihmisoikeuksien laajenemiseen ja monipuolistumiseen.

Jos katselemme Suomen kehitys yhteistyön suuntaa ja mahdollisuuksia, kiinnitän huomiota muutama seikkaan.

Suomen kehitys yhteistyömäärärahat ovat lisääntyneet erinomaisesti, ja olemme päässeet YK:n suosituksen mukaiseen määrään kansantuotteesta. Mutta näitäkään varoja ei saa sillä tavoin käyttää, että niillä ei olisi tarkkaa valvontaa.

Varojen säästämiseksi on myös projektien toteuttajiin kiinnitettävä huomiota. Kotimainen ei aina ole paras ja tarkoituksenmukaisin. Saattaa olla, että ulkomainen toteuttaja pystyy paremmin ammattitaidollaan saavuttamaan ne tavoitteet, joita olemme ajatelleet juuri sillä projektilla tavoitettavaksi.

Samoin kehitys yhteistyön suuntaamisessa on erikoista huomiota kiinnitettävä rinnakkaisvaltioille annettavan kehitysavun luonteeseen ja yhteistyöhön. Ei hyödytä tukea jossakin maassa sellaisia projekteja, jotka toisten valtioiden politiikka ehkä myöhemmin kokonaan tuhoaa. Tämä on huomattavissa mm. Asian maista Bangladeshin, Nepalin ja Intian välisissä suhteissa. Bangladeshille annettu apu uhkaa tuhoutua sillä, että Intia ja Nepal eivät riittävästi kiinnitä huomiota tilanteeseen omassa maassaan.

Hyvin tärkeä seikka, johon ei ole aikaisemmin kiinnitetty huomiota, on se, että kun huomattava osa Suomen kehitysavusta kulkee kansainvälisten järjestöjen kautta, niin päätökset tehdään kansainvälisesti valituissa elimissä. Jotta voisimme päästä osallisiksi näistä päätöksistä, meidän täytyy erikoisesti kiinnittää huomiota siihen, että voimme lähettää ja saada suomalaisia merkittäviin tehtäviin kansainvälisissä elimissä. Vain tällöin voimme varmistua siitä, että kansainvälisten järjestöjen päätökset tulevat niiden linjojen mukaisiksi, joita omassa kehitys yhteistyösämme pidämme tärkeinä.

Entistä suurempaa huomiota on viime aikoina kiinnitetty ympäristö ongelmien ja kehitys yhteistyön suhteisiin. Tämä oli eräs painopiste alueista, joita äsken mainitsemassani kongressissa viime viikolla käsiteltiin. Yhdyn niihin ääniin, jotka sanovat, että yritettäessä kehitys yhteistyön avulla ratkaista ympäristö ongelmia tämän tulee tapahtua suurempien suunnitelmien puitteissa. Meidän on turha asettaa kehitys yhteistyö maiden paikallisille järjestöille niin suurta taakkaa, että niiden pitäisi ottaa nämäkin ongelmat huo-

mioon. Heillä on kyllä aivan riittävästi tekemistä jokapäiväisten asioidensa kanssa ja elämän tärkeimpien elementtien saamisessa turvatuiksi.

Meidän on kaikessa lähdettävä siitä, että kehitys apua annettaessa ei saa syntyä uutta kolonialismia, joka olisi sitä, että annetaan apua vain, jos voidaan saada hyötyä tai hyödyn odotusta omalle maalle. Kaikessa kehitys yhteistyössä meidän on tuettava demokratisoitumista ja peruskansalaisoikeuksien toteuttamista ja kehittymistä.

Useissa puheenvuoroissa on kiinnitetty huomiota lukutaidottomien määrään maailmassa. Tämä on totuus. Suomi on kyllä ottanut huomioon omassa kehitys yhteistyösään koulutus ohjelmat. On syntymässä opetus- ja kasvatustieteiden kehitys yhteistyön periaate ohjelma. Tässä lukutaidon lisäämisellä on erittäin tärkeä merkitys. Mutta meidän ei tule keskittyä pelkästään lukutaidon lisäämiseen, vaan koulutus ja kehitys on ulotettava kaikille aloille aina peruskoulun alkuasteelta ammatilliseen ja yliopistolliseen koulutukseen. Tässä on mahdollista olla yhteistyössä eri avunantajamaiden kanssa.

Naisen asemaa ja naisten merkitystä ei koskaan korosteta liikaa. Emme voi kieltää sitä tosiasiaa, että kehitys maissa nainen tekee suuren osan töistä ja vastaa suurelta osalta perheen elatuksesta, naisen kautta asiat kulkevat. Kun nainen liikkuu, liikkuu perhe, kylä ja yhteiskunta. Koulutuksen merkitys naisille ja perheelle on kehitys maissa huomattavasti tärkeämpi kuin meille siitä syystä, että heidän vastuullaan ovat tärkeät perheen elossapysymistä koskevat asiat.

Kaiken kaikkiaan kehitys yhteistyössä ei saa jähmettyä paikoilleen. Ei saa olla niin paljon ohjelmiin ja päätöksiin sitoutuneisuutta, että kehitys apu ja sen suuntaus ja tavoitteet jäykistyvät. Muutokset nykymaailmassa ovat niin nopeita, että meilläkin tulee olla valmius kehitys yhteistyö toiminnan uudelleen arviointiin.

Ed. Jäätteenmäki: Arvoisa puhemies! Haluan aivan lyhyesti käsitellä muutamia mielestäni tärkeitä asioita.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Aaltonen otti esille mielestäni hyvin tärkeän asian: Itä-Euroopan avustamisen. Haluaisin katsoa asiaa ajankohtaiselta kannalta, Romanian kannalta. Mielestäni meidän on syy-

tä kysyä myös sitä, onko Romania kehitysmä. Onko este sille, että Romaniaa ei tänä päivänä katsota kehitysmäaksi, vain se, että se sijaitsee Euroopassa? Tulisiko Suomen ulkoasiainministeriön kansainvälisillä foorumeilla ottaa esille se asia, mitkä maat katsotaan kehitysmäiksi?

Romanian kaltaisia maita ei pystytävä avustamaan muutaman kuukauden katastrofiavulla. Esimerkiksi lasten tilanteen parantaminen vaatii jopa useiden kymmenien vuosien työtä. Ne laitokset, joissa Romanian orpolapset tällä hetkellä ovat, täytyy rakentaa uudelleen. Tällä en suinkaan tarkoita, että kaikki lapset täytyisi siellä säilyttävä, mutta uskoisin, että tilanne on se, että osa näistä lapsista joutuu tulevaisuudessa olemaan hoitolaitoksissa, ja silloin mielestäni on aivan ensiarvoisen tärkeää, että laitokset pystytään korjaamaan ja kunnostamaan sekä henkilöstö kouluttamaan. Tämä on sellaista kehitysapua, jota katastrofiavulla ei voida suorittaa. Pelkään myös, että muutaman kuukauden kuluttua, kun yleinen mielenkiinto Romaniaa kohtaan on sammunut, me unohdamme nämä lapset ja silloin tilanne voi jatkua melko lailla ennallaan.

Minusta onkin aivan ensiarvoisen tärkeää, että ulkoasiainministeriö seuraa jatkuvasti tilannetta Romaniassa ja tiedottaa myös julkisuuteen kehityksestä, niin että mielenkiinto pysyisi vireillä ja sitä kautta pystyisimme auttamaan Romaniaa ja muita Romanian kaltaisia maita. Mielestäni on myös syytä miettiä, millä tavalla ja millaisia yhteyksiä Romaniaan ja Romanian kaltaisiin maihin on luotava, että siellä kestävä kehitys olisi mahdollinen.

Arvoisa puhemies! Ulkoministeri Paasio otti esille kansalaisjärjestöjen aseman ja korosti sitä. Mielestäni kansalaisjärjestöillä valtion ohella on aivan ensiarvoisen tärkeä asema. Uskoisin, että kansalaisjärjestöjen ehkä pienetkin projektit ovat todella merkityksellisiä, koska sellaisten projektien tuloksena, jotka auttavat siellä elämän arkipäivää, paikalliset ihmiset pystyvät näkemään, että kehitykseen voidaan myös vaikuttaa ja siten he itsekin ponnistelevat elämänsä parantamiseksi entistä lujemmin. Se auttaa myös meitä täällä näkemään, että kehitystä voidaan auttaa, ja kun ihmiset tietävät, että rahat menevät oikeaan kohteeseen ja niillä on pystytty auttamaan ihmisiä, niin yleinen

mielipide kehitysyhteistyötä kohtaan paranee.

Täällä on monessa puheenvuorossa myös korostettu maaseudun kehitysedellytysten turvaamista ja naisten aseman huomioon ottamista. Nämä ovat hyvin tärkeitä asioita. Se, että maaseutua ja elinympäristöä kehitetään, edellyttävä sitä, että naiset otetaan huomioon myös kehitysyhteistyön normaalissa päätöksenteossa. Naiset tietävät, miten kyllä ja ympäristöä voidaan kehittää. He elävät arkielämää siellä kaikkein konkreettisimmin. Monta kertaa kuilu byrokraattien ja ruohonjuuritason välillä on niin suuri, että ratkaisut, mitkä käytännön kehitysyhteistyössä tehdään, eivät aina paranna arkea. Näkisin, että investointi kehitysmaiden naisen asemaan on investointi kestävään kehitykseen. Mielestäni kannattaisi entistä enemmän tulevaisuudessa myös harkita sitä, onko jopa syytä "korvamerkitä" osa kehitysavusta sellaiseen toimintaan, jolla nimenomaan pyritään naisten aseman huomioon ottamiseen kehitysmäissa.

Ed. Björkstrand: Värderade talman, arvoisa puhemies! Utvecklingsländernas enorma skuldbörda har blivit ett av de största problemen när det gäller att skapa förutsättningar för en hållbar utveckling. Deras kostnader för skötseln av lån, avkortningen och räntor, var år 1988 tre gånger så stora som det officiella utvecklingsbiståndet fick. Speciellt svårt är läget i länderna söder om Sahara. Under 1970-talet blev skuldbördan lika stor som deras sammanräknade bruttonationalproduktion.

Så här kan utvecklingen inte fortsätta. Det kan inte vara meningsfullt att bevilja lån till utvecklingsländerna om man vet att de egentligen bara går till skötseln av gamla lån och indirekt betjänar bankverksamheten i de rika länderna.

Ansträngningarna att få en hållbar lösning på skuldkrisen måste intensifieras. Vi kan inte ens dra oss för att skriva ner lånen eller till och med avskriva dem i sådana fall där man kan förutsätta att nya bidrag verkligen går till produktiva investeringar som på sikt förbättrar situationen i utvecklingsländerna.

Arvoisa puhemies! Toinen asia, johon myös olisi syytä kiinnittää huomiota, on kaupan liberalisointi. Tietojeni mukaan Suomen tuonnista on vain noin 6—7 prosenttia kehitys-

maista. Siksi olisi syytä toisaalta lisätä tietoisuutta maassamme kehitysmaiden tuotteista ja tuotantomahdollisuuksista, toisaalta poistaa ne kaupan esteet, jotka vaikeuttavat kaupantekoa Suomen ja kehitysmaiden välillä.

Jotta kehitysyhteistyö Suomessa edistyisi toivotulla tavalla, yhtyisin niihin, jotka ovat vaatineet erityistä kehitysyhteistyöministeriä seuraavaan hallitukseen. Näinhän on asialaita esimerkiksi Ruotsissa, ja se on mahdollistanut kehitysyhteistyömäärärahojen tarkemman harkinnan ja näiden kysymysten esillä pitämisen uudella tavalla.

Talman! När det gäller utvecklingsbiståndets relation till den demokratiska utvecklingen i mottagarlandet är det klart att man i utvecklingssamarbetet bör sträva till att stöda och öka de mänskliga rättigheterna. Vår egen uppfattning om tillståndet i mottagarlandet när det gäller mänskliga rättigheter skall självfallet komma klart till uttryck i de bilaterala samtalen. Ändå är det tvivelaktigt att använda biståndet som påtryckningsmedel när det gäller mänskliga rättigheter. Den lidande människan behöver hjälp oberoende av hur den regering är som för tillfället har makten i landet.

När det slutligen gäller nivån på utvecklingssamarbetet har det upprepade gånger betonats att Finland som femte land i världen har nått upp till målsättningen om 0,7 procent av bruttonationalproduktionen. Även om vi i internationell jämförelse ligger acceptabelt högt har vi i jämförelse med till exempel de andra nordiska länderna fortfarande skäl att se över storleken på vårt bistånd. Målet om 1 procent av bruttonationalproduktionen bör vara realistiskt att nå inom en snar framtid.

Vid sidan av den sammanlagda nivån på samarbetet är det skäl att beakta kvalitativa krav på biståndet. En kontinuerlig dialog med mottagarländerna är nödvändig också beträffande kostnads-, sysselsättnings- och miljöeffekter. Vidare är det skäl att beakta kulturaspekter och effekterna på kvinnornas ställning i utvecklingsländerna.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

13) Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus vuodelta 1989

Ainoa käsittely

Mainittu kertomus (K n:o 9)

Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 6

Ensimmäinen varapuhemies: Käsitteilyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 6.

Keskustelu:

Ed. Männistö: Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä olevassa perustuslakivaliokunnan mietinnössä oikeuskanslerin kertomuksen johdosta perustuslakivaliokunta ei ole havainnut aihetta tehdä huomautuksia kertomuksen johdosta. Valiokunnalla olisi ollut tilaisuus käsitellä maamme oikeustilaa moneltakin osin tässä yhteydessä, mutta aivan kuten vuosi sitten valiokunnassa perusteltiin ns. lyhyen kaavan mukaista mietintöä työruuhkalla. Tämä ei anna hyvää kuvaa perustuslakivaliokunnan työstä.

Omalta osaltani haluan edelleen kiinnittää oikeuskanslerin huomiota poliisin valmiusyksikkö Karhun perustamistoimiin, sen toimivaltakysymyksiin ja toimintaan ns. Jakomäki—Mikkeli-panttivanhityksessä. On pakko kysyä, miten poliisi voi sisäisillä kyskyllään muodostaa erillisen toimintaryhmän, jonka toiminta-alueena on koko maa ja joka perustaa toimintansa väkivaltaisten ratkaisujen käyttämiseen. Tapahtumien kuvaus Mikkelistä erityisesti aamuyöllä 9.8.1986 hiukan ennen panttivankeja kuljetaneen auton räjähdystä paljastaa terrorismin vastaisen poliisin toimintaryhmän Karhun problematiikan.

Poliisin ylimmän johdon yleistä toimintalinjaa koskeneesta ohjeesta huolimatta Karhu-yksikkö pyrki ratkaisemaan vaaratilanteen hyökkäyksellä, vaikka tuloksettoman neuvottelun jälkeen poliisiin olisi tullut sen ylimmän johdon antamien ohjeidenkin mukaan päästää panttivankeja hallussaan pitänyt kaappari jatkamaan matkaansa. Tämän ohjeen noudattaminen olisi voinut laukaista lukkiutuneen tilanteen.

Jälkeenpäin tilanne tulkittiin oikeuskanslerin arvovaltaisella ratkaisulla sallituksi hätävarjelukseksi ja toiminnan motiiviksi panttivan-
gin suojaaminen kaapparin ennalta-arvaamattomalta käyttäytymiseltä. Näin siitä huolimatta, että aineisto tapahtumista selkeästi paljastaa kaapparin tehneen selväksi vakaan aikomuksensa räjäyttää kymmenen kilon dynamiittimäärä keskellä Mikkelin kaupungin keskustaa. Joutuu kysymään, miten tämä tieto ja puheet hätävarjelusta ja ennalta-arvaamattomasta käyttäytymisestä sopivat yksiin.

Kuten valiokunnan mietintöön liittämästäni vastalauseesta ilmenee, mielestäni perustuslakivaliokunnan olisi tullut myös tutkia, vaaransiko valtioneuvoston oikeuskansleri antamallaan lausunnoilla poliisin menettelystä Mikkeli—Jakomäki-kaappaustapauksessa samaa asiaa käsitelleen tuomioistuimen riippumattomuuden, vaikuttiko oikeuskansleri Mikkelin raastuvanoikeuden keskeneräiseen oikeudenkäyntiin epäasianmukaisella tavalla. Kun ehdotin tämän asian selvittämistä valiokunnassa, minua lohdutettiin ja rauhoitettiin sanomalla, että asia on edelleen oikeuskäsittelyssä ja valiokunta voi myöhemmin kiirettömämpänä aikana paneutua tähän asiaan.

Kun perustuslakivaliokunnan mietintö nyt saatetaan oikeuskanslerin tietoon, samassa yhteydessä mietintöön liittyvä vastalauseeni menee hänen tietoonsa. Uskon, että myös täällä käytetyt puheenvuorot ja niissä esitetyt kysymykset synnyttävät tarpeen löytää vastaukset niin Karhu-yksikön toimintaan kuin oikeuskanslerin tulkintaan toiminnan oikeutuksesta ja taas tämän tulkinnan merkityksestä raastuvanoikeuden päätökseen.

Ed. P. Leppänen: Arvoisa puhemies! Nyt käsittelyssä oleva oikeuskanslerin kertomus on hyvin laaja ja sisältää paljon asioita, joita kyseisessä virastossa on tutkittu. Kuitenkin haluaisin kiinnittää tässä yhteydessä huomiota siihen seikkaan, joka tulee viikoittain esille: kansalaisten oikeusturva Suomessa. Se on näyttänyt viime aikoina rapistuvan. Voisi luetella tässäkin yhteydessä useita tapauksia, jopa kymmeniä tapauksia, joissa kansalaiset ovat mielestään jääneet vaille oikeusturvaa. Kaikkein pahinta, mikä loukkaa kansalaisia, on se, että he eivät saa edes vastausta kysymyksiinsä.

Eräs sellainen esimerkkitapaus, jonka haluan tässä yhteydessä nostaa esille, on ns. pihti-Virtasen tapaus Jämsänkosken kaupungista. Henkilö on ajanut oikeuttaan toistakymmentä vuotta ja uhrannut hyvin huomattavan summan rahaa tähän oikeusprosessiin, joka jatkuu edelleen ja nähtävästi jatkuu loputtomiin. Tässäkin tapauksessa, kun henkilön vatsapeitteistä leikkauksen jälkeen löytyi syöpyneet leikkauspihdit, riittävän suuri määrä lääkäreitä ja oikeuslaitoksen edustajia oli yhtä mieltä, että henkilölle ei ole syntynyt siitä vahinkoa eikä terveyden menettämistä. Näin on päätetty, että tämä henkilö on tavallaan itse aiheuttanut sen kiputilan ja sairaudet, mitä tästä jälkitapauksesta on syntynyt. Tämä on vain eräs esimerkki siitä, että vaikka kyseinen henkilö on lääketieteellisesti toteennäyttänyt olevansa oikeassa, mutta kun siihen on riittävän suuri määrä määrättyjä isokenkäisiä kansalaisia yhtynyt, että kyseinen potilas eli pihti-Virtanen on väärässä, niin hän ei saa oikeutta tässä maassa.

Mielestäni oikeuskanslerinvirasto on yksi niistä virastoista, joiden tulisi seurata laillisuutta tässä maassa ja seurata myös, että kansalaiset saavat oikeuden. Mielestäni kun on kyse kansalaisista, joilla ei ole tänä päivänä mahdollisuuksia mm. varallisuutensa takia valvoa oikeuttaan niin kuin on rikkailla ihmisillä, mm. kanslerinviraston tulisi näyttää tietä, että oikeuslaitos on puolueeton laitos tässä maassa.

Nythän on näytettävissä sellaisia esimerkkitapauksia, että oikeuskanslerinvirasto hyväksyy mm. alempien oikeusasteitten tekemiä päätöksiä, joissa on hyvinkin ristiriitaisia toteennäyttämiselementtejä. Mielestäni nämä ainakin pitäisi oikeuskanslerinviraston tutkia, onko tavallinen kansalainen vai joku juristi tai juristit oikeassa. Mielestäni jatkossa pitäisi niin oikeuskanslerinviraston suuntaan kuin myös eduskunnan oikeusasiamiehen suuntaan eduskunnan ottaa tiiviimpi ote ja käydä keskustelua, niin kuin täällä edellä mainitsi ed. Lauha Männistö, että perustuslakivaliokunnan tulisi paneutua näihin tapauksiin, joita jatkuvasti on Suomessakin esillä.

Mielestäni oikeusasteet eivät saa missään tapauksissa olla juristien sisäänlämpiäviä kerhoja, vaan niiden tulee olla tavallisten kansalaisten oikeudenmukaisuutta ajavia oi-

keusasteita. Ehkä mm. oikeuskanslerin toimenpiteet jatkossa nousevat voimakkaammin esille, kun näitä tapauksia tulee entistä enemmän, ja tietysti sitä mukaa kuin Euroopan neuvostoon on mahdollisuus jatkossakin valituksia tehdä.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ihan aluksi totean ed. Leppäsen puheenvuoron johdosta, että hän puhui aivan asiaa, ja olen täsmälleen samaa mieltä. Mutta niitä on varmasti yhteiskunnassa sellaisiakin pihti-Virtasia, joille myönteinen päätös saattaisi olla pettymys, koska julkisuus lakkaisi saman siliän tien. En tarkoita tällä tietenkään pihti-Virtasta itseään.

Mutta, rouva puhemies, jo vuosi sitten kävimme ed. Männistön kanssa keskustelun Karhukoplasta, ja koska hän on tätä pitänyt vireillä vuoden ajan, ajattelin muutaman sanan lausua asiasta kovasti kunnioittaen ed. Männistön näkemystä. Kansanedustajan pitääkin tuoda esille, mitä hän ajattelee Mikkelin tapauksesta. Enkä epäile tätä yhtään, vaikka joskus on tullut mieleeni, että ed. Männistön näkemykset johtuisivat siitä, että hän pitää edelleenkin poliisia sortovallan edustajana ja että poliisin toimenpiteissä hän näkisi punaista väriä jollakin tavalla. En usko ollenkaan sitä asiaa. Kyllä kai ed. Männistö ajattelee aivan vilpittömästi.

Tilanne on kuitenkin se, että vaikka poliisia aina moititaan, niin onneksi kansa luottaa siihen tänäkin päivänä ja onneksi Karhukoplakin on elossa entistä yöreämpänä. Aivan hiljattain joitakin kuukausia sitten se haki tuolta Helsingin keskusvankilasta Sörkämästä erään ujon venäläisen, joka kutsusta huolimatta kieltäytyi tulemasta ruokailuun. Se teki sen aivan hyvin, ja uskon, että on hyvä, että meillä on sellainen ryhmä, joka harjoittelee tällaisia operaatioita ja pystyy myös nopeasti toimimaan niin kuin tässä Helsingin kaupunginvankilan asiassa, joka sellaisenaan Mikkelin torin tapaukseen verrattuna oli aika vähäinen.

Suomessa siis tarvitaan erikoisryhmää poliisilla ja sitä tullaan varmasti tulevaisuudessa valitettavasti, en sitä toivo, tarvitsemaan ehkä useammin. Luultavasti tapahtumat Suomessa kansainvälistyvät ja Suomessa tapahtuu sellaisia operaatioita, joissa tuollaista erikoisryhmää tarvitaan, joka uskaltaa mennä sellaisiinkin paikkoihin, joissa henkiin

jäämisestä tai molempien jalkojen säilyttämisestä ei ole niinkään suurta takuuta.

Tällaisessa tilanteessa niin kuin tämä Mikkelin tapaus voidaan sanoa, että se oli sikäli opettavainen, että Mikkelin torin tapahtuma olisi voinut tapahtua paljon aikaisemminkin, niin pahasti minun käsitykseni mukaan poliisin johtosuhteet tällaisissa operaatioissa ovat onnahdelleet. Olen aikanaan ollut itsekin mukana tietystä saattueesta, jolloin erästä henkilöä tuotiin Lapinlahden sairaalaan, jossa hänen sitten piti antautua ja hän antautuikin, mutta tulin matkan varrella siihen käsitykseen, että johtosuhteet eivät olleet kunnossa. Jossakin vaiheessa ei edes tiedetty, kuka operaatiota johtaa, mutta kaikki meni sitten hyvällä onnella kuitenkin onnellisesti.

Mikkelin tapauksesta on se hyöty, että minä uskon, että poliisin johto on sen jälkeen tarkistanut suunnitelmiaan tällaisten operaatioiden johtamisesta merkittävästi, ja se on ollut välttämätöntä. Oliko hinta liian kallis, on toinen asia, mutta yhteiskunnassa aina tapahtuu tällaista. Lähden Mikkelin torin tapahtumassa siitä, että johtosuhteethan eivät siinä pelanneet. Poliisimiehet Mikkelin torilla joutuivat sekunnin — puolen sekunnin marginaalilla, silmänräpäyksessä, tekemään ratkaisun toiseen tai toiseen suuntaan. Harva meistä olisi varmasti halunnut olla heidän housuissaan. Joku ratkaisu on tehtävä. Siinä on vain mahdollisuus tehdä oikea tai väärä ratkaisu. Minä uskon, että nuo poliisimiehet yrittivät siellä parhaansa, ja ehkä ei ihan kaikista asioista välttämättä ole puhuttukaan, mitä olisi epäilty tapahtuvan sen jälkeen, kun kaappari olisi jatkanut matkaansa. En viitsi noita ajatuksiani lausua, koska se saattaisi innostaa joitakin uusia yrittäjiä.

Lopuksi vielä tarkastelin muutamilta kohdilta vastalauseita, jonka ed. Männistö on jättänyt. Hän lausuu, että sisäasiainministeriön kirjeellä perustettu ryhmä ei olisi laillinen ja toimintakelpoinen koko maassa. Kyllä minun käsitykseni mukaan sisäasiainministeriö on oikeutettu perustamaan sekä tilapäisiä että pysyviä ryhmiä Suomessa. Sillä on tähän täysi oikeus, ja se on tässä tapauksessa näin tehnyt. Minun käsitykseni mukaan perustamispuuhassa ei voi olla mitään erikoista.

Sitten jossakin vaiheessa puhutaan siitä, että erillisillä käskykirjeillä on muodostettu

ryhmä. Vastalauseessa sanotaan näin: "Kun valmiusryhmän poliisit on nimitetty yksittäisillä käskykirjeillä, mutta muodostavat kuitenkin yhdessä toimivan ryhmän, käskyvaltasuhteet ovat vähintäänkin epäselviä." Ei kai ole tarkoitettukaan, sehän olisi ollut aivan mahdoton asia, että Mikkelin torilla kaikki Karhukoplan poliisimiehet olisivat toimineet toisistaan tietämättä ilman minikäänlaista johtoa, keskenään kilvoitellen. Onhan itsestäänselvä asia, että he toimivat johdon alaisina. He toimivat sielläkin johdon alaisina. Se on eri asia, epäonnistuiko johtokäsytys tavalla tai toisella, mutta se ei perustu siihen, että heidät on yksittäisillä kirjeillä määrätty tähän ryhmään. Se on eri asia, jos käskyt eivät Mikkelin torilla menneet perille jostain syystä tai joku ei niitä mahdollisesti antanut.

Sitten puhutaan siitä, että poliisi käytti väkivaltaa ja turvautui hyökkäykseen asian ratkaistessaan. Poliisilla on oikeus käyttää ns. väkivaltaa, jotka kuitenkin poliisitermistössä ja -laissa kutsutaan voimakeinojen käy-töksi. Poliisilla on täysin oikeus siihen, mutta voimakeinojen täytyy olla suhteessa siihen, mitä sillä toiminnalla yritetään pelastaa. Niiden täytyy olla tasapainossa tämän kanssa. Oliko näin Mikkelin torilla, on toinen asia. Minun mielestäni oli, ja poliisilla on oikeus käyttää sellaisia voimakeinoja, joista tässä käytetään väkivalta-nimitystä, mitä tilanne edellyttää. (Ed. Jokinen: Tappaa ei saa!) —Tappaakin saa tarvittaessa. Kyllä näin on asia, että sekin mahdollisuus on olemassa. Se on äärimmäinen keino, mutta sellainenkin mahdollisuus on olemassa. Ajatellaan, että joku henkilö on Loviisan ydinvoimalan kyljessä sellaisessa paikassa, jossa hän napin painalluksella voi räjäyttää koko Loviisan ydinvoimalan ilmaan ja saada sen kautta aikaan sen, että puolet maasta tuhoutuu, puolet maan ihmisistä sairastuu tai kuolee. Silloin on sellainen tilanne. Jos muuta ratkaisumallia ei enää ole, on varmasti oikeus käyttää ampuma-asetta sillä seurauksella, että silloin voi näinkin käydä. (Ed. Jokinen: Niin että varmasti räjähtää niin kuin Mikkelinissä!) — Minä olisin valmis määräämään sellaisen tapauksen, ed. Jokinen, jos sikseen olisi.

Mutta tämä menee vähän liian kauaksi, emme tästä lähde väittelemään. Mutta vastalauseessa sanotaan tällä tavalla: "Jälkeen-

päin tilanne tulkittiin oikeuskanslerin arvovaltaisella ratkaisulla sallituksi hätävarjeluksi ja toiminnan motiiviksi panttivangin suojaaminen kaapparin 'ennalta arvaamattomalta' käyttäytymiseltä. Näin siitä huolimatta, vaikka aineisto selkeästi paljastaa kaapparin tehneen selväksi vakaan aikomuksensa räjäyttää 10 kilon dynamiittimäärän keskellä Mikkelin kaupungin keskustaa!" Koska poliisi ryhtyy toimiin, ellei silloin, kun on neljä ihmistä autossa ja poliisi tietää, että kaappari aikoo räjäyttää siellä 10 kiloa dynamiittia? Jos poliisi ei olisi ryhtynyt toimiin, se olisi tehnyt virkavirheen, jota jälkeenpäin olisi kyllä selvitelty, ed. Jokinen, vaikka kuinka monenkertaisesti. (Ed. Jokinen: Mutta ei olisi räjähtänyt eikä olisi ihmisiä kuollut) — Mistä edustaja tietää tämän?

Mikkelin torin tapauksessa ei tiedetä, mitä olisi tapahtunut sen jälkeen, jos kaappari olisi päästetty lähtemään. Nythän siinä kuoli kaksi ihmistä, mutta siinä olisi saattanut kuolla neljäkin. Kaappari on saattanut olla jossain huoltoasemalla poliisin kiikarikiväärin tähtäimessä. Jos poliisi olisi painanut liipaisinta, olisi selvitty todennäköisesti vain yhdellä vainajalla, mutta haloo olisi ollut hirvittävä, koska ei tiedetä, mitä olisi tapahtunut Mikkelin torilla, koska Mikkelin torilla ei koskaan olisi oltu.

Jos olisi taas tiedetty, että Mikkelin torilla olisi menetetty kaksi ihmishenkeä, silloin olisi tämä jossain huoltoasemalla tapahtuva ampuminen, ed. Jokinen, katsottu lailliseksi, koska siinä menetettiin silloin vähemmän kuin olisi menetetty Mikkelin torilla. (Ed. Jokinen: Järjen käytöllä asia olisi hoidettu paljon paremmin!) — Mutta nyt kun Mikkelin torilla, ed. Jokinen, tehtiin tällä tavalla, kukaan ei tiedä, mitä olisi tapahtunut siinä paikassa muutamia sekunteja myöhemmin tai mitä olisi tapahtunut jossain muualla, jos auto olisi laskettu menemään ja kaappari olisi räjäyttänyt panoksensa. Siinä olisi kuollut neljä henkilöä. — Jos tiedettäisiin, että ratkaisu Mikkelin torilla johti vähäisempään uhrien menetykseen, silloin tämä hyväksyttäisiin, koska tiedettäisiin, että jos tämä kaappari olisi laskettu menemään, seuraavassa paikassa olisi kuollut neljä henkeä. Mutta ongelma on se, että me emme tiedä. Kun me teemme nyt ratkaisun, me emme tiedä, mikä olisi ollut seuraava tilanne, olisiko selvitty vähemmällä vai menetetty enemmän.

Rouva puhemies! Lopettelen tämän keskustelun näiden miellyttävien kansanedustajien, tai oikeastaan ed. Jokisen, kanssa toteamalla, että Mikkelin tapaus oli traaginen. Se on tietyllä tavalla valitettava. Poliisin osalta ei ole puhuttu mitään siitä, että yksi nuori mies kävelee tänä päivänä ilman jalkaa. Tuskinpa ne tahallaan tällaista asiaa siellä tekivät. Monia muita menetyksiä oli. Poliisi pyrki toimimaan parhaan kykynsä mukaisesti.

Tästä on varmasti opetusta siinä mielessä, että johtosuunnitelmia on tehty uudelleen, mutta minä uskallan kyllä väittää, että mahdollisuus vastaavanlaiseen traagiseen tapahtumaan on olemassa tulevaisuudessakin, ovat johtosuunnitelmat kuinka hyvänsä tehtyjä ja ovat ryhmän jäsenet yhteisellä kirjeellä nimitettyjä tai eivät. Näin valitettavasti on. Jos yhteiskunnan taholta parhaansa yrittäneet poliisimiehet asetetaan siihen rangaistukseen, että he joutuvat olemaan raastuvan tai kihlakunnanoikeudessa vuosikaupalla — kaikki täytyy tutkia, onko tehty virheellisesti ja rangaista, siitä ei ole kysymys — mutta jos poliisimiehet joutuvat olemaan vuosikautia tuollaisessa painajaisessa ja tässäkin tapauksessa todennäköisesti eräiden asianajajien kunnianhimon takia, niin kyllä se tietysti vaikuttaa. Lähdän siitä, että tulevaisuudessa pitää etsiä poliisimiestä, joka lähtee tällaisessa tapauksessa sekunnin murto-osassa tekemään ratkaisua maalaisjärjellä. Mieluummin hän lähtee kävelemään pusikkoon ja selviää siitä kolmen vuoden raastuvanoikeudesta, tosin ei sitten saa sankarin kylttiäkään, niin kuin sanotaan.

Tällaiset ajatukset minulla on, rouva puhemies, tästä asiasta.

Ed. Jokinen: Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemen puheenvuoron johdosta eräistä huomautuksia. Jos ajatellaan, että olisi järkevästi ja vastuullisesti pystytty käyttäytymään, niin mahdollisuudet selvitä olisivat olleet toisenlaiset, sillä käytäntö on osoittanut, että ne poliisit, jotka ovat inhimillisiä, pystyvät käyttämään järkeä ja harkintaa, menestyvät myös rikollisia kiinniottaessaan ja asioita hoitaessaan paljon paremmin kuin ne, joiden hermot pettävät ja jotka ratkaisevat asiat ehkä niin kuin tuolla tapahtui. Kyllä vastuullinen ja järkevä harkinta tällaisessa tapauksessa olisi ollut varmasti parem-

pi, sillä ei tämä kaveri eivätkä ne rahat, jotka olivat mukana, suinkaan olisi kovin pitkälle menneet. Varmasti väsyttämällä ja seuraamalla asiaa olisi säästyttävä ihmishengiltä ja vammauttamiselta lisäksi.

Ed. Männistö: Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemen puheenvuoron johdosta haluan ensinnäkin kiittää, että hän on perehtynyt vastalauseeseen ja lainasi sitä monin kohdin. Se, miten olemme eri mieltä Karhu-yksikön perustamisesta, ei ole vain meidän välisemme erimielisyys, vaan siitä ollaan laajemminkin eri mieltä, ja juuri sen vuoksi asia olisi pitänyt selvittää perusteellisesti. Se olisi ollut perustuslakivaliokunnan asia.

Mitä tulee asiasisältöön hätävarjelun käytämisestä, joksi oikeuskansleri tulkitsi poliisien toiminnan Mikkelin torilla, antaa hätävarjelu tiettyjä mahdollisuuksia. Mutta tässä ei voinut olla kysymys hätävarjelusta, koska oli tarkoin tiedossa, mitä kaappari aikoo, ja oli kaikki mahdollisuudet harkita toiminta, mitä tehdään. Keskustelu Mikkelin torilla ja neuvottelu kaapparin kanssa oli huutamista eikä neuvottelua, ja jos näin suuria puutteita on poliisin toiminnassa, oli kysymyksessä Karhu-ryhmä tai mikä muu hyvänsä, niin aihetta kyllä on enempäänkin kuin sinänsä myönteiseen johtosuhteiden selvittämiseen.

Ei riitä se, että puolustetaan jotakin menettelyä sillä, että joku on tehnyt parhaansa. Se ei riitä, vaan tässä maassa pitää toimia, jos tämä on oikeusvaltio, sen mukaisesti. Jos jonkun parhaansa tekeminen johtaa näin katkeriin lopputuloksiin, niin silloin se paras ei kyllä ei ole ollut hyvää toimintaa.

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! Tämän ainoan kerran totean sen ed. Männistön puheeseen, että hätävarjelusäännösten mukaan on oikeus suojella itseään tai toista oikeudettomalta hyökkäykseltä. Näin ollen poliisilla liittyy tämä vielä virkavelvollisuuteen pyrkiä pelastamaan ihmiset, jotka olivat autossa. Tässä tapauksessa, ed. Männistö, vastalauseessahan sanottiin, että tiedettiin, että hän laukaisee sen 10 kilon paukun Mikkelin torilla ja siellä oli neljä ihmistä. Koska sitten poliisi ryhtyy toimenpiteisiin suojellakseen toisen ihmisen henkeä virkavastuulla, ellei siinä tilanteessa, josta juuri ed. Männistön vastalauseessa puhutaan?

Toiminta tapahtui näin: Siellä pelastui kaksi ihmistä, yksi kuoli tai oikeastaan kakskin, mutta toinen oli tietysti syytön tähän asiaan, toinen oli kyllä laskenut varmaan tämänkin mahdollisuuden lähtiessään leikkimään. Mielestäni, ed. Männistö, kaikella kunnioituksella, vastalause on niiltä osin kuin olen sitä käsitellyt ristiriidassa yleisen käsityksen ja hätävarjelusäännösten kanssa ja myöskin poliisin valtakunnallisten tutkintaryhmien ja toimintaryhmien perustamisen osalta.

Ed. Männistö: Arvoisa puhemies! Juuri se, että tiedettiin mitä kaappari aikoo tehdä, olisi antanut mahdollisuuden kunnolliseen toimintaan, (Ed. Aittoniemi: Mitä se olisi ollut?) eikä tässä tilanteessa ollut mitään sellaista ennalta-arvaamatonta käyttäytymistä, joka olisi pakottanut voimakeinojen käyttöön. Tässä olisi pitänyt ja kunnolla koulutetun poliisin pitäisi kaikissa vastaavissa tilanteissa nähdä se, että ajan voittaminen ja kaapparin liikkeellelähdön salliminen olisi juuri estänyt räjähdysonnettomuuden. Niin oli ohjeetkin annettu. Ei tätä asiaa voi ed. Aittoniemen mielestäni ristiriitaisilla perusteluilla toiseksi tehdä, mutta asia olisi selvitettävä niin, että tulevaisuudessa ei tällaisia pääsisi tapahtumaan.

Ed. Kalima: Arvoisa puhemies! On välttämättä todettava, että jälkiviisaus ei ole viisauden laji.

Kun nyt on kysymys siitä, voidaanko perustaa erilaisia toimintaryhmiä poliisiin, niin jos joka kerta, kun tällainen ryhmä perustetaan, pitäisi säätää laki, mitä ilmeisesti ed. Männistö ajaa takaa, ei poliisin joustava toiminta olisi mahdollista.

Mitä tulee ed. Aittoniemen surmaamisesimerkkeihin, niin en malta olla lausumatta, että suhteellisuusperiaate edellyttää lamauttamista silloin, kun näin voidaan menetellä, ja surmaamista on kyllä vältettävä. Tämä on oikeustieteilijän lähtökohta tässä asiassa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

14) Ehdotukset laiksi fosforilannoiteverosta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 133

Lakialoite n:o 74

Toivomusaloitteet n:ot 118/1988 vp., 41/1989 vp. ja 124

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 37

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 37.

Keskustelu:

Ed. P. Leppänen: Arvoisa puhemies! Koska täällä on niin vähän edustajia paikalla, ehdotan, että asia jätetään pöydälle ensi perjantain täysistuntoon.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. P. Leppänen ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi perjantain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Koska ehdotusta ei ole kannatettu, se raukeaa.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

15) Ehdotus laiksi sokeriverosta annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 159

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 38

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 38.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

16) Ehdotukset laiksi kunnallislain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 254/1989 vp.

Lakialoitteet n:ot 56, 76 ja 89/1987 vp., 111/1988 vp. sekä 19, 45 ja 49

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 17

Ensimmäinen varapuhemies: Käsitteilyn pohjana on laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 17.

Keskustelu:

Ed. Kokko: Arvoisa puhemies! Kunnallislakia on viime vuosina eri yhteyksissä muutettu ja tarkistettu. Nuo muutokset ovat olleet usein vaikutukseltaan vähäisiä ja rajattuja. Nyt käsiteltävänä oleva hallituksen esitys sisältää myös monia tarkistuksia ja selvennyksiä säännöksiin.

Esitetyt muutokset koskevat mm. kunnallistaloutta. Lainanoton ja lyhennysten budjetoinnista annettuja säännöksiä esitetään muutettavaksi vastaamaan paremmin rahaja pääomamarkkinoiden kuntien rahoituksen hoidolle asettamia uusia vaatimuksia. Samoin tilinpäätöstä ja tilintarkastusta koskeviin kohtiin ehdotetaan muutoksia.

Lakiehdotuksen keskeisin ja laajin kysymys on kuitenkin esteellisyysäännösten tarkistaminen. Esityksen mukaan hallintomenettelylain mukaisia esteellisyysäännöksiä sovellettaisiin myös kunnallishallinnossa. Eräitä poikkeuksia kuitenkin tarvitaan. Esteellisyysperusteiden tarkistaminen nousi myös valiokuntakäsittelyssä keskeiseksi kysymykseksi. Asiantuntijain kuulemisessa tuli esille erilaisia näkemyksiä esteellisuuden tasosta.

Käsiteltävään asiaan valiokunta esittää mietinnössään eräitä muutoksia lakiehdotuksen 25 §:ään. Valiokunta yhtyy hallituksen esitykseen, että lainsäädännön yhtenäisyyden ja selkeyden takaamiseksi hallinnossa tulisi mahdollisimman pitkälti käyttää lähtökohtana hallintomenettelylain 10 §:ssä säädettyjä

esteellisyysperusteita. Kuitenkin kunnallishallinnossa tarvitaan eräitä poikkeuksia.

Lakiehdotuksen 25 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan hallintomenettelylain 10 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu palvelussuhde kuntaan ei tee luottamushenkilöä esteelliseksi asiassa, jossa kunta on asianosainen. Valiokunta esittää tähän lainkohtaan tehtäväksi lisäyksen: "ellei hän palvelussuhteen perusteella ole esitellyt tai muuten vastaavalla käsitelty asiaa". Tästä seuraa, että vaikka luottamushenkilönä toimiva viranhaltija tai työntekijä ei muuten olisi esteellinen, hän tulisi esteelliseksi, jos hän palvelussuhteensa perusteella on esitellyt asian tai muuten vastaavalla tavalla käsitelty asiaa. On tietysti todettava ongelmalliseksi, miten "muuten vastaavalla tavalla" -käsite määritellään. Käytännössä se ei liene aivan yksiselitteinen. Valiokunta on kuitenkin näin halunnut laajentaa esteellisyyttä erikoisesti esittelijänä toimineen osalta.

Valtuutetun ja muiden luottamushenkilöiden esteellisuuden seurauksena kokouksessa on erilainen. Valtuutetun ei esimerkiksi tarvitse poistua kokouksesta. Koska on tarkoitus, että tilanne säilyy valtuutettujen osalta nykyisellään, on pykälään otettu selvyiden vuoksi viittaus hallintomenettelylain 11 §:ään.

Saamansa selvityksen perusteella valiokunta katsoo vastoin hallituksen esitystä, että hallintomenettelylain 10 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettua yhteisöjääviä ja 6 kohdan yleislauseketta tulee soveltaa myös kunnallishallinnossa. Näin turvataan parhaiten tältä osin luottamus hallintoon ja päätöksentekoon.

Valiokunnan mietintöön sisältyy myös ehdotus, että 25 §:ään tulisi lisätä uusi 3 momentti. Siinä säädettäisiin esteellisyydestä valitusasioissa. Sen mukaan kunnanhallituksen jäsen on esteellinen käsittelemään valitusasiaa, jos hän palvelussuhteensa perusteella aikaisemmin on osallistunut asian valmisteluun tai esitellyt sen taikka muutoin kuin 70 §:n nojalla luottamushenkilönä käsitellyt sitä. Kunnanhallituksen edustajana lautakunnan kokoukseen osallistunut hallituksen puheenjohtaja tai jäsen ei siten myöhemmin olisi esteellinen valitusasiaa käsittelemään.

Lakiehdotuksen 58 a §:n mukaan kunnanhallituksen tulee antaa edustajilleen eri yhteisöissä ja kuntainliitoissa tarpeelliset ohjeet

kannan ottamisesta käsiteltäviin asioihin. Valiokunta ehdottaa säännösehdotusta muutettavaksi joustavampaan suuntaan siten, että kunnanhallitus voi tarvittaessa antaa edustajilleen ohjeita. Näin voidaan toimia joustavasti tarpeen mukaan. On myös huomattava, että ohjeet eivät kuitenkaan voisi olla sitovia valtuuston valitsemille edustajille, esimerkiksi kuntainliittojen valtuustojen jäsenille.

Mietinnössään valiokunta on myös ottanut kantaa kunnallislakien tulevaan tarkistamiseen. Olosuhteiden muuttuminen ja myös vapaakuntakokeilusta saatavat kokemukset antavat valiokunnan käsityksen mukaan aiheen yhtenäiseen laajempaan tarkistukseen ja uudistamiseen kunnallislainsäädännön osalta. Jos lakeja tarkistetaan liian pieninä osasina, yhtenäisyys voi siitä kärsiä.

Ed. Kalima: Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä oleva kunnallislain muutos on merkittävin tämän lain muutos sitten vuoden 1976, jolloin voimassa oleva kunnallislaki säädettiin.

Kuten valiokunnan puheenjohtaja ed. Kokko totesikin, uudistuksen pääpaino on kunnan taloushallinnossa. Lainanottovaltuuksien delegoiminen, joka Helsingissäkin näyttää olleen ongelma, on nykytilanteessa, jolloin rahamarkkinat ovat muuttuneet ja muuttuvat nopeasti, osoittautunut käytännön vaatimaksi toimenpiteeksi. Erityisesti nopeasti muuttuvilla luottomarkkinoilla on toimitettava vilkkaasti, jotta kunta saisi lainansa mahdollisimman edullisesti.

Ehkä keskeisimmät uudistukset liittyvät toisaalta esteellisyysäännösten tarkistamiseen ja toisaalta julkisten kunnanhallituksen ja lautakuntien kokousten mahdollistamiseen. Siis lakiehdotus mahdollistaa, että kunnanhallitus ja lautakunta voi päättää, että sen kokous on julkinen. Tämä tulee käsiteltäkseni muuttamaan kunnallishallinnon luonnetta.

Seuraavassa käsittelen kuitenkin erityisesti esteellisyysäännöstä sen suuren käytännön merkityksen vuoksi ja siksi, että laki- ja talousvaliokunta varsin merkittävästi muutti hallituksen esitykseen sisältynyttä säännöstä; itse asiassa me kirjoitimme sen uudelleen. Kun valiokunnassa uusi — väittäisin myös parempi — säännös kirjoitettiin varsin pitkän ja huolellisen valmistelun jälkeen, katson

aiheelliseksi hieman yksityiskohtaisemmin perustella, kun ymmärrän, että tästä syntyy vielä kunnalliselämässä paljonkin keskustelua, valiokunnan menettelyä.

Voimassa olevassa lainsäädännössä valtuutetun esteellisyys on annettu erikseen säännökset kunnallislain 25 §:n 1 momentissa. Muiden luottamushenkilöiden esteellisyys määräytyy soveltuvin osin — näin 25 §:n 2 momentissa sanotaan — oikeudenkäymiskaaren eli tuomarinjäviä koskevien säännösten mukaan. Tämä on ollut varsin suuri ongelma. On ollut vaikea hahmottaa, milloin on kysymys tällaisesta tilanteesta. Viranhaltijoiden esteellisyyteen nähdessä noudatetaan hallintomenettelylain 10 §:n säännöksiä.

Kunnallishallinnossa sovelletaan siten nykyisin neljänlaisia esteellisyysperusteita. Tämä mielestäni on varsin suuri epäkohta. Se on tehnyt esteellisyyssäännösten hajanaiseksi, siellä on viittauksia toisiin säännöksiin. Tämän vuoksi säännösten uudistamisen tarve on ollut selvä. Tämä kysymyksen oli esillä jo kunnallislain säätämisen yhteydessä, mutta silloin siihen ei otettu kantaa, koska katsottiin, että hallinnon yleisten esteellisyysäännösten säätäminen tulee olla ensi sijalla.

Lainsäädännön selkeyden ja yhtenäisyydenkin takaamiseksi on katsottu tarkoituksenmukaiseksi varsin pitkälle pitää lähtökohdana hallintomenettelylain yleistä esteellisyysäännöstä. Kysymys onkin lähinnä siitä, voidaanko tuota säännöstä kokonaan soveltaa vai joudutaanko joissakin kohdin tekemään poikkeuksia, ja jos joudutaan, minkä takia. Me olemme pitäneet tärkeänä nimenomaan korostaa tiukkojen esteellisyysäännösten asettamista senkin takia, että luottamus kunnallishallintoon horjuu silloin, kun saatetaan havaita, että esteetön päätöksenteko vaarantuu jäävien osallistuessa päätöksentekoon.

Hallituksen esityksessä on koko joukko puutteita, joihin valiokunta on kajonnut. Muuan puutteista on se, että siellä ei lainkaan otettu huomioon sitä, että kunnanhallitus toimii tuomioistuimena, valitusinstanssina, se käsittelee ensi asteessa kunnallisvalituksia. Minusta tämä seikka olisi tullut jo hallituksen esityksessä ottaa huomioon. Käytännössä olen havainnut, etteivät kunnanhallituksen jäsenet useinkaan miellä sitä, että he toimivat tietyissä asioissa tuomarinvastaulla. Sen vuoksi minusta käytännössä pitäisi esi-

merkiksi laatimalla oma erityinen esittelylista erottaa ne asiat, joissa toimitaan tuomioistuimena, niistä asioista, joissa kunnanhallitus käyttää poliittista harkintaa, koska ratkaisuperusteet ovat niin erilaiset. Tällaista erotte-lua tänään ei tehdä. Minusta on tuntunut aika kummalliselta Helsingin kaupunginhal-lituksessa, kun esimerkiksi virkavaalia kos-kevaa valitusta käsiteltäessä joku viittaa puo-luenäkökohtiin tai joihinkin muihin tällaisiin selkeästi poliittisiin seikkoihin, joita hallinto-tuomioistuimessa ei sillä tavoin katsota voi-tavan lainkaan ottaa huomioon.

Nyt valtuutetun esteellisyttä koskeva sään-nös on lähinnä modernisoitu sillä tavoin, että niiden sukulaisten ja läheisten henkilöiden ryhmä, joka tekee valtuutetun esteelliseksi, on otettu uuden hallintomenettelylain säännök-sistä siten, että esimerkiksi avopuoliso luetaan käytännössä näiden henkilöiden ryhmään. Lähisukulaisten piiri on siis täsmennetty oi-kein ja tämä täsmennys on perusteltu.

Asian valmistelun yhteydessä oli selviä näkemyseroja oikeusministeriön ja sisäasiain-ministeriön kesken sillä tavoin, että oikeus-ministeriö oli tiukemman esteellisyssäännös-tön kannalla, kun taas sisäasiainministeriö painotti käytännön näkökohtia. Lyhyesti voidaan kuvata sitä, että valiokunnan ratkai-su näytti painottuvan oikeusministeriön suuntaan sillä tavoin, että valiokunta katsoi, että esteellisyssäännösten tiukentaminen on olennaista.

Erityisesti tässä yhteydessä on kiinnitettävä huomiota yhteisöjäviini. Lakiehdotuksen 25 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan hallin-tomenettelylain 10 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu palvelussuhde kuntaan ei tee luot-tamushenkilöä esteelliseksi asiassa, jossa kun-ta on asianosainen. Valiokunta on yhtynyt hallituksen esitykseen, mutta ehdottaa lain-kohtaan tehtäväksi seuraavan lisäyksen: "ellei hän palvelussuhteensa perusteella ole esitelty ja muutoin vastaavalla tavalla käsitelty asiaa". Tässä tuo "muutoin vastaavalla tavalla" saattaisi olla esimerkiksi lausunnon antaminen tai kaavan piirtäminen. Olisi aika luonnoton-ta, että henkilö ensin virkamiehenä piirtäisi kaavan ja sitten vielä olisi käsittelemässä ja hyväksymässä kaavaa tai antaisi ensin vir-kansa puolesta lausunnon ja sitten toisessa ominaisuudessa käsittelee lausuntoa. Tällaiset muodottomuudet on pyritty karsimaan pois.

Minusta säännös on selvästi parempi li-

säyksellä "muutoin vastaavalla tavalla", kos-ka jos ainoastaan esittely olisi katsottu jää-viiden aiheuttavaksi seikaksi, säännös olisi ollut mielestäni muotopuoli. Vaikka tämä toki on tulkinnanvarainen, sen myönnän, se kuitenkin lisää oikeusvarmuutta eikä sitä vähennä.

Valiokunnan mielestä siis sen, että luotta-musmieshenkilö on samalla myös kunnan viranhaltija tai työntekijä, ei tule tehdä häntä esteelliseksi esimerkiksi rakennus-, palo- tai terveyslautakunnan käsiteltävässä asiassa, jossa kunta on asianosainen, ellei hän ole esittelyllä tai merkittävällä tavalla muutoin vaikuttanut asian käsittelyyn. Tämä lisäys on paikallaan.

Uutta on myös se ja minun mielestäni lakiteknisesti erittäin hyvä ratkaisu se, että on kirjattu myös esteellisyysvaikutus eli viit-taus 11 §:ään, joka siis tarkoittaa muita kuin valtuutettuja, siis kunnanhallituksen jäseniä, lautakunnan jäseniä jne. Se tarkoittaa sitä, että näiden on paitsi jätettävä osallistuminen — puheenvuorot, ehdotusten teko — myös pois-tuttava paikalta, siis toimittava sillä tavoin kuin hallintomenettelylain 11 §:ssä säädetään.

Kaiken kaikkiaan minusta valiokunta on tehnyt varsin hyvää työtä. Se on huolellisesti selvittellyt kysymystä. Säännös, jota ollaan säätämässä, on selkeästi ja selvästi parempi kuin se, jota hallitus on tarjonnut. Sen takia minusta olisi tähdellistä, että tuo säännös säädettäisiin valiokunnan esittämässä muo-dossa.

Parasta tietysti olisi, että kunnallishallin-non esteellisyyspykälä kirjattaisiin niin, että säännöksessä olisi mainittu jokainen esteelli-syysperuste erikseen ilman erityisiä viittauk-sia eri lainkohtiin. Näin pitäisi olla, koska kunnallishallinnossa on kymmeniätuhansia, liekö satojatuhansia mukana, jotta voitaisiin helposti todeta, milloin luottamushenkilö on esteellinen. Sen sijaan viittaukset eri lainkoh-tiin, joita nytkin vielä jäi, vaikeuttavat esteel-lisyyden selvittämistä luottamushenkilön omasta toimesta, niin kuin yleensä asiat tulisi selvittää.

Korostan sitä, että kunnallislain kokonais-uudistuksella, josta puheenjohtaja Kokkonen puhui, on kiire, ja sen valmistelut tulisi ensi tilassa käynnistää.

Ed. Sarapää (vastauspuheenvuoro): Ar-voisa puhemies! Mielestäni oli tärkeää, että

laki- ja talousvaliokunta kunnallislain muutoksen osalta kykeni pääsemään yksimielisyyteen. Jääviyskysymysten osalta kaikki muutokset, joita valiokunnassa tehtiin, olivat askel parempaan ja oikeudenmukaisempaan suuntaan. Kuten edustajat Kokko ja Kalima totesivat, asiassa kilpailivat vastakkain toisaalta sisäasiainministeriön ja oikeusministeriön näkemykset. Näitä oikeusministeriön näkemyksiä Hallberg vahvasti tuki.

Minusta jääviysseikkojen osalta erityisen merkittävää oli se, että kun hallitus esitti sitä, että osakeyhtiön hallituksen jäsen, joka osallistuu tehtävään nimenomaan kunnan edustajana, olisi voinut päättää samasta asiasta myös kunnanhallituksessa, niin nyt laki- ja talousvaliokunnan kannanottojen jälkeen tämä estyy ja ns. kahdella tuolilla istuminen tulee mahdottomaksi. Tämä on minusta kunnallishallinnon kannalta tärkeä muutos, ja sitä minä lämpimästi tuen. Ennen kaikkea parannuksia tapahtuu siihen suuntaan, että hallintomenettelylakia pääosin noudatetaan ja poikkeukset olisivat mahdollisimman pieniä.

Mitä tulee palvelussuhdejääviysasiaan, siinä oli painopiste-eroja. Ilmeisesti hallituksen alkuperäinen muoto olisi ollut paras. Sitähän sisäasiainministeriö täydensi niin, että tulivat sanat "ellei hän palvelussuhteensa perusteella olisi käsitellyt asiaa", ja sitä edelleen laki- ja talousvaliokunta täydensi ja jatkoi "tai muutoin vastaavalla tavalla käsitellyt asiaa". Kuten Hallberg totesi, tältä osin ilmeisesti tulkinnot tulevat olemaan vaikeaselkoisia. Nämä muutokset eivät ole parempaan suuntaan.

Ed. Perho: Arvoisa puhemies! Se, että vielä pyysin puheenvuoron melkein tyhjiin saliin, johtuu siitä, että käytetyissä puheenvuoroissa on jo todettu, että kunnallislaki kaipaasi kokonaisuudistusta monistakin syistä, ja olen samaa mieltä.

Toinen syy puheenvuoropyyntöön on se, että 14—15 vuoden takaa on jossakin määrin mieltä jäänyt kaivelemaan se, että kun keskusteltiin asiasta, joka ei sisälly nyt juuri käsiteltävässä uudistuksessa oleviin kohtiin, olin enemmistön mukana kannattamassa nykyistä järjestelmää toisessa lakivaliokunnassa, järjestelmää, jolla kunnanhallituksen puheenjohtajuus otettiin kunnanjohtajilta ja kunnanjohtajan virka säädettiin pysyväksi.

Olen jälkeenpäin tullut siihen tulokseen, että tämä kanta, joka tuli myös lakiin kirjoitetuksi, oli jossakin määrin puoluepoliittinen. Ryhmitys valiokunnassa oli oikeisto—vasemmisto. Vasemmisto olisi halunnut kunnanjohtajien virat määräaikaisiksi ja antaa heille puheenjohtajuuden. Tämä sisältyi myös silloin virkamieshallituksen antamaan lakiesitykseen, ja asiaa pohdittiin pitkään valiokunnassa, ja päätös tuli se, mikä tuli.

Koska olen tehnyt asiasta pari vuotta sitten lakialoitteen, joka nyt tulee hylätyksi samassa rytkäessä, haluaisin kuitenkin lukea pääkohdat lakiesitykseni perusteluista syystä, että minun mielestäni, jos ja kun kunnallislakia tullaan kokonaisuudistamaan, tämänkin kysymys tulee nykyajan sanelemana uuteen tarkasteluun ja uudelta pohjalta.

Kuten totesin, hallitus esityksessään teki kyseisen ehdotuksen vaihtoehtona tai jätti päätöksen määräaikaaisuudesta kunnalle harkittavaksi, että kunta voisi valita kunnanjohtajan joko määräaikaiseksi tai määräämättömäksi ajaksi. Asiasta vallitsi tuohon aikaan monia eriäviä näkemyksiä, minkä esityksen tehnyt virkamieshallitus auliisti tunnusti esityksen perusteluissa. Eduskunta päätyi, niin kuin äsken totesin, omassa pohdinnassaan päinvastaiselle kannalle kuin hallitus. Toinen lakivaliokunta piti määräämättömäksi ajaksi valittavia mutta kunnanhallituksessa äänivalttomia kunnanjohtajia selväpiirteisimpänä ja parhaiten kansanvallan periaatteita vastaavana ratkaisuna. Valiokunnan epäilyt selväpiirteisyydestä johtuivat osaltaan hallituksen esittämästä kunnan valinnan mahdollisuudesta, joka olisi johtanut eri kunnissa erilaiseen käytäntöön.

Nyt tosiaan lähes 15 vuoden kokemuksen jälkeen kunnallislain soveltamisesta mielestäni voidaan perustellusti epäillä, vastasiko vuoden 1976 ratkaisu parhaiten kansanvallan periaatteita. Yhä useammin esitetään mieliteitä siitä, että kansanvallan toteuttamiseksi kunnanjohtajat pitäisi valita määräajaksi. Nykyaikainen käsitys korostaa sekä yrityselämässä että julkishallinnossa tulosvastuun merkitystä organisaation toiminnan tehostamiseksi. Määräaikainen valinta lisäisi kunnanjohtajien tulosvastuuta, jonka vastapainoksi myös heidän toimintamahdollisuuksiaan on lisättävä. Mielestäni kunnanjohtajat olisi valittava riittävän pitkäksi määräajaksi ja heille olisi samalla myönnettävä äänioi-

keus kunnanhallituksen kokouksissa sekä kunnanhallituksen puheenjohtajuus. Kunnanjohtajan valitseva kunnanvaltuusto huolettaisi kansanvallan toteutumisesta valitsemalla tai jättämällä uudelleen valitsematta kunnanjohtajan esimerkiksi kahden vaalikauden jälkeen. Kuntalaiset voisivat vaikuttaa valintaan kunnallisvaalien välityksellä.

Nyttemmin toimeenpantu vapaakuntakokeilu on myös yksi peruste kunnanjohtajien tointen määräaikaistamiseksi. Yleensäkin vapaakuntakokeilulla pyritään hallinnon tehostamiseen mm. vähentämällä lautakuntien määrää. Samalla virkamiesten työtä muutetaan tuottavammaksi vähentämällä byrokratian turhia kiemuroita, esimerkiksi melko turhapäiväisiä lautakuntien kokouksia supistamalla. Niissä kulutetaan aikaa, joka voitaisiin tuottavammin käyttää korkeitten virkamiesten toimesta, ellei jokseenkin turhapäiväisiä kokouksia olisi. Luottamusmiehet voisivat toisaalta paneutua entistä paremmin todella merkittäviin kunnan talouteen ja hallintoon liittyviin kysymyksiin, joista syistä kunnanjohtajien toisaalta olisi vastuusyistä oltava määräaikaisia.

En tiedä, onko mielensämuuttajia muita, mutta ajattelin edellä kertomani tuoda esille ihan pöytäkirjoihin merkittäväksi toivoen sitä, että kunnallislakia nopeasti ryhdyttäisiin kokonaisuudistamaan ja kirjoittamaan koko tätä tärkeitä lakia muotoon, joka vastaa nykyajan vaatimuksia.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

17) Ehdotukset laiksi työntekijäin eläkelain sekä lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain 1 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 138
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 22

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 22.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

18) Ehdotus laiksi valtion viran ja toimen haltijain neuvotteluoikeudesta annetun lain kumoamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 25
Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 8

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 8.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

19) Ehdotus laiksi yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 92
Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 9

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 9.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

20) Hallituksen esitys n:o 179 turvaamistointa koskevan lainsäädännön uudistamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti lakivaliokuntaan.

21) Hallituksen esitys n:o 182 laiksi kuntien yleisestä valtionosuudesta ja yleisistä rahoitusavustuksista annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään laki- ja talousvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Kietäväinen: Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä n:o 182, joka nyt on saapunut eduskunnan käsittelyyn, esitetään verotulojen täydennysjärjestelmän tasoitusrajojen alentamista 1,5 prosenttiyksiköllä. Niin kuin hallituksen esityksen pääasiallisessa sisältötiivistelmässä todetaan, hallitus perustelee esitystään sillä, että "tasoitusrajojen alentaminen liittyy toimenpiteisiin, joilla verouudistuksen kuntakohtaisia vaikutuksia on tasoitettu". Perusteluina leikkaukselle esitetään samaisessa lakiesityksessä sitä, että leikkaus on tarpeen, koska näin estetään kaksinkertaisen korvauksen syntyminen kunnille, kun toisaalta, kuten hallituksen esityksessä väitetään, sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuusasteikkoja korotetaan tai säilytetään korotettuina vielä vuonna 1991 köyhien kuntien osalta. Hallituksen esittämä toimenpide vähentää maamme kaikkein köyhimpien kuntien valtionosuuksia vajaalla 100 miljoonalla markalla.

Mitä tulee hallituksen esityksen perusteluihin, ne eivät ole pitävät, koska verotulojen täydennysjärjestelmällä on korvattu osittain myös ns. pienten valtionosuuksien uudistuksesta syntyneitä menetyksiä. Tämä käy ilmi saman hallituksen antamasta hallituksen esityksestä n:o 134 vuoden 1988 valtiopäiviltä, jonka yleisperusteluissa todetaan, tämä esitys koskee ns. pienten valtionosuuksien uudistusta, seuraavaa: "Esityksessä ehdotetaan eräiden taloudelliselta merkitykseltään pienehköjen valtionosuuksien ja -avustusten yhdistämistä ja muuttamista osittain asukaslukuun perustuvaksi sekä tähän liittyen nykyisen kuntien yleisen rahoitusavustusjärjestelmän muuttamista pysyväksi. Yleisenä rahoitusavustuksena myönnettäisiin verotulojen täydennystä ja harkinnanvaraista avustusta." Tämä on hallituksen esitys n:o 134 vuodelta 1988 eli tämän hallituksen esitys.

Näin ollen kyseessä ei ole, viittaakaan askeeseen lainaukseen, vain hallituksen esityksessä mainittu verouudistuksen menetysten kompensatio, vaan se liittyy osana pienten

valtionosuuksien uudistukseen. Nyt hallitus kieltää tämän vuonna 1988 tekemänsä kytkennän yleisten valtionosuuksien ja pienten valtionosuuksien uudistuksen välillä.

Hallituksen esitys kuntien verotulojen täydennysjärjestelmän tasoitusrajojen alentamisesta perustuu pitkälti 18.8.1988 jätettyyn Raimo Sailaksen johdolla nykyisin toimivan kunnallistaloudellisen neuvottelukunnan verouudistuksen kunnallistaloudellisia vaikutuksia selvittävän työryhmän esitykseen. Se esitti tuolloin eli 18.8.88 1,5 prosenttiyksikön vähennystä verotulojen täydennysjärjestelmään vuodelle 1991, eli tämä esitys näiltä osin on asiantuntijatyöryhmän esitykseen perustuva.

Mutta sittemmin mm. verovähennyksiä korotettiin eduskuntakäsittelyssä huomattavasti esitettyä enemmän ja muutenkin verouudistuksen vaikutukset ovat leikanneet köyhimpien kuntien verotuloja arvioitua enemmän. Erityisesti köyhien kuntien verotulojen leikkaus on ollut voimakasta, mutta leikkaus on tapahtunut luonnollisesti myös kaikissa kunnissa joiltakin osin.

Näin ollen tämä työryhmä, jota Raimo Sailas nykyisin johtaa, on tänä vuonna todennut, ettei sen 1988 esittämälle leikkaukselle ole enää perusteita. Työryhmän kanta saatettiin tiettävästi myös hallituksen tietoon ilman tuloksia. Hallitus antoi tämän lakiesityksen eduskunnalle.

Myös verohallitus on omalta osaltaan arvioinut, että kuntien menetykset ovat suuremmat kuin alkuvuodesta yleisesti arvioitiin. Totuushan on tässä valitettavasti kuitenkin se, että luotettavat tiedot puuttuvat kokonaisuudessaan verouudistuksen vaikutuksista kuntiin. Tässä yhteydessä, arvoisa puhemies, onkin syytä kysyä, mihin hallituksen tämän lakiesityksen perusteluissa mainitsemat väittämät perustuvat. Ei ole tällaisia tilastoja, selvityksiä, joiden nojalla voitaisiin tehdä tällamaisia johtopäätöksiä, mitä hallituksen käsiteltävänä olevan esityksen perusteluissa on tehty. Toivottavasti valiokunnassa selvitetään perusteellisesti, mitkä ovat ne laskelmat, joiden nojalla hallituksen esityksessä voidaan todeta, että syntyy ylikompensatiota köyhimmillä kunnilla.

On nimittäin todettava myös se, että sosiaali- ja terveydenhuollon asteikon korotuksen jatkaminen ei voi korvata kaikille kunnille verouudistuksen menetyksiä. Ainoas-

taan alimmissa kantokykyluokissa oleville kunnille tämä korvaus tulee tapahtumaan. Myöskään tämän vuoksi verotulojen täydennysjärjestelmän leikkaukselle ei ole perusteita eikä se ole perusteltu. Toteutuessaan tämä toimenpide kiristäisi veroäyrin hintaa lukuisissa maamme köyhimmissä kunnissa ja lisäisi kansalaisten eriarvoisuutta huomattavasti. Nimittäin paineet kunnissa veroäyrin korotuksiin ovat jo tällä hetkellä erittäin korkeat ja suuret.

Lisäksi on huomautettava, että valtioneuvosto kesäkuussa teki periaatepäätöksen valtionosuusuudistuksen suuntaviivoista, ns. Lex Ojalan, joka lähtee siitä, että vuoden 1992 alusta lukien valtionosuusuudistus astuisi voimaan ja osana tätä valtionosuusuudistuksen kokonaisuutta nostettaisiin verotulojen täydennysjärjestelmän tasoitusrajoja 85—90 prosenttiyksikön tasolle eli korotusta olisi enimmillään peräti 15 prosenttiyksikköä voimassa olevaan lakiesitykseen.

On siis täydellinen ristiriita hallituksen toimenpiteiden välillä, kun se toisaalta kesäkuussa päättää, että osana valtionosuusuudistuksen kokonaisuutta kohotetaan tasoitusrajoja merkittävästi ja nyt se on yhdelle vuodelle ilman perusteltuja syitä, ilman mitään perusteltuja laskelmia esittämässä tasoitusrajan alentamista. Tämä on valitettavasti sellaista soutamista ja huopaamista, joka ei hallituksen uskottavuutta lisää.

Herra puhemies! Kun hallituksen esitys ei perustu asiantuntijaelinten lausuntoihin, vaan on tehty jopa niiden vastaisesti ja

kun hallituksen esitys on räikeässä ristiriidassa hallituksen kesäkuussa tekemän valtionosuusuudistuksen periaatepäätöksen kanssa, jossa tasoitusrajoja esitetään korotettavaksi enimmillään jopa 15 prosenttiyksiköllä,

kun hallituksen esitys ei perustu minkäänlaisiin laskelmiin ja

kun hallituksen esitys toteutuessaan lisää kansalaisten välistä eriarvoisuutta merkittävästi ja

kun se lisäksi heikentäisi uskottavuutta valtiovaltaa kohtaan sopimuskumppanina ja tätä kautta osaltaan vaarantaisi jopa valtionosuusuudistuksen kokonaisuuden toteutumista, joka muuten näiltä osin on mennyt melko mukavasti eteenpäin,

ei käsiteltävänä olevaa hallituksen esitystä tulisi hyväksyä, vaan se tulisi hylätä.

Tässä yhteydessä, herra puhemies, vetoan

lopuksi eduskunnan kaikkiin ryhmiin, mutta erityisesti oppositioryhmiin, että tämän lakiesityksen voimaantulo pyritäisiin ensiksikin estämään, ja mikäli tässä ei onnistuta, pyritäisiin siihen, että laki äänestettäisiin lepäämään yli valtiopäivien.

Ed. Sarapää: Arvoisa puhemies! Ed. Kietäväinen varsin seikkaperäisesti jo käsiteli tämän asian, ja koska kyse on varsin teknisestä muutoksesta mutta periaatteiltaan tärkeästä, asiaan on aika vähän enää lisättävää.

Totean kuitenkin, että hallituksen tämän lain yhteydessä esittämät perustelut eivät ole totuudenmukaisia. Tämä tasoitusrajojen aikanaan suoritettu tarkistus ei perustu verouudistukseen, vaan pieniin valtionosuuksiin. Siinä yhteydessä kun siirryttiin markkaa per asukas periaatteeseen, köyhille kunnille haluttiin nämä menetykset korvata korottamalla tasoitusrajoja.

Hallitus esittää nyt mielestäni puhdasta säästölakia. Se tarkoittaa, että köyhiltä kunnilta leikataan verotulojen täydennystä noin 100 miljoonaa markkaa ja kunnat eivät tätä menetystä kykene millään muulla tavalla korvaamaan kuin veroäyrin hintoja korottamalla. Kun hinnat nousevat, eriarvoisuus kasvaa. Tässä maassa on jo muutenkin liian suuret erot kunnallisissa veroäyrin hinnoissa ja sen takia tätä uudistusta ei pitäisi missään nimessä hyväksyä. Kuten ed. Kietäväinen totesi, tässä asiassa pallo on oppositiolla. Yhtenäinen oppositio kykenee estämään köyhiltä kunnilta suunnitellun 100 miljoonan markan tuloerän leikkaamisen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään laki- ja talousvaliokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

valtiovarainvaliokuntaan

22) Hallituksen esitys n:o 186 laiksi korkoa vastaavasta korotuksesta verotuksessa

23) Hallituksen esitys n:o 188 laiksi asuntolon verottamisesta eräissä tapauksissa annetun lain 1 §:n muuttamisesta

24) Hallituksen esitys n:o 191 laiksi ravintorasvaverosta annetun lain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemies-neuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Puska: Herra puhemies! Myöhäisestä ajankohdasta huolimatta haluan lähete-keskustelussa puuttua tähän lakiesitykseen.

Ensinnäkin on annettava hallitukselle tunnus siitä, että ravintorasvaveroasiaan, josta varsin usein on puhuttu, on tässä vaiheessa puututtu. Usein tämäntapaisissa tilanteissa uudistuksesta käytetään sanontaa, että se on oikean suuntainen, mutta riittämätön. Tässä tapauksessa haluaisin kuitenkin todeta, että uudistus on mielestäni nimenomaan väärän suuntainen.

Nykyisen ravintorasvaverolain mukaan jääkaappimargariinien, voimariinien ja kevytlevitteiden kasvirasvoja rasitetaan noin 9,50 markan verolla kiloa kohti ja kasviöljypulloja noin 4,40 markan verolla kiloa kohti. Tätä veroahan on runsaasti kritisoitu sillä, että yleensäkin peruselintarvikkeiden hintoja ei pitäisi rasittaa ylimääräisillä veroilla. Erityinen kritiikki on kohdistunut siihen, että kysymys on suuressa määrin kasviöljyistä, joiden saantia suomalaisten pitäisi lisätä mm. veren kolesterolin alentamiseksi ja sydäntautien ehkäisemiseksi.

Nyt käsittelyyn tulee siis budjettilakina ravintorasvaverolain muutos, jonka mukaan veron määräksi kaikesta elintarvikekäyttöön tarkoitettusta kasviöljystä tulee noin 6 markkaa kilolta. Uudistusta markkinoidaan esityksen yhteenvedossa ravintorasvaveron määrän alentamisella noin kolmanneksella.

Kun veron budjetoitu tuotto vähenee budjetikirjan mukaan 305 miljoonasta markasta 300 miljoonaan markkaan eli alle 2 prosenttia, jokainen huomaa, että kysymyksessä ei ole mikään veronalennus, vaan veron uudelleensuuntaaminen. Kuten jo alussa sanoin, valitettavasti mielestäni mielestäni tämä uudelleensuuntaaminen on täysin väärän suuntainen.

Erittäin nurinkurista nimittäin on, että esitetyn lainmuutoksen mukaan vero koskisi nyt samalla tavalla toisaalta juoksevia kasviöljyjä ja toisaalta kovetettuja kasvirasvoja. Edellisten kulutusta suositellaan lisättäväksi, jälkimmäisten vähennettäväksi. Uudistuksessa siis tämän hallituksen esityksen mukaan nostetaan pulloissa olevan kasviöljyn verotusta, vaikka juuri tätä tuotemuotoa pitäisi erityisesti suosia. Sen sijaan vero kevenee tuotteilla, joissa on vaihteleva määrä kovetettua rasvaa. Esitetyn uudistuksen jälkeen nousee juoksevan kasviöljyn verotus noin 2 markkaa kilolta.

Minä kysyn: Miten tämä on mahdollista, kun yleensäkin elintarvikkeiden verotusta ja hintaa pitäisi alentaa ja pulloissa olevan juoksevan kasviöljyn, joka nykyään on vielä valtaosaltaan erinomaista kotimaista rypsiöljyä, kulutusta pitäisi lisätä? Kansalaiset ovat ulkomailla usein hämmästelleet nimenomaan kasviöljyjen hintojen halpuutta siellä ja toisaalta niiden korkeutta Suomessa.

Kansainvälisessä vertailussahan todellakin kasviöljyihin kohdistuu meillä jo tämä varsin korkea liikevaihtovero, josta täällä on erikseen puhuttu, ja liikevaihtoveron päälle tämä ravintorasvavero, jonka määrää nyt siis vielä esitetään lisättäväksi kasviöljyjen kohdalla. Parasta mielestäni olisi, mikäli ravintorasvaveron tasoa voitaisiin yleisesti laskea. Yhteyden kotimaiseen öljykasvituotannon tukee ei mielestäni tarvitse olla niin tiukka kuin esityksen perusteluissa sanotaan. Mikäli kuitenkin verotuksen taso halutaan säilyttää nykyisellään, tulisi mielestäni verotusta rakenteellisesti kehittää juuri päinvastaiseen suuntaan kuin hallitus esittää. Tällöin veroa perittäisiin mahdollisimman vähän lopputuotteessa juoksevassa muodossa olevasta kasviöljystä. Sen sijaan kovetetun kasvirasvan lisävero on paljon paremmin perusteltu sen ja voin hintasuhteen säätelmissä.

Mikäli uudistus toteutettaisiin juuri päinvastaiseen suuntaan, kuten siis esitän, että

veroa kevennettäisiin nimenomaan kasviöljyjen osalta ja taas vastaavasti kiristettäisiin kovetettujen rasvojen osalta, niin tällaisella muutoksella edistettäisiin nimenomaan juoksevan kasviöljyn käyttöä useissa eri tuotteissa, jotka ovat merkittäviä suomalaisten rasvan saannissa. Öljyn käytön lisäys ja uudistuksen hyöty koskisi näin sekä margariini- että meijeriteollisuutta sekä muuta elintarviketeollisuutta riippuen siitä, kuinka paljon ne käyttäisivät juoksevia kasviöljyjä tuotteissaan eivätkä kovetettuja rasvoja. Kuluttajille terveellisemmät vaihtoehdot halpenisivat. Vielä kerran huomautan, että kasviöljyistämme valtaosa on erinomaista kotimaista rypsiöljyä.

Herra puhemies! Toivon siis, että valiokunta paneutuu tähän asiaan eikä käsittele tätä läpihuutojuttuna. Toivon tietysti, että valiokunta torjuu esitetyn muutoksen ja korjaa lakiesitystä oikeaan suuntaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

valtiovarainvaliokuntaan

25) Hallituksen esitys n:o 193 laiksi luottolaitosten varoista myönnettävistä eräistä korkotukilainoista annetun lain muuttamisesta

sivistysvaliokuntaan

26) Hallituksen esitys n:o 195 koulutussopimustoimintaa koskevaksi lainsäädännöksi ja laiksi oppisopimuslain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain 28 §:n ja voimaantulosäädännön muuttamisesta

laki- ja talousvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta

27) Hallituksen esitys n:o 198 laiksi metsästyslain muuttamisesta

28) Hallituksen esitys n:o 200 laiksi peltoalan perusteella suoritettavasta vientikustannusmaksusta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto maa- ja metsätalousvaliokunnalta.

Keskustelu:

Ed. Koistinen: Arvoisa puhemies! Olemme tänään lähettämässä valiokuntakäsittelyyn lakia peltoalan perusteella suoritettavasta vientikustannusmaksusta eli suomeksi sanottuna pakkokesannointilakia. Lakiesityksen tavoitteena on vähentää maataloustuotteiden viennistä aiheutuvia kustannuksia. Peltoalan perusteella vientikustannusmaksua joutuisi maksamaan jokainen luonnollinen henkilö ja oikeushenkilö, jolla on hallinnassaan peltoa. Maksun perusteena olisi 30 päivänä kesäkuuta 1991 hallinnassa oleva peltoala ja maksun suuruus olisi 1 000 markkaa, oikeushenkilöltä kuitenkin 2 000 markkaa maksuvelvollisuuden perusteena olevaa peltohehtaaria kohti.

Vientikustannusmaksua ei hallituksen esityksen mukaan perittäisi, jos maksuvelvollinen kesannoit peltoa määrän, joka on 15 prosenttia maksun perusteena olevasta peltoalasta. Oikeushenkilön olisi maksusta vapautuakseen kesannoitava 30 prosenttia peltoalasta. Maksua ei perittäisi myöskään silloin, jos maksuvelvollisuuden perusteena olevasta peltoalasta vähintään 90 prosenttia on nurmena tai ala on alle 3 hehtaaria. Lakiesityksen on tarkoitus tulla ensi vuoden alusta eli tammikuun 1 päivänä.

Herra puhemies! Toivon, että kun tätä lakia käsitellään valiokunnassa, käsittelyn yhteydessä saataisiin aikaan muutoksia ja otettaisiin huomioon maamme eri osien erilaiset olosuhteet maatalouden harjoittamisessa. Tämän perusteluksi muutamia esimerkkejä. Esimerkit ovat lähinnä omasta maakunnastani, joka kuuluu jo noihin vaikeisiin alueisiin.

Koko peltoalasta Kainuussa on nurmipinta-ala 43,8 prosenttia, ohravilja-ala 16,7 prosenttia, loppu peltoala on kesantoa, muuta

kasvimaata ym. joutomaata. Satotaso tuolla alueella on ohraviljan osalta keskimäärin 2 217 kiloa hehtaarilta ja säilörehun osalta 17 460 kiloa hehtaarilta, kun esimerkiksi säilörehun keskiarvo koko maassa on 23 000 kiloa hehtaarilla ja rehuohran 3 000—3 500 kiloa hehtaarille. Sato on säilörehun osalta 26 prosenttia pienempi tuolla alueella koko maan tasoon verrattuna ja oran osalta 30 prosenttia pienempi. Keskimäärin kokonais-satotaso on tuolla alueella noin 27 prosenttia pienempi koko maahan verrattuna.

Kun satotaso on pienempi, tarvitaan luonnollisesti vastaavasti peltoa enemmän, jotta päästäisiin samaan tuotantovaikutukseen. Toisin sanoen jos isäntä tarvitsee viljaa 5 000 kiloa, hän tuolla alueella tarvitsee peltoa 2,25 hehtaaria, kun muualla riittävä peltomäärä on noin 1,5 hehtaaria.

Tilanne tuolla alueella ei tunnu kovinkaan hyvältä viljelijöitten kannalta. Kun tarkastellaan asiaa maan eri osien välillä, pienen peltoalan omistava kainuulainen isäntä tai viljelijä on erilaisessa ja huomattavasti huonommassa asemassa Etelä-Suomessa oleviin viljelijöihin nähden. Häneltä menee erittäin herkästi pohja pois jalkojen alta, ja valinnan mahdollisuuden tuolla alueella ovat erittäin pienet. Siellä kysytäänkin, mitä tekee tässä tilanteessa viljelijä, joka on 60 kilometrin päässä kulutustaajamista. Suoramyynti ei ole ainakaan hänelle ratkaisu. Tai mitä tuo viljelijä tekee tilalleen, jolta on pakko lähteä keskustaajamiin töihin? Sitä tilaa ei tule kukaan ostamaan. Millä hän tekee uuden asunnon taajamaan, asua hänen täytyy sielläkin. Tässä muutamia esimerkkejä ja perusteluja sille, että toivon seuraavia muutoksia tapahtuvan lain valiokuntakäsittelyn aikana:

Ensimmäinen muutosesitykseni on, että pakkokesannointilakia ei sovellettaisi maatalain ykkösvyöhykkeen karjatiloilille, mikä tarkoittaa Pohjois-Suomen lypsykarja- ja mullitiloja.

Toiseksi: Pakkokesannointilakia ei sovellettaisi myöskään tiloilte, joilla omaa peltoalaa on alle 15 hehtaaria. Esimerkiksi Kainuussa keskipeltoala on 12,5 hehtaaria. En malta olla kysymättä tässä vaiheessa: Mitä peltoalaa tilalla on 3 hehtaaria? Mielestäni tämä on pilkantekoa viljelijöitä kohtaan.

Kolmanneksi: Esityksen mukaan 90 prosenttia tilan pinta-alasta pitäisi olla nurmella ennen kuin saisi vapautuksen kesannointi-

pakkomaksusta. Olemme tarkistaneet asian Kainuun osalta. Tarkistaminen perustuu tarkkailtuihin rehuyksikkötietoihin. Mikäli 90 prosentin sääntöä noudatetaan maksupeerusteena, silloin se koskisi meidän alueellamme joka toista tilaa. Tähän kohtaan esitän, että nurmialan prosentti olisi korkeintaan 75 eli noin 3/4 tilan peltopintalasta olisi nurmella.

Arvoisa puhemies! Lopuksi en malta olla myöskään kysymättä, onko laskettu sitä kustannusta, mikä aiheutuu, kun vakavista mielenterveysongelmista kärsivät ex-viljelijät hoidetaan tai koetetaan sijoittaa tai koetetaan uudelleen kouluttaa yhteiskuntaan. Eikö olisi parempi, että me antaisimme näiden viljelijöiden, jotka Pohjois-Suomessa ovat tottuneet kohtalaisen pienen tulokseen ja kohtalaisen pieniin tuloihin, hoitaa elinkeinon omalla alueellaan ja pysyä omilla alueillaan? (Ed. Männistö: Pysy terveinä!) — Aivan. — Tämä varmasti olisi yhteiskunnalle helpompi ja halvempi tapa hoitaa asioita. Olen myös sitä mieltä, että näitä peltoaloja, näitä karjoja ja näiden ihmisten työtä lähiaikoina tullaan tarvitsemaan ja tullaan myös arvostamaan. Kirjailija Sillanpää on mielestäni sanonut aika hyvin tähän asiaan kuuluvasti: ”Kyntämätön pelto on suurempi rikos kuin miehen tappo.”

Koska asia on mielestäni niin tärkeä, niin laajakantoinen ja tulevaisuuteen vaikuttava ja koska tästä ei tänä päivänä ja tässä istunnossa saada keskustelua aikaan, ehdotan, että asia jätetään pöydälle ensi tiistain istuntoon.

Toinen varapuhemies: Kun asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokuntaan, asia on jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Ed. Kokko: Herra puhemies! Kannatan ed. Koistisen tekemää ehdotusta, että asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelu on ed. Koistinen ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Koistisen ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

sosiaalivaliokuntaan

29) Hallituksen esitys n:o 208 laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta

30) Hallituksen esitys n:o 210 laiksi maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 11 ja 12 §:n muuttamisesta

laki- ja talousvaliokuntaan

31) Ed. Helteen ym. lakialoite n:o 91 laiksi rakennuslain muuttamisesta

sosiaalivaliokuntaan

32) Ed. Stenius-Kaukosen ym. lakialoite n:o 92 laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta

33) Ed. Rengon ym. lakialoite n:o 90 laiksi liikevaihtoverolain 3 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Kokko: Herra puhemies! Ehdotan, että asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Kun asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokuntaan, asia on jäävä pöydälle. Kehotan seu-

raavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Ed. Puska: Herra puhemies! Kannatan ed. Kokon ehdotusta, että asia pannaan pöydälle ensi tiistaina pidettävään täysistuntoon.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Kokko ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Kokon ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

34) Hallituksen kehitysyhteistyökertomus vuodelta 1989 (K n:o 11)

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ulkoasiainvaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

seuraavaan täysistuntoon

35) Pankkivaliokunnan mietintö n:o 7 (HE n:o 48)

ensi tiistain täysistuntoon

36) Talousvaliokunnan mietintö n:o 6 (HE n:o 201/1989 vp.)

seuraavaan täysistuntoon

37) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 18 (HE n:o 78)

38) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 19 (HE n:o 79)

39) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 20 (HE n:o 80)

40) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 21 (HE n:o 81)

41) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 24 (HE n:o 170)

45) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 41 (HE n:o 187)

42) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 25 (HE n:o 172)

46) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 8 (HE n:o 135)

43) Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 10 (HE n:o 155)

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 18.40.

Täysistunto lopetetaan kello 18.31.

44) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 40 (HE n:o 184)

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola
